

АБЫЛАЙ ХАН АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР ЖӘНЕ
ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ УНИВЕРСИТЕТИ
КАЗАХСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ И
МИРОВЫХ ЯЗЫКОВ ИМЕНИ АБЫЛАЙ ХАНА
KAZAKH ABLAY KHAN UNIVERSITY OF INTERNATIONAL RELATIONS AND
WORLD LANGUAGES

---

2 (40) 2020
ISSN 2411-8753

Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ

ХАБАРШЫСЫ

«ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР және
АЙМАҚТАНУ» сериясы

ИЗВЕСТИЯ

КазУМОиМЯ имени Абылай хана
серия «МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ и
РЕГИОНОВЕДЕНИЕ»

BULLETIN

of Ablai Khan KazUIRandWL
series “INTERNATIONAL RELATIONS and
REGIONAL STUDIES”

Алматы
«Полилингва» баспасы
2020

© «Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті» Акционерлік қоғамының «Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ Хабаршысы-Известия» ғылыми журналының «Халықаралық қатынастар және аймақтану» сериясы таралымы, Қазақстан Республикасының Инвестициялар мен даму жөніндегі министрліктің Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінде тіркелген. Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі мен мерзімі № 674, 18.05.1999 ж. Тіркелу күзегі 10.04.2015 жылғы № 15196-Ж

Бас редактор

Құнанбаева С.С., ҚР ҰҒА академигі, филология ғылымдарының докторы, профессор, Алматы, Қазақстан

Жауапты редактор

Шаймарданова З.Д., тарих.ғ.д., доцент, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан

Редакция алқасы мүшелері

Абсаттаров Г.Р., саяси ғ.к., доцент, Абылай хан ат. ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан

Аллез Г., доктор PhD, Әлеуметтік ғылымдар жоғары мектебі, Париж, Франция

Аренова А.А., Алматы қаласындағы ҚР СІМ өкілдігінің саяси тобының жетекшісі, Алматы, Қазақстан

Байсұлтанова К.Ш., саяси ғ.к., профессор, Абылай хан ат. ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан

Булекбаев С.Б., филос.ғ.д, профессор, Абылай хан ат. ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан

Галиев А.А., т.ғ.д., профессор, профессор, Абылай хан ат. ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан

Гессе Р., философия докторы, с.ғ.д., хабилилиттік профессор, Фрайбург университеті, Германия

Жабина Ж.Р., с.ғ.д., доцент, Қазақстан Республикасы Тұңғыш Президенті - Елбасының кітапханасының Халықаралық қатынастар қызметі, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Зиркер Д. (Zirker D.), PhD, Вайкато Университеті, Жаңа Зеландия / Waikato University, Hamilton, New Zealand

МакКленнен С. (McClennen S.), PhD, Пенсильвания Университеті, Филадельфия, АҚШ / University of Pennsylvania, Philadelphia, USA

Хорак С. (Horak S.), PhD, Карлов Ун-ті, Прага, Чех Республикасы, Charles University, Prague, Czech Republic

Шабаль П. (Chabal P.), PhD, Гавр Университеті, Франция / Le Havre University, France, Гавр, Франция

Шукыжанова А.Н., PhD, Абылай хан ат. ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан

Шығарылымға жауапты

Джекебаева М.А., филос.ғ.к., доцент, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан

Рецензенттер:

Мұқан С.М., Нархоз Университетінің бД020200 - «Халықаралық қатынастар» мамандығы бойынша PhD докторы;

Қағазбаева Э.М., Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУнің жоғары білімнен кейінгі білім беру кафедрасының меңгерушісі, с.ғ.к., доцент

© Научный журнал «Известия» КазУМОиМЯ имени Абылай хана, серия «Международные отношения и регионоведение» Акционерного общества «КазУМОиМЯ имени Абылай хана» зарегистрирован в Комитете связи, информатизации и информации Министерства по инвестициям и развитию Республики Казахстан. Номер и дата первичной постановки на учет № 674, 18.05.1999 г. Регистрационное свидетельство № 15196-Ж от 10.04.2015 г.

Главный редактор

Кунанбаева С.С., ректор КазУМОиМЯ им. Абылай хана, академик НАН РК, доктор филологических наук, Алматы, Казахстан

Ответственный редактор

Шаймарданова З.Д., д.ист.н., доцент, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

Члены редакционной коллегии

Абсаттаров Г.Р., к.полит.н., профессор, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

Аллез Г., доктор PhD, Высшая школа социальных наук, Париж, Франция

Аренова А.А., руководитель политической группы Представительства МИД РК в г. Алматы, Алматы, Казахстан

Байсултанова К.Ш., к.полит.н., профессор, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

Булекбаев С.Б., д.филос.н., профессор, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

Галиев А.А., д.и.н., профессор, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

Гессе Р., доктор философии, хабилитированный доктор политических наук, профессор, Фрайбургский университет, Германия

Жабина Ж.Р., д.п.н., доцент, Служба международных связей Библиотеки Первого Президента Республики Казахстан - Елбасы, Нур-Султан, Казахстан

Зиркер Д. (Zirker D.), PhD, Университет Вайкато, Новая Зеландия / Waikato University, Hamilton, New Zealand

МакКленнен С. (McCleppen S.), PhD, Пенсильванский Университет, Филадельфия, США / University of Pennsylvania, Philadelphia, USA

Хорак С. (Horak S.), PhD, Карлов Ун-т, Прага, Чешская Республика, Charles University, Prague, Czech Republic

Шабаль П. (Chabal P.), PhD, Университет Гавра, Франция / Le Havre University, France, Гавр, Франция

Шукыжанова А.Н., доктор PhD, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

Ответственный за выпуск

Джекебаева М.А., к.филос.н., доцент, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

Рецензенты:

Мукан С.М., доктор PhD Университета Нархоз по специальности 6D020200 - «Международные отношения»

Кагазбаева Э.М., к.п.н., доцент КазУМОиМЯ имени Абылай хана, зав. кафедрой послевузовского образования

© Scientific journal «Bulletin» of Ablai khan KazUIR&WL. Series «International Relations and Regional Studies» of JSC “Ablai khan Kazakh University of International Relations and World Languages” is registered in Communication, Informatization and Information Committee of Ministry for Investment and Development, Republic of Kazakhstan. Number and date of first registration №674, from 18.05.1999. Certificate N 15196 – G, 10.04.2015.

Editor in chief

Kunanbayeva S.S., Doctor of Philology, Professor, Academician of NAS of the RK, Almaty, Kazakhstan

Executive Editor

Shaymardanova Z.D., d.of hist. sc., associate professor, Ablai khan KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan

Editorial team members

Absattarov G.R., cand.of polit.sc., professor, Ablai khan KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan

Hallez X., PhD, EHESS, Paris, France

Arenova A.A., Chief of political group, Representation of MFA of the RK in Almaty, Almaty, Kazakhstan

Baysultanova K.Sh., cand.of polit.sc., professor, Ablai khan KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan

Bulekbaev S.B., D.of philos.sc., professor, Ablai khan KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan

Galiev A.A., d. of hist.sc., professor, Ablai khan KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan

Hesse R., Dr. of philosophy, Habilit. Prof. of Pol/ sciences, Freiburg University, Germany

Zhabina Zh. R., D. of polit.sc., associate professor, International Cooperation Department, the Library of the First President of the Republic of Kazakhstan - Elbassy, Nur-Sultan, Kazakhstan

Zirker D., PhD, Waikato University, New Zealand

McClennen S., PhD, University of Pennsylvania, Philadelphia, USA

Horak S., PhD, Charles University, Prague, Czech Republic

Chabal P., PhD, Le Havre University, France

Shukyzhanova A., PhD, Ablai khan KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan

Responsible for issue

Jekebayeva M.A., c.philos.sc., ass.professor, Ablai khan KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan

Reviewers:

Mukan S.M., PhD Doctor of National economy University, Almaty, Kazakhstan

Kagazbaeva E.M., c.p.sc., associate professor of Ablai khan KazUIRandWL, Head of the department of postgraduate education Almaty, Kazakhstan

МАЗМҰНЫ/СОДЕРЖАНИЕ/CONTENT

I БӨЛІМ. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ, САЯСИ ЖӘНЕ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӨМІР РАЗДЕЛ I. МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ, ПОЛИТИЧЕСКАЯ И ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЖИЗНЬ

I PART. INTERNATIONAL RELATIONS, POLITICAL AND ECONOMIC LIFE

Shaimardanova Z.D. The basic theory of the study of migration	7-12
Шаймарданова З.Д. Основные теории изучения миграции	7-12
Шаймарданова З.Д. Миграцияны зерттеудің негізгі теориялары	7-12
Климова Т.В. Современная молодежная политика в Республике Казахстан	13-18
Климова Т.В. Қазақстан Республикасындағы жастар саясаты	13-18
Klimova T.V. Modern youth policy in the Republic of Kazakhstan	13-18
Рахманова Г.Б. Сотрудничество Казахстана и России в сфере поддержки малого и среднего предпринимательства	19-27
Рахманова Г.Б. Шағын және орта кәсіпкерлікті қолдау саласындағы Қазақстан мен Ресейдің ынтымақтастығы	19-27
Rakhmanova G.B. Cooperation of Kazakhstan and Russia in the field of support of small and medium entrepreneurship	19-27
Қағазбаева Э.М., Жарқын А. «Қытай арманы» тұжырымдамасы және оның сыртқы саясатта іс жүзінде қолданылуы	27-33
Кагазбаева Э.М., Жаркын А. Концепция «Китайской мечты» и ее практическое применение во внешней политике	27-33
Kagazbaeva E.M., Zharkyn A. Concept of «Chinese dream» and its practical application in foreign policy	27-33

II БӨЛІМ. АЙМАҚТАНУ БОЙЫНША ЗЕРТТЕУЛЕР РАЗДЕЛ II. ИССЛЕДОВАНИЯ ПО РЕГИОНОВЕДЕНИЮ

II PART. REGIONAL STUDIES RESEARCH

Бүлекбаев С.Б., Садыққали Г. Проблемы многополярности в современной теории международных отношении	34-41
Bulekbayev S.B., Sadykkali G. Problems of multipolarity in the modern theory of international relations	34-41
Бөлекбаев С.Б., Садыққали Г. Қазіргі халықаралық қатынастар теориясындағы көпполярлылық мәселесі	34-41
Раев Д.С., Кульбеков Е.Д. Логистические проекты и «Один пояс – Один путь» в Центральной Азии	41-48
Раев Д.С., Кульбеков Е.Д. Орталық Азиядағы логистикалық жобалар және «Бір белдеу - бір жол»	41-48
Rayev D.S., Kulbekov Y.D. Logistics Projects and “One Belt - One Way” in Central Asia	41-48
Bulekbayev S.B., A.T. Dauytova. Nuclear weapon phenomenon in the world policy system	49-55
Бөлекбаев С.Б., Даутова А.Т. Әлемдік саясат жүйесіндегі ядролық қару-жарақ	49-55
Бүлекбаев С.Б., Даутова А.Т. Феномен ядерного оружия в системе мировой политики	49-55

Abzhaparova L.Zh., Tangbolat A.T. Search for practical and theoretical solutions to the problems of multiculturalism in the EU countries	55-64
Абжапарова Л.Ж., Танболат А.Т. Поиск практических и теоретических решений проблем мультикультурализма в странах ЕС	55-64
Абжапарова Л.Ж., Таңболат А.Т. ЕО елдеріндегі мульткультурализм мәселелерінің практикалық және теориялық шешімдерін іздеу	55-64
Bulekbayev S.B., Zorigtbaatar E. Energy diplomacy of Mongolia in the modern world	64-69
Булекбаев С.Б., Зоригтбаатар Э. Энергетическая дипломатия Монголии в современном мире	64-69
Бөлекбаев С.Б., Зоригтбаатар Э. Қазіргі әлемдегі Монғолиядағы энергетикалық дипломатия	64-69

III БӨЛІМ. ШЕТЕЛДІК ЗЕРТТЕУЛЕР
РАЗДЕЛ III. ЗАРУБЕЖНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
III PART. FOREIGN STUDIES

Abdallah Alnouimat. Relationship between Turkey, Islamic Republics in Central Asia and the Caucasus	70-77
Абдалла Алнуимат. Отношения между Турцией, Исламскими Республиками в Центральной Азии и Кавказе	70-77
Абдалла Алнуимат. Түркия, Ислам Республикаларының Орталық Азия және Кавказ арасындағы қатынастары	70-77
Mubarak Ateeq Alafreet alkuwaiti. The role of Central Asia in the political strategy of Iran	77-83
Мұбарак Атек Алафрайт Алькувайти. Иранның саяси стратегиясындағы Орталық Азияның рөлі	77-83
Мубарак Атек Алафрайт Алькувайти. Роль Центральной Азии в политической стратегии Ирана	77-83

IV БӨЛІМ. ЖАС ҒАЛЫМДАР ЗЕРТТЕУЛЕРІ ЖӘНЕ ГЕОСАЯСАТ
РАЗДЕЛ IV. ИССЛЕДОВАНИЯ МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ И ГЕОПОЛИТИКА
IV PART. RESEARCH OF YOUNG SCIENTISTS AND GEOPOLITICS

Майлықұтова М.Ж. XX ғасыр басындағы Қазақстанда латын графикасын енгізудің тарихи мәні	84-92
Mailykutova M.D. Historical significance of latin garfics in Kazakhstan at the beginning of the XX century	84-92
Майлықұтова М.Д. Историческое значение внедрения латинский гарфики в Казахстане в начале XX века	84-92
Абжапарова Л.Ж., Ихлас С. Влияние Американского присутствия на безопасность и стабильность в регионе: пример Афганистана.....	92-99
Abzhaparova L.Zh., Ikhlas S. The impact of American presence on security and stability in the region: Afghanistan case.....	92-99
Абжапарова Л.Ж., Ихлас С. Аймақтағы қауіпсіздік пен тұрақтылыққа Американдық қатысудың ықпалы: Ауғанстан мысалында.....	92-99

I БӨЛІМ. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖӘНЕ САЯСИ ӨМІР

РАЗДЕЛ I. МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ И ПОЛИТИЧЕСКАЯ ЖИЗНЬ

I PART. INTERNATIONAL RELATIONS AND POLITICAL LIFE

THE BASIC THEORY OF THE STUDY OF MIGRATION

Shaimardanova Z.D.¹

¹ D.h.s., prof., Kazakh Ablai Khan UIRand WL,
Almaty, Kazakhstan, shaimardanova.z@ablaikhan.kz

Among the key parameters of international processes in the context of globalization, such as the nature of the evolution of weapons systems and the speed of the spread of new technologies, the transport permeability of production around the world, environmental interdependence, increasing conflicts that turn into military ones, the ongoing processes of international migration are highlighted. Research in the area of migration conducted in an interdisciplinary context. The article presents the main research directions and a brief overview of the main theories used in the study of migration processes. Attention is drawn to the fact that new transmigration, integration of migrants in the digital age, relations of the transnational migration network, and poorly understood links between migration, assimilation and development are becoming more widespread in migration studies.

Key words: migration, migrants, geopolitics, geo-Economics, assimilation.

УДК 314.74: 327

ОСНОВНЫЕ ТЕОРИИ ИЗУЧЕНИЯ МИГРАЦИИ

Шаймарданова З.Д.¹

¹ д.и.н., проф., КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
Алматы, Казахстан, shaimardanova.z@ablaikhan.kz

Среди ключевых параметров международных процессов в условиях глобализации как, например, характер эволюции систем вооружений и скорость распространения новых технологий, транспортная проницаемость производства по миру, экологическая взаимозависимость, усиливающиеся конфликты, переходящие в военные, выделяются продолжающиеся процессы международной миграции. Исследования в сфере миграции проводятся в междисциплинарном контексте. В статье представлены основные направления исследований и краткий обзор основных теорий, используемых при изучении миграционных процессов. Обращено внимание, что большее распространение в исследованиях по миграции получает новая трансмиграция, интеграция мигрантов в цифровую эпоху, отношения транснациональной миграционной сети, малоизученные связи между миграцией, ассимиляцией и развитием.

Ключевые слова: миграция, мигранты, геополитика, геоэкономика, ассимиляция

Особенностью исследований в сфере миграции является их организация в междисциплинарном контексте, охватывающем

социологию, антропологию, право, экономику, политические науки, социальную психологию, историю и т.д. Во Франции, например, считается, что именно междисциплинарный подход может обеспечить обновление исследований по миграции, диаспорам, национальным меньшинствам, восстановлению национальной памяти, как индивидуума, так и целых групп, ассимиляции или приспособления мира под себя.

Основные направления научных изысканий в сфере миграции представляются следующим образом: миграция в контексте глобализации, циркуляция миграции и инициативы мигрантов; международная миграция, ее мобильность и динамика; миграционная политика; миграция и развитие, вклад мигрантов в экономическое развитие; обеспечение научной информацией о тенденциях и состоянии миграции. Выделяется конструктивная проблематика, рассматривающая этнические и расовые аспекты, процесс идентификации, личную идентификацию и ее стратегию, межэтнические отношения, расширение социальных границ, вызванных миграцией людей, идей и верований, вопросы социального или санитарного контроля. Особое внимание уделяется результатам выхода местных мигрировавших сообществ из состояния закрытости, формирования диаспор, роста транснациональных миграционных сетей.

Все большее распространение в исследованиях по миграции получает новая трансмиграция, интеграция мигрантов в цифровую эпоху, отношения транснациональной миграционной сети и практики преступности, место культуры мигрантов в принимающей стране, теневые мигранты, малоизученные связи между миграцией, ассимиляцией и развитием.

Для изучения миграции используются макро-, мезо- и микро-уровни. Макро-уровень, как структурный, обусловлен политическими, экономическими и культурными причинами, и является высшим уровнем исследования миграции. Он покрывает мезо- и микро-уровни. На макро-уровне рассматривается роль государства, которую изучают политологи. Когда право пересекается с политологией и экономикой также используется макро-уровень.

На наш взгляд, экономисты и политологи могут работать на всех 3-х уровнях. Например, влияние на рынок труда внутри своей страны / отток рабочей силы (макро-уровень), в стране-реципиенте / возможность трудоустройства (мезо-уровень). Макро-уровень – при движении денежных потоков из страны в страну.

Институциональный уровень изучения миграции направлен на исследование соответствующей действующей инфраструктуры по оказанию поддержки и предоставлению экономических возможностей.

Теория мировой системы, разработанная американским исследователем И. Валлерстайном, изложена монографии “Современная мировая система” [1] Одно из основных положений теории заключается в том, что мировая система состоит из экономически и политически господствующего центра и зависимой от него периферии, т.е. геоэкономическая конструкция Север - Юг.

Одним из основных теоретиков концепции глобализации, появившейся в научном дискурсе в середине 1980-х гг., считается Р. Робертсон, британский социолог, профессор университета в Абердине (Шотландия) [2]. Концепция глобализация означает нарастающую взаимозависимость мира – экономическую, политическую, социально-культурную. Политическая взаимозависимость ощутима в международных отношениях, управлении транснациональными корпорациями, миграционных процессах, экологии и т.д. В экономической сфере это, прежде всего, финансовые рынки.

Таким образом, в центре внимания глобализации находятся экономические процессы, развитие коммуникационных технологий (СМИ и интерактивные технологии), все виды сетевых структур, молодежные среды, быстрее всего впитывающие и ретранслирующие коды глобализации. Глобализация затрагивает все стороны жизни: политику, общество, экономику, культуру, техническую среду, экологию, психологию и т. д. Глобализация выявила возрастающее значение миграционных потоков, концепции «миграционной циркуляции» для понимания современных тенденций международной миграции. Отдельным и малоизучаемым остается феномен диаспоры и его возможность трансформироваться в негосударственного актора. Основные направления исследований диаспоры это создание транснациональных сетей и защита интересов государства-родины в странах проживания и наоборот.

Концепция факторов миграции разработана американским ученым Эверетт С. Ли, фокусируемая на факторах притяжения и отталкивания мигрантов, выделив 2 две категории факторов: позитивные и негативные. К позитивным факторам он относил желание не разрывать семейные и родственные связи, стремление сохранить место проживания, к негативным факторам - проблемы, которые возникают при переезде и адаптации на новой территории [3].

Главное положение теории реализма, автором которой является американский политолог Г. Моргентау, заключается в том, что главными акторами в международных отношениях являются государства, его геополитическая стратегия [4].

В контексте влияния миграции на рынок труда страны-реципиента используется подход неореализма, основные идеи которого сформулировал в 1970-х г. американский политолог Кеннет Уолтц [5]. Подход неореализма изучает экономическую, информационно-коммуникативную, финансовую и производственную составляющие. Новое положение неореализма – это взаимозависимость, которая в условиях глобализации представляет ключевой параметр международных процессов, особенно в связи с усиливающейся миграцией.

Когда мы говорим о транснациональных корпорациях, мы обращаемся к подходам либерализма и неолиберализма. Либерализм основывается на признании прав человека, разделения законодательной, исполнительной и судебной власти, свободы выбора видов деятельности, свободы конкуренции.

В теории либерализма ведущая роль отводится негосударственным игрокам. Теория получила широкое признание после Второй мировой войны, когда наднациональные политические образования и международные организации стали играть определенную роль в развитии международных отношений. Либералами были Р. Кохейн и Дж. Розенау [6-7]. В либерализме считается, что взаимодействие между государствами не ограничивается только проблемой государственной безопасности, но и взаимодействие происходит через международные организации, коммерческие фирмы, организации и отдельных лиц. В действиях государства либерализм допускает плюрализм и считается, что предпочтения правительства, а не возможности правительства являются основными детерминантами поведения государства.

Теория изменений – подход, ориентированный на достижение результатов, в котором используется критическое мышление в разработке, реализации и оценке инициатив и программ, направленных на поддержание изменений, например, в обществе или социуме. Исследовательские методы и инструменты подбираются индивидуально под конкретное исследование. Теорию изменений можно рассматривать как инструмент планирования и достигнутого результата, когда можно изучить совокупность выгод и рисков, выяснить пути достижения желаемых изменений.

Концепция риска исследует риски на уровне индивидуума в контексте различных типов уязвимости мигрантов и выбранных стратегий миграции, практику обеспечения внутреннего и транснационального поля безопасности,

Подходы политической демографии изучают демографию как фактор политики, рассматривая последствия демографических процессов в политической сфере [8]. Например, увеличение числа молодежи в возрасте от 14-35 лет среди мигрантов, как следствие

высокой рождаемости и доля которых к 2030 г., как представляется, составит 60% всего населения. Возрастной и гендерный факторы также входят в сферу изучения политической демографии.

Этнографические знания или теории политической этнологии и региональной этнографии, «выходят за пределы эмпирического знания» и содействуют пониманию процессов ассимиляции мигрантов в новую среду и их влияния на эту среду.

Гражданство и суверенитет – основные понятия содержания системы международного права, т.к. миграция всегда оказывает влияние на международные отношения. Сюда же относятся установленные государством правила въезда и выезда регулируют миграционные потоки. Юристы исследуют, как мигранты реализовывают свои права, бросая вызов дискриминации [9].

Сравнительный подход к миграциям раскрывает «ряд факторов, которые определяют конечный результат опыта миграции... Сравнения, проводимые между разными странами, позволяют нам приступить к оценке относительного веса культурного багажа с одной стороны и социальных и экономических факторов – с другой».

Важен и исторический анализ для упорядочивания своих сравнений. Ниже приведем данные китайской миграции в Америку 1852 г. и мнение английского корреспондента о ней. [10]

Год	Количество
1848	4 (2 мужчин, 2 женщины)
Конец 1849	800 чел. + 2 женщины
1850	4 000 и 8 женщин
1851	7 500
1852	27 500, смерть уменьшила количество до 27 058 и 20 женщин

Английский корреспондент считает, что китайская миграция представляет важный и одновременно угрожающий знак мировой политики. В конце статьи он приходит к выводу, что в перспективе Китай может стать и для Америки тем, чем стала Индия для Англии.

Концепцию «геоэкономики» впервые ввел в научный оборот Э. Люттвак [11]. Он определял геоэкономiku как дисциплину, изучающую политику и стратегию, применяемые для повышения конкурентоспособности государств. Согласно этому подходу, происходит интеграция большинства государств в единую экономическую систему, несмотря на большие различия в уровне развития, т.е. есть развитые страны Запада, стремительно развивающиеся страны бывшего «третьего мира», есть государства

Африки и Азии, оказавшиеся на обочине экономического прогресса. Геоэкономический подход позволяет выделить позитивные и негативные факторы, например, разница в стоимости рабочей силы и в уровне социальной защиты.

Таким образом, изучение миграции – это междисциплинарные исследования, в которых выделяются три основные темы:

- роль национального государства в управлении миграционными потоками и в контроле над собственными границами,
- воздействие миграции на институты суверенитета и гражданства, взаимосвязь миграции с одной стороны и внешней политикой и политикой национальной безопасности – с другой,
- проблема инкорпорации.

ЛИТЕРАТУРА

- 1 Валлерстайн И. Современная мировая система. – М., 1974.
- 2 Robertson R., Knodker H. Discourses of globalization: Preliminary considerations // *International sociology*. - 1999. - Vol. 13, № 1. - P. 25-40.
- 3 Everett S. Lee A Theory of Migration // *Demography*.- 1966. - Vol. 3, No. 1. – P. 47-57.
- 4 Morgenthau H. Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace. - New York : Alfred A. Knopf, 1955.
- 5 Waltz Kenneth N. Theory of International Politics . - Addison-Wesley Publishing Company, 1979.
- 6 Keohane R. Neorealism and Its Critics. - Columbia University Press, 1986.
- 7 Rosenau L. Turbulence in World Politics: A Theory of Change and Continuity. – NY, 1990.
- 8 Никонов В.А. Политическая демография // *Стратегия России*. – 2006. - № 9.
- 9 Schuck P. Law and the Study of Migration // In: *Migration Theory: Talking across Disciplines*/ed. By Caroline B. Brettell and James F. Hollifield. - New York, Routledge, 2000. - P.187-205.
- 10 China Mobilized. - *Weekly national intelligencer*. – 1852. – P. 1.
- 11 Luttwak E. Strategy: the logic of war and peace. - The Belknap Press of Harvard University press, 2001.

МИГРАЦИЯНЫ ЗЕРТТЕУДІҢ НЕГІЗГІ ТЕОРИЯЛАРЫ

Шаймарданова З.Д.¹

¹ Тарих ғылымдарының докторы, профессор,
Абылай хан атындағы ҚазХҚЖӘТУ, Алматы, Қазақстан,
shaimardanova.z@ablaikhan.kz

Жаһандану жағдайындағы халықаралық үрдістердің негізгі параметрлерінің қатарына, мысалы, қару-жарақ жүйелерінің эволюциясы және жаңа технологиялардың таралу жылдамдығы, өндірістің бүкіл әлемдегі көлік өткізгіштігі, қоршаған ортаның өзара тәуелділігі, әскери үрдіске айналатын қақтығыстар, жалғасып жатқан халықаралық көші-қон процестері сияқты бөлектелген. Көші-қон бойынша зерттеулер пәнаралық контексте жүргізіледі. Мақалада зерттеудің негізгі бағыттары

және көші-қон үрдістерін зерттеуде қолданылатын негізгі теорияларға қысқаша шолу келтірілген. Көші-қон зерттеулерінде жаңа трансмиграция, мигранттардың цифрлық дәуірдегі интеграциясы, трансұлттық көші-қон желісінің қатынастары, көші-қон, ассимиляция және даму арасындағы нашар зерттелген қатынастар кеңінен тарала бастағанына назар аударылады.

Тірек сөздер: миграция, мигранттар, геосаясат, геоэкономика, ассимиляция

Статья поступила 4.05.2020

MODERN YOUTH POLICY IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Klimova T.V.¹

¹Candidate of sociological sciences, associate professor
Ablai Khan KazUIRandWL, Almaty, Republic of Kazakhstan,
klimova_tv@mail.ru

Currently, Kazakhstan is reassessing old and developing new values, the formation of new effective approaches to overcome difficulties. In these conditions, those social groups that have creative, innovative potential are of particular importance.

Key words: new values, modern youth policy

УДК 234

СОВРЕМЕННАЯ МОЛОДЕЖНАЯ ПОЛИТИКА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Климова Т.В.¹

¹к. соц.н., доцент КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
г. Алматы, Республика Казахстан, klimova_tv@mail.ru

В настоящее время в Казахстане происходит переоценка старых и выработка новых ценностей, формирование новых эффективных подходов для преодоления возникающих трудностей. В данных условиях особое значение имеют те социальные группы, которые обладают творческим, инновационным потенциалом.

Ключевые слова: новые ценности, современная молодежная политика.

Современная молодежь – это первое поколение новой истории в условиях не глобальной конфронтации сверхдержав, в условиях интеграции мирового сообщества, поколение, располагающее расширенным доступом к новейшим знаниям, опыту технологиях и ресурсам для того, чтобы направить процесс социального развития по более рациональному, гуманному, позитивному пути. С молодежью необходимо считаться как с силой, способной корректировать деятельность политических, экономических и социальных структур [1, с.323].

Сегодня государственная молодежная политика рассматривается как одно из важных направлений развития стратегических ресурсов общества. Молодежь является одним из общественно активных слоев

населения, имеющим важный потенциальный вес в перспективе, и следовательно, недопустима недооценка роли и места молодежи в государственном обустройстве.

Законодательно-правовое обеспечение государственной молодежной политики завершено в 2004 году с принятием Закона «О государственной молодежной политике в Республике Казахстан».

Государственные органы и молодежные организации получили новый импульс в совершенствовании отношений государства и молодежи»

Молодежь является наиболее энергичной, образованной, физически и профессионально подготовленной, мобильной, быстро воспринимаемой достижения научно-технического прогресса, более адаптированной к изменившимся социально-экономическим условиям, требованиям рыночной экономики. Однако на современном этапе молодежь занимает не соответствующее ее возможностям место. Переход к рынку обострил положение, вытесняя молодежь на рынке труда из разряда занятых в разряд безработных. Молодые люди в силу установления рынка наиболее подвержены массовым увольнениям, поэтому в настоящее время очевиден высокий процент безработных среди молодежи. Но учитывая тот факт, что молодые люди являются основным источником воспроизводства и распределения трудовых ресурсов, нельзя пренебрегать молодыми специалистами, необходимо особенно тщательно рассмотреть положение молодежи на рынке труда, обращая особое внимание на основные особенности молодых работников. Молодежь – это не столько специфическая социальная или демографическая группа общества, сколько находящаяся в становлении особая его часть, положение которой детерминировано социально-экономическим состоянием общества.

Специфика заключается, прежде всего, в том, что молодежь в силу своего социального и возрастного статуса характеризуется переходным состоянием. Социальное развитие молодежи – это единый непрерывный процесс, имеющий своей целью освоение молодыми социального опыта, накопленного предшествующими поколениями, а также его качественное обновление и передачу обновленного опыта последующим поколениям. Являясь составной частью более общих процессов реформирования общества, социальное развитие молодежи имеет ряд особенностей. Эти особенности связаны с тем специфическим местом, которое занимает эта социально-демографическая группа в транзитном обществе [2].

Государственная молодежная политика в Республике Казахстан осуществляется в целях создания социально-экономических, правовых, организационных условий и гарантий для духовного, культурного, образовательного, профессионального становления и

физического развития молодежи, раскрытия ее творческого потенциала в интересах всего общества. Вопросы социальных проблем молодежи рассматривается как процесс приобщения молодого человека к важнейшим процессам в развитии общества.

Молодежь как социально-демографическая группа отличается гетерогенным внутренним составом, что позволяет акцентировать внимание на неоднородности ее внутреннего социально-слоевого состава, включающего молодежь студенческую, рабочую, сельскую, городскую, «бунтующую», неформальную и пр.

Социальная структура и состав молодежи являются аналогом классовой структуры общества. Расслоение молодежи продуцируется в зависимости от социального происхождения, родительской семьи, включенности в структуру общества и ее основные сферы для обретения собственного статуса

С одной стороны, в последние годы продолжает утверждаться системный подход в реализации властями государственной молодежной политики. С другой – органы управления молодежной политики часто реформируются. В подобных случаях, как справедливо подчеркивает российский исследователь В.А. Луков, системный и программный подходы проявляют свои отрицательные стороны, поскольку система предусматриваемых мероприятий и зыбкая организационная структура не могут обеспечить выполнение задач государственной молодежной политики в отдаленные сроки, происходит профанация идейных и теоретических основ этой политики, заложенных в инструменте ее реализации [3, с.232].

Молодежная политика, ее темпы и эффективность зависят от возможностей государства; с другой стороны, без молодежи не будет развития самого государства, что обуславливает опережающий характер политики в отношении молодежи, ее лидирующее положение среди других направлений деятельности государства. Среди важнейших вопросов развития Казахстана молодежное направление занимает особое место. На I съезде МК «Жас Отан» НДП «Нур Отан» (2008 г.). Глава государства Н.А. Назарбаев высказал принципиальные положения, определяющие сущность государственной молодежной политики на современном этапе. Он отметил, что нужно воздерживаться от чрезмерной опеки молодежи, ведущей к иждивенчеству. В то же время государство должно давать молодым людям шанс стать полноправными гражданами страны [4, с.137].

Новый импульс совершенствованию государственной молодежной политики дало выступление Президента РК Н.А. Назарбаева на XIX сессии Ассамблеи народа Казахстана. Вопросы, поднятые на ней, нашли дальнейшее развитие в программной статье Главы государства «Социальная модернизация Казахстана: Двадцать

шагов к Обществу Всеобщего Труда», Стратегии «Казахстан -2050», выступлениях на XV съезде партии «Нур Отан». Подчеркивая роль молодого поколения для будущего страны, Н.А.Назарбаев особое внимание обратил на модернизацию образования, создание эффективной системы адаптации молодых казахстанцев к самостоятельной жизни, инициативному труду и др. Целый ряд новаций Елбасы обозначил на II съезде МК «Жас Отан» (2012 г.). Это внесение индикаторов по работе с молодежью в стратегические планы всех министерств и акиматов и укрепление взаимодействия с молодежными организациями; доведение управленческой вертикали молодежной политики до каждого города и аула и усиление роли комитетов по делам молодежи в крупных производственных коллективах; обеспечение молодежи жильем и др. В реализации Послания Президента страны 2014 года «Казахстанский путь 2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее» молодому поколению отводится особая роль, потому что претворение амбициозных задач по вхождению Казахстана в 30-ку успешных стран мира требует от них большого самоотверженного труда. Н.А.Назарбаев подчеркнул, что именно молодежи предстоит реализовывать Стратегию - 2050 и пожинать плоды её успеха.

Государственное управление в молодежной сфере призвано создавать и закреплять законодательно, обеспечивать и гарантировать практическую реализацию мер государства по созданию условий для эффективного осуществления молодежной политики. Эта деятельность предполагает:

- нормативно-правовое обеспечение;
- институциональное обеспечение;
- финансовое обеспечение.

Нормативно-правовое обеспечение эффективной реализации государственной молодежной политики осуществляется через нормативно-правовые документы разработанные Министерством образования и науки РК (далее – МОН). За последние два года подготовлены и реализуются более 30 специальных нормативно-правовых актов, направленных на реализацию приоритетных направлений молодежной политики, интегрированных в ряд государственных и отраслевых программ, а также отражены в стратегических планах центральных и местных исполнительных органов.

Сегодня ключевым документом, определяющим государственное видение реализации молодежной политики, является Концепция государственной молодежной политики Республики Казахстан до 2020 года «Казахстан 2020: путь в будущее» (далее – Концепция). Главная особенность Концепции – адресный подход и охват всех категорий молодежи, тогда как прежние государственные акты и

программы в основном были нацелены на обучающуюся молодёжь. Впервые специально выделяются направления, учитывающие важные интересы и потребности молодых людей (создание условий для трудоустройства, развитие системы доступного жилья для молодёжи, поддержка молодых семей и др.).

Институциональное обеспечение. В структуре МОН в 2012 году создан Комитет по делам молодёжи, а на региональном уровне – управления по вопросам молодёжной политики. Повсеместно создаются молодёжные ресурсные центры. Важным шагом в развитии государственной молодёжной политики является созданный в марте 2013 года Научно-исследовательский центр «Молодёжь», его миссия – научно-аналитическое, информационное и консультационное обеспечение институтов государственной молодёжной политики в целях конкурентоспособности молодёжи и ее вовлечения в процесс модернизации Казахстана. Следует отметить модернизацию двух институтов молодёжной политики в 2013 году:

- в марте 2013 года Указом Президента РК обновлён состав Совета по молодёжной политике при Президенте Республики Казахстан, а также реформирована его работа;

- на II Съезде МК «Жас Отан» Глава государства поручил советам по молодёжной политике при акимах городов Астаны, Алматы и областей возглавить акимам, что является показателем совершенно нового уровня ответственности.

Однако в таких важнейших социально-экономических программах, таких, как Программа развития регионов, Программа развития моногородов на 2012-2020 годы опосредованно включены показатели реализации молодёжной политики, что не дает возможность проанализировать участие молодёжи в реализации данных программ; кроме того, не позволяет выработать конкретные государственные меры в сфере молодёжной политики.

В целях повышения эффективности реализации государственной молодёжной политики важно принять ряд мер.

- Необходимо четко разграничить, оптимизировать и конкретизировать компетенции между всеми уровнями управления в сфере молодёжной политики, исключив дублирование функций.

- Важно добиваться поэтапного увеличения расходов на молодёжную политику из средств местных бюджетов. Особая ответственность должна быть возложена на консультативно-совещательные органы всех уровней, вносящих конкретные рекомендации госорганам по вопросам финансирования молодёжной политики.

- Основной вектор работы госорганов, молодёжных ресурсных

центров с молодёжью должен быть сориентирован на выстраивание четкого механизма трансляции ключевых идеологий государства на молодежную аудиторию, при этом основной упор должен быть на организацию точечных системных мероприятий с максимальным охватом всех групп молодёжи.

Большой потенциал видится в эффективной работе молодёжных ресурсных центров, организующих психолого-педагогическую, информационно-консультативную, методическую помощь, правовую защиту и юридическое консультирование, техническую поддержку и обучающие услуги для всех групп молодёжи.

Одним из показателей эффективной работы должна явиться четко организованная система наполнения официальных сайтов госорганов по вопросам молодёжной политики.

Таким образом, для дальнейшего эффективного развития государственной молодёжной политики, реализации социально-экономических программ в молодёжной сфере требуется координация усилий всех государственных и общественных институтов.

ЛИТЕРАТУРА

1 Тесленко А.Н. Социология молодежи. Учебник нового поколения. - Астана-Кокчетай: ОФ «Центр ювенологических исследований» НИИ. СПИ. КУАМ, 2014. - 342 с.

2 Райымбекова А. Халықаралық қақтығыстарды реттеудегі медиаторлық қызмет // Известия КазУМОиМЯ имени Абылай хана”, серия “Международные отношения и регионоведение”. 2018. - № 3. - 81-85 бб.

3 Луков В.А. Государственная молодёжная политика: Проблемы социального проектирования будущего России // Молодежь и общество на рубеже веков. – М.: Голос. 1999. - 333 с.

4 Тесленко А.Н. Социальная работа с молодёжью: учебник. - Астана-Кокчетай, 2015г. - 359 с.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ЖАСТАР САЯСАТЫ

Климова Т.В.¹

¹Әлеуметтану ғылымдарының кандидаты,
Абылай хан атындағы ҚазХҚЖӘТУ доценті,
Алматы, Қазақстан Республикасы, klimova_tv@mail.ru

Қазіргі уақытта Қазақстан ескі және жаңа құндылықтарды қайта бағалайды, қиындықтарды жеңудің жаңа тиімді тәсілдерін қалыптастыруда. Мұндай жағдайда шығармашылық, инновациялық әлеуетке ие әлеуметтік топтар ерекше мәнге ие болады.

Тірек сөздер: жаңа құндылықтар, қазіргі жастар саясаты

Статья поступила 22.04.2020

COOPERATION OF KAZAKHSTAN AND RUSSIA IN THE FIELD OF SUPPORT OF SMALL AND MEDIUM ENTREPRENEURSHIP

Rakhmanova G.B.¹

¹ candidate of historical sciences,
associate professor of Department of International Relations,
Ablai Khan KazUIRandWL, omine08@mail.ru

The article explores the state and prospects of cooperation between Kazakhstan and the Russian Federation in the field of supporting small and medium-sized businesses in the context of the small and medium-sized businesses. It is noted that mutual visits by government officials have become an important indicator for the intensity of cooperation. The main emphasis is placed on coordinating the policies of the two countries in support of SMEs as an important sector of the state economy.

Keywords: Kazakhstan and Russia, cooperation, small and medium business, trade, economic interests, investments, coordination of actions.

УДК 327:399.924

СОТРУДНИЧЕСТВО КАЗАХСТАНА И РОССИИ В СФЕРЕ ПОДДЕРЖКИ МАЛОГО И СРЕДНЕГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

Рахманова Г.Б.¹

¹кандидат исторических наук,
доцент кафедры международных отношений
КазУМОиМЯ имени Абылай хана,
Алматы, Казахстан, omine08@mail.ru

В статье исследованы состояние и перспективы сотрудничества Казахстана с Российской Федерацией в сфере поддержки малого и среднего бизнеса (МСБ), в контексте ЕАЭС. Отмечается, что важным индикатором для интенсивности сотрудничества стали взаимные визиты государственных лиц. Основной упор сделан на координацию политики двух стран в поддержку МСБ как важнейшего сектора экономики государств.

Ключевые слова: Казахстан и Россия, сотрудничество, малый и средний бизнес, торговля, экономические интересы, инвестиции, координация действий.

В современных условиях усиливающейся напряженности между всеми субъектами международных отношений, в эпоху глобализации, ни одно государство, в независимости от ее ресурсного, силового потенциала или уровня развития, не может не подвергнуться воздействию внешних сил. Ни одно государство, каким бы могучим в военном и экономическом плане оно ни было, не способно отдельно от других государств, преодолеть насущные проблемы современной действительности. Противостоять им можно только воедино, в рамках тесного взаимного сотрудничества. В данной сложившейся ситуации приоритетом отдельных государств является скорейшее приспособление к абсолютно новым условиям, путем пересмотра прежних ключевых мер и формирование новых по основополагающим

вызовам и проблемам внутренней и внешней политики.

В Стратегии «Казахстан-2050» Первый Президент, Елбасы поставил главную цель страны - к 2050 году войти в число 30 самых развитых стран мира» [1] и обозначил приоритеты модернизации внешней политики:

- всемерно укреплять региональную и национальную безопасность;
- активно развивать экономическую и торговую дипломатию;
- интенсифицировать международное сотрудничество в культурно-гуманитарной, научно-образовательной и других сферах;
- усилить правовую защиту наших граждан, их личных, семейных, деловых интересов за рубежом.

Вхождение в число 30-ку развитых стран – это даже не цель, а инструмент, позволяющий вывести казахстанское общество на качественно новый уровень развития. Отсюда и те весомые средства, которые расходуются из бюджета на формирование нового имиджа страны. Помимо имиджевой составляющей, у Казахстана есть и прагматичная цель. Сложившаяся экономическая ситуация в мире требует, в первую очередь, усовершенствования методов и расширения инструментария «экономической дипломатии». Экономический подход внешнеэкономической тактики обязательно должен включать и отношения с международными финансово-экономическими организациями и интеграционными объединениями, а также позицию Казахстана в вопросах, рассматриваемых их органами управления. Именно поэтому Казахстан продолжает активное сотрудничество с Группой Всемирного банка, Международным валютным фондом, ЕБРР, АБР и Азиатским банком инфраструктурных инвестиций.

Республика Казахстан продолжит тесно интегрироваться в рамках Евразийского экономического союза, продвигая инициативы по поддержанию и улучшению экономического климата союза, а также реализуя свои собственные идеи по вхождению в 30-ку развитых стран мира.

В государственной внешнеполитической доктрине на 2014 - 2020 гг. заявлено о расширении рынков сбыта продукции отечественных производителей, привлечение в экономическое обращение страны кредитов и инвестиций из мировых финансовых рынков. Такая задача не просто внесена в концепцию, а служит пробным камнем при принятии каждого решения в этой сфере экономики, а также и политики.

Собственно, такая задача - сконцентрировать наши торгово-экономические интересы в виде четких политических целей — и явля-

ется тем первым шагом, который уже сделан в отношениях с Российской Федерацией. Казахстанско-российские отношения определяются как *стратегическое партнерство*. Современное состояние казахстанско-российского сотрудничества можно характеризовать как партнерско-прагматическое, при этом торгово-экономическое и инвестиционное сотрудничество в отношениях наших стран занимает особое место.

Российский вектор определяется как важнейший приоритет внешней политики Казахстана и указывается, что «между Казахстаном и Россией не существует проблем, которые не были бы решены путем конструктивного диалога и учета взаимных интересов». На сегодняшний день, Казахстан и Россия «развивают союзнические отношения на основе взаимного доверия, стратегического партнерства и всестороннего сотрудничества, руководствуясь принципами взаимного уважения государственного суверенитета и независимости, равноправия и невмешательства во внутренние дела, неприменения силы или угрозы силой, территориальной целостности государств, нерушимости границ, мирного урегулирования споров, добросовестного выполнения международных обязательств, защиты прав человека и основных свобод». Эти отношения способствуют решению задач устойчивого социально-экономического развития, усиления конкурентоспособности национальных экономик. Для динамичного развития отношений между странами президенты выступили за дальнейшее расширение доверительных и конструктивных контактов на высшем и других уровнях.

Между РК и РФ созданы широкие возможности для скоординированных действий в ключевых секторах экономики – в сфере энергетической безопасности, транспортной промышленности, макроэкономике, *малом и среднем бизнесе*, аграрном секторе и в сельском хозяйстве. Все это будет иметь мощный мультипликативный эффект для экономического развития наших стран, а также будет способствовать созданию дополнительных рабочих мест, стимулированию внутреннего спроса на рынках соседних государств, повышать реальные денежные доходы населения двух стран. Собственно, такая задача — сконцентрировать наши экономические интересы в виде четких политических целей — и является тем главным шагом, который необходимо сделать.

Между Россией и Казахстаном пролегает самая длинная в мире сухопутная граница - ее протяженность около 7 тыс. км. К границе примыкают 12 регионов России: Астраханская, Волгоградская,

Саратовская, Самарская, Оренбургская, Челябинская, Курганская, Тюменская, Омская и Новосибирская области, а также Алтайский край и Республика Алтай. С казахстанской стороны к границе примыкают 7 областей - Атырауская, Западно-Казахстанская, Актюбинская, Костанайская, Северо-Казахстанская, Павлодарская и Восточно-Казахстанская.

Всего в граничащих с Казахстаном российских регионах проживает около 26 миллионов человек, из которых более 3 миллионов - непосредственно прилегающих к границе административных районах. Население северных и западных приграничных регионов Казахстана составляет 5,8 миллиона человек, из них - 2,4 миллиона проживают в сельской местности. Так, например, основу торговых отношений с актюбинскими партнерами составляют поставки хромовой руды на новотроицкий завод хромовых соединений, цементного сырья на новотроицкий цементный завод, кварцитов на медногорский медно-серный комбинат. Оренбургский экспорт представлен поставками нефти и нефтепродуктов, черного и цветного металлопроката, различного оборудования, широкой группы продовольственных товаров. Потенциал взаимной торговли территорий двух стран высок, и требует дальнейшей диверсификации. Акимом Актюбинской области и губернатором Оренбургской области была поставлена задача – разработать дорожную карту взаимовыгодного сотрудничества. Кроме того, представили приграничных районов Казахстана и России часто обсуждают и решают вопросы сотрудничества в сфере государственной поддержки экспорто-ориентированных субъектов малого и среднего предпринимательства при выходе на рынок Казахстана, России и третьих стран, работу Центра поддержки экспорта в приграничных областях.

С 2003 г. ежегодно проводится Форум межрегионального сотрудничества с участием Глав государств. На XV Форуме, состоявшемся в ноябре 2018 г. в Петропавловске Президенты утвердили План совместных действий РК и РФ на 2019-2021 гг. Было подписано 36 межправительственных, межрегиональных и коммерческих документов.

XVI Форум на тему «Актуальные вопросы приграничного сотрудничества РК и РФ» прошел 6- 7 ноября 2019 г. в г. Омске.

По итогам XVI ФМРС подписаны следующие документы:

- концепция программы приграничного сотрудничества «Казахстан - Россия»;

- программа сотрудничества между Министерством культуры и спорта Казахстана и Министерством культуры РФ на 2020-2022 годы;
- программа совместных действий между Министерством индустрии и инфраструктурного развития республики и Министерством транспорта России по функционированию пунктов пропуска на казахстанско-российской границе;
- меморандум о взаимопонимании между Министерством информации и общественного развития Казахстана и Федеральным агентством по делам молодежи РФ в области молодежной политики;
- соглашение между акиматом Костанайской области и правительством Челябинской области о торгово-экономическом, научно-техническом, социальном, культурном и гуманитарном сотрудничестве;
- соглашение между акиматом Павлодарской области и правительством Курганской области о сотрудничестве в торгово-экономической, научно-технической, гуманитарной и иных сферах;
- план мероприятий на 2019-2021 годы по реализации соглашения между акиматом Павлодарской области и администрацией Новосибирской области о торгово-экономическом, социальном, научно-техническом и культурном сотрудничестве;
- соглашение о сотрудничестве между казахстанским Фондом развития предпринимательства «Даму» и Российским банком поддержки малого и среднего предпринимательства.

Более подробно осветим последнее соглашение. Президенты двух стран К.К. Токаев и В.В. Путин в торжественной обстановке подписали соглашение о сотрудничестве между казахстанским Фондом развития предпринимательства «Даму» и Российским банком поддержки малого и среднего предпринимательства. В качестве уполномоченных подписантов выступили председатель правления Фонда Г. Бурибаева и председатель правления банка Д. Голованов.

Оценивая потенциал межрегионального и приграничного сотрудничества двух стран, Президенты высказались за расширение многоплановых отношений экономического и гуманитарного характера между административно-территориальными образованиями Республики Казахстан и субъектами Российской Федерации, за создание необходимых условий для развития и укрепления прямых связей между заинтересованными хозяйствующими субъектами малого и среднего бизнеса.

Фонд развития предпринимательства «Даму» было образовано согласно постановлению Правительства Республики Казахстан

от 26.04.1997г. № 665 «О создании фонда развития малого предпринимательства» (прежнее название Фонда: АО «Фонд развития малого предпринимательства») [2].

Начиная с 2002 г. Фонд начал кредитование малого бизнеса напрямую из собственных средств. Фондом развития предпринимательства «Даму» были реализованы «Программа кредитования субъектов малого предпринимательства из средств республиканского бюджета» и «Программа развития малых городов на 2004-2006 гг.». В мае 2005г. Правительством Республики Казахстан была принята «Программа ускоренных мер по развитию малого и среднего предпринимательства в РК на 2005-2007 гг.». В соответствии с данной программой, в течение 2005-2007 гг. Фонд осуществлял поддержку малого предпринимательства, посредством реализации программ проектного финансирования и лизинга, программы развития системы микрокредитования в Казахстане, программы гарантирования кредитов субъектов МП, получаемых в банках второго уровня.

С сентября 2006 г. Фонд развития предпринимательства «Даму» функционирует в составе акционерного холдинга АО «Фонд устойчивого развития «Қазына».

В соответствии с Указом Президента Республики Казахстан от 22.05.2013г. №571 «О некоторых мерах по оптимизации системы управления институтами развития, финансовыми организациями и развития национальной экономики» 100% акций Фонда «Даму» были переданы АО «Национальный управляющий холдинг «Байтерек».

С 2010 г. Фонд «Даму» является финансовым агентом субсидирования ставок вознаграждения по кредитам предпринимателей и гарантирования кредитов предпринимателей перед банками, а также выполняет функции оператора программ по обучению и консультированию в рамках государственной программы «Дорожная карта бизнеса 2020».

С 2015 г. Фонд развития предпринимательства «Даму» является финансовым агентом, осуществляющим реализацию и мониторинг финансовой поддержки (субсидирование ставок вознаграждения по кредитам предпринимателей, гарантирование кредитов предпринимателей перед банками) в рамках Единой программы поддержки и развития бизнеса «Дорожная карта бизнеса 2020». Филиалы Фонда «Даму» работают во всех регионах Казахстана, имеют значительный опыт работы с местными предпринимателями, общественными организациями и местными исполнительными органами власти [2].

Ожидается, что эти меры обязательно приведут к созданию новых предприятий. При этом речь идет не о сотнях, а о тысячах субъектов малого и среднего бизнеса, которые в свою очередь создадут десятки тысяч новых рабочих мест. Но что еще более важно, будет создана такая предпринимательская среда, которая будет обеспечивать непрерывное воспроизводство новых предприятий малого и среднего бизнеса. Сложившаяся отраслевая структура малых предприятий практически не меняется в последние годы. Из общего количества действующих субъектов малого бизнеса доминирующее положение занимают сферы: торговли, ремонта автомобилей и изделий домашнего пользования 40,5% от общего количества, действующих в сфере малого бизнеса с суммарной численностью занятых 163,6 тыс. человек (31% от общей численности занятых в малом бизнесе) [3].

Что касается истории создания АО «МСП Банк». Создано в 1999 г. во исполнение Распоряжения Правительства Российской Федерации. С 08.08.2008 до 21.04.2016 сто процентов акций АО «МСП Банк» принадлежали государственной корпорации «Банк развития и внешнеэкономической деятельности (Внешэкономбанк)». Банк обеспечивает кредитование малого и среднего бизнеса напрямую и по агентской схеме, предоставляя российским предпринимателям доступ к программам господдержки [4].

Возвращаясь к подписанному соглашению о сотрудничестве между казахстанским Фондом развития предпринимательства «Даму» и Российским банком поддержки малого и среднего предпринимательства, можно сказать, что этот документ обозначил основные направления взаимодействия между субъектами МСП РК и РФ. Цель соглашения – развитие сотрудничества, реализация общих задач в сфере финансово-гарантийной поддержке и реализация мер по поддержке экспортоориентированных субъектов микро-, малого и среднего предпринимательства, реализация обучающих программ, а также выполнение мероприятий, направленных на создание и развитие совместных проектов.

В рамках XVI Форума в Омске также прошла пленарная сессия на тему: «Женское предпринимательство как драйве роста креативной экономики», координатором которой с казахстанской стороны выступил Фонда развития предпринимательства «Даму». Поддержка женского предпринимательства Фондом Даму направлена для обеспечения равных возможностей предприятиям, возглавляемым женщинами, на создание новых рабочих мест, содействие диверсификации экономики и повышение конкурентоспособности сектора малого и среднего

бизнеса Казахстана. Уместно будет напомнить, что программу «Женщины в бизнесе» для развития женского предпринимательства в Казахстане фонд «даму» реализует совместно с Европейским банком реконструкции и развития с 2014 г. Кроме того активная поддержка женщин-предпринимателей осуществляется также в рамках кредитной линии от Азиатского банка развития. В октябре 2019 г. фонд «Даму» присоединился к глобальной структуре «ООН-женщины», которая является крупнейшей всемирной инициативой в области социальной ответственности бизнеса.

Необходимо отметить, что казахстанско-российские региональные форумы всегда приносят хорошую практическую значимость и отдачу. В обеих странах на сегодня действуют более 6,5 совместных предприятий, реализуются совместные проекты. В Казахстане действуют предприятия с участием российского бизнеса, на который приходится 38% от общего числа предприятий с иностранным капиталом. Совместные компании действуют в разработке и транспортировке полезных ископаемых, нефтехимии. Важной сферой сотрудничества является ЕАС, сотрудничество в бассейне Каспийского моря, взаимодействие в области сельского хозяйства, производственной кооперации и совместного выхода на рынки третьих стран.

Таким образом, РК и РФ имеют сложившиеся экономические отношения зрелого характера, способные быть прочной базой для долговременного поступательного развития в целях реализации общих инициатив по модернизации экономик. Дальнейшее торгово-экономическое взаимодействие России и Казахстана подразумевает развитие экономической кооперации в рамках регионального сотрудничества (ЕАЭС) с регулярным увеличением объема товарооборота. На протяжении многих лет примерно 20% от общего объема внешней торговли Казахстана приходилось на долю РФ. Российский импорт находится в пределах 40% от общего импорта, ввезенного в Казахстан. Сегодня Россия и Казахстан могут скооперироваться для дальнейшей совместной деятельности в сфере цифровой экономики, перерабатывающей и сельскохозяйственной промышленности, транспортно-логистического сектора, общих проектов в области высоких технологий и инноваций.

ЛИТЕРАТУРА

1 Назарбаев Н.А. Стратегия «Казахстан - 2050»: Новый политический курс состоявшегося государства: Послание Президента РК - лидера нации Н.А.Назарбаева

народу Қазақстанның // Қазақстанская правжы. – 2015.- 21.05.

2 Отчёт о развитии малого и среднего предпринимательства Республики Казахстан в 2018 году в разрезе регионов. – Нур-Султан: ОО «Молодые инвалиды города Астана», 2019. – 224 с.

3 Количество объектов МСБ в Казахстане достигло 435,6 тыс. [Электр.ресурс]. – Режим доступа: <https://turantimes.kz/ekonomika/7200-kolichestvo-obektov-msb-v-kazahstane-dostiglo-4356-tys.html> – (дата обращения: 30.03.2020).

4 Бондаренко В. Малые предприятия в системе кластеров эксперт Московского центра развития предпринимательства // Бизнес для всех. – 2019. - № 35 (507).

ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА КӘСІПКЕРЛІКТІ ҚОЛДАУ САЛАСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАН МЕН РЕСЕЙДІҢ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ

Рахманова Г.Б.¹

¹тарих ғылымдарының кандидаты,
халықаралық қатынастар және аймақтану кафедрасының доценті
Абылай хан ағындағы ҚазХҚ және ӘТУ
Алматы, Қазақстан, e-mail: omine08@mail.ru

Мақалада ЕАЭО аясындағы Қазақстан мен Ресей Федерациясының шағын және орта бизнесті (ШОБ) қолдау саласындағы ынтымақтастығының жағдайы мен болашағы қарастырылады. Мемлекеттік қызметкерлердің өзара сапарлары ынтымақтастықтың қарқындылығының маңызды көрсеткіші болғандығы атап өтілді. Шағын және орта бизнесті мемлекеттік экономиканың маңызды секторы ретінде қолдау жөніндегі екі елдің саясатын үйлестіруге баса назар аударылды.

Тірек сөздер: Қазақстан мен Ресей, ынтымақтастық, шағын және орта бизнес, сауда, экономикалық мүдделер, инвестициялар, әрекеттерді үйлестіру.

Статья поступила 20.04.2020

CONCEPT OF «CHINESE DREAM» AND ITS PRACTICAL APPLICATION IN FOREIGN POLICY

Kagazbaeva E.M.¹

¹c.polit.sc., ass.prof, Ablai Khan KazUIR&WL ,
kagazbaeva.e@gmail.com

Zharkyn A.²

²2nd year master's degree in Oriental Studies
Ablai Khan KazUIR&WL, Almaty, Kazakhstan
bota_216@mail.ru

The article examines the concept of the “Chinese dream”, proposed by the new Chinese leader Xi Jinping, and analyzes the innovative nature of modern Chinese diplomacy in the new conditions. The author points out that the realization of the “Chinese dream” is associated with a peaceful society in China. The article highlights and describes the important changes and innovations made in the foreign policy of the people’s Republic of China as its national power increases. It is also noted that China’s foreign policy is being amended in priorities and tasks. China has begun to show itself in the international arena as a global power: its national interests are expanding, its interference in international Affairs is increasing, and bold steps are being taken to protect its interests.

Key words: China, XI Jinping, “Chinese dream», peace policy, new diplomacy, foreign policy, international relations.

ӘӨЖ 327.7

“ҚЫТАЙ АРМАНЫ” ТҰЖЫРЫМДАМАСЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ СЫРТҚЫ САЯСАТТА ІС ЖҮЗІНДЕ ҚОЛДАНЫЛУЫ

Қағазбаева Ә.М.¹

¹с.ғ.к., Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ доценті,
kagazbaeva.e@gmail.com

Жарқын А.²

²Шығыстану мамандығының 2 курс магистранты
Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан
bota_216@mail.ru

Мақалада жаңа Қытай көшбасшысы Си Цзиньпин ұсынған “Қытай арманы” тұжырымдамасы қарастырылып, жаңа жағдайдағы қазіргі Қытай дипломатиясының инновациялық сипаты талданды. Автор “Қытай арманын” жүзеге асыру Қытайдың бейбіт қоғамына байланысты екенін көрсетеді. Мақалада Қытай Халық Республикасының сыртқы саясатына оның ұлттық қуатының күшеюіне қарай енгізілген маңызды өзгерістер мен жаңашылдықтар да ерекшеленеді және сипатталады. Сондай-ақ, Қытайдың сыртқы саясатындағы басымдықтар мен міндеттерге түзетулер енгізіліп жатқандығы да атап өтіледі. Қытай халықаралық аренада өзін жаһандық держава ретінде көрсете бастады: оның ұлттық мүдделері кеңейіп, халықаралық істерге араласуы артып келеді және өз мүдделерін қорғауда батыл қадамдары нығайтылуда.

Тірек сөздер: Қытай, Си Цзиньпин, «қытай арманы», бейбіт саясат, жаңа дипломатия, сыртқы саясат, халықаралық қатынастар.

ҚКП (2012 ж.) XVIII съезінен кейін және жаңа буын басшыларының билікке келуінен кейін ҚХР сыртқы саяси бағытындағы өзгерістер айқын болды. Қазіргі уақытта қытайлық ресми тұлғалар мен саясаттанушылар “Қытай ерекшелігі бар дипломатия” теориясында, Қытай көшбасшыларының әлемдік аренадағы жаңа жағдайымен және қытайлық “жұмсақ күштің” одан әрі дамуымен көрінетін Қытай дипломатиясының жаңалығына баса назар аударады.

Мәселен, Үкіметте сыртқы саясатқа жетекшілік ететін ҚХР Мемлекеттік кеңесінің мүшесі Ян Цзечидің “дипломатияның теориясы мен тәжірибесіндегі инновациялар” атты мақаласында “кешенді және жақсы теңдестірілген бола отырып, жаңа жағдайда Қытай дипломатиясы идеялар байлығы, айқын басымдықтар, берік ұстанымдар, икемді тәсілдер мен өзіндік стиль сияқты ерекшеліктерді көрсетіп отыр”, - деп атап өтті. “Қытай арманы” ұраны Си Цзиньпиннің басты сыртқы саяси жаңалықтарының бірі болды [1, 18 б.]. Ел басшылығы Қытай арманын басқа елдердің армандарымен біріктіруге және бүкіл әлем үшін игіліктер жасай отырып, Қытайдың дамуын

байланыстыруға деген ұмтылысын бірнеше рет мәлімдеген болатын.

Қытай арманын жүзеге асыруға ұмтылу іс жүзінде маңызды халықаралық-саяси мәнге ие. ҚХР Сыртқы істер министрі Ван И Цинхуа университетіндегі әлемнің екінші халықаралық форумында 2013 жылғы 27 маусымда сөйлеген сөзінде Қытайдың сыртқы саяси қызметінің жеті бағытын атап өтті: 1) ұлы державалар арасындағы жаңа түрдегі қатынастар құрылысы; 2) шектес мемлекеттермен өзара іс-қимылдың бейбіт және тұрақты ортасын құру; 3) әділеттілік пен тиімділік тұжырымдамасының негізінде дамушы елдермен қарым-қатынас орнату; 4) реформалар мен ашықтық саясатын одан әрі жүргізу; 5) халықаралық және өңірлік проблемаларды шешуге белсенді қатысу, жаңа әлемдік тәртіпті қалыптастыру; 6) БҰҰ Жарғысының ипринципінің максаттарын және халықаралық құқықтың қоғамдық нормаларын қорғау; 7) шет елдерде қытай азаматтарының заңды құқықтарын қорғау [2, 44 б.].

Сыртқы саясат пен халықаралық қатынастар саласында Қытай халықаралық мәселелерді, әсіресе, экономикалық мәселелерді шешуге көбірек ат салысып, жаңа, әділ әлемдік тәртіпті орнатуға шақыра отырып, неғұрлым елеулі рөл атқара бастағанын атап өткен жөн [3, 408 б.]. Маңызды саяси проблемалар мен дағдарыстық жағдайларға, сондай-ақ аумақтық қақтығыстарға қатысты Қытай Батыстың үстемдігі мен АҚШ унилатеризмінің оппозициясы кезінде бейтараптылық және араласпау позициясын ұстауды қалайды, бірақ оның халықаралық қоғамдастықтағы пікірімен саналады және қарсылас тараптардың әрқайсысы, әсіресе өңірлік қақтығыстарда, оның қолдауына қол жеткізуге тырысады [4]. ҚХР - бұл ірі дамушы экономика және өсіп келе жатқан саяси күш, сондықтан өз еліне әлемдік саясат пен әлемдік экономикада үлкен салмақ беру “Қытай арманының” тұжырымдамасымен тығыз байланысты Қытай стратегиясының бір бөлігі болып табылады.

“Қытай арманының” тұжырымдамасының сыртқы саяси толқуы да, оның Қытай дипломатиясы белсенді ілгерілететін “Арктикалық арман”, “Азиялық арман” немесе “Азия-Тынық мұхиттық арман” сияқты “армандардың” тағы бір сериясын “туғызды” деген факт бар [5].

Си Цзиньпиннің билікке келуімен Қытай өзін ғылым мен инновацияларды ынталандыратын мемлекет ретінде одан әрі белсенді түрде көрсете бастады. Пекинде өзінің жоғары білікті мамандары мен ғылыми кадрларды дайындауға көп көңіл бөле бастады. 2013 жылы

Қытайда білім беру шығындары ЖІӨ-нің 3,7% - ын құрады, оларды 4% дейін жеткізу жоспарлануда [6, 294 б.]. Қазіргі таңда Пекиндегі Цинхуа университеті немесе Шанхайдағы Фудань университеті әлемдік деңгейдегі мектептер сияқты халықаралық рейтингтерде мойындалды. Бұдан басқа, Үкімет жас ғалымдарды (көбінесе жетекші американдық және еуропалық жоғары оқу орындарының түлектерін) барынша ынталандырады, оларға лайықты еңбек жағдайларын жасай отырып, жеткілікті жоғары жалақы ұсынады [7, 5-43 б.]. Сонымен қатар, “қытай ұлтының ұлы жаңғыруын” белсенді насихаттау қытай студенттері үшін қосымша идеологиялық ынталандырулар береді. Батыстан оралған Қытай мамандары қауымдастығының жүз жылдығына арналған салтанатты жиналыста сөз сөйлеген ҚХР Төрағасы Қытай студенттерінің шетелде алған озық білімдерінің маңыздылығы туралы айтты. Тәжірибе ғылымды дамыту бойынша мақсатты саясат өз жемісін беретіндігін көрсетті. Соңғы жылдары Қытай ғылыми-зерттеу кадрларын даярлау саласында айтарлықтай алға жылжыды, дегенмен ол ғылым мен технологиялар саласындағы әлемдік көшбасшылардан әлі де артта қалып отыр.

Қытай “орта табыс тұзақтары” көптеген елдер үшін еңсерілмейтін ғылым мен технологияларды дамыту есебінен шыға ала ма, көп жағдайда Си Цзиньпин партияның 100 жылдық мерейтойына (яғни 2021 жылға қарай) деген амбициозды мақсатының табысы толық “орта жеткіліктілік қоғамын” (1979 жылы Дэн Сяопинмен ұсынған идея), ал ҚХР жүз жылдығына (яғни 2049 жылға қарай) елді “қуатты, гүлденген, демократиялық, үйлесімді Социалистік мемлекетке” айналдыра алады ма?» [8].

Жаңа жалпы желінің бір бөлігі ретінде, Қытай бірнеше ондаған жылдар бойы қалыптасқан «әлемдік зауыттан» негізгі сауда державасына айналуға тырысады. Басқаша айтқанда, ҚХР өзінің «тауашасын» дүниежүзілік экономикада өндіріс саласында емес (өйткені жетекші державалардан, әсіресе әскери және ғарыш салаларынан айтарлықтай артта қалушылық бар), тіпті коммерциялық және сауда операциялары саласындағы инновациялық даму саласында да алға ұмтылуға тырысуы мүмкін. Осы міндетті орындау үшін ҚХР Қытай аймақтарының экономикалық жүйелерін қайта құруға шақырылған Жаңа жібек жолы мен Теңіз Жібек жолының экономикалық белдеуі жобаларын белсенді түрде алға жылжытуда (бұл жоғары орталықтандырылмаған Қытай экономикасы жағдайында өте маңызды); ҚХР саудагерлер флотының тоннасын ұлғайтуда және экономикалық интеграция жобаларына

қатысуда (мысалы, ASEAN + 3).

Сонымен қатар, Қытай әлемнің көптеген аймақтарына белсенді түрде инвестиция салуда. Оның қомақты бөлігі АҚШ пен Оңтүстік-Шығыс Азия елдерінен (Индонезия, Малайзия, Сингапур) келеді, мұнда ірі қытай диаспорасы тұрады. Бір қызығы, соңғы кездері Қытай Африка құрлығындағы дәстүрлі емес серіктес елдерге көбірек көңіл бөлуде. Қытайдың минералды және энергетикалық шикізатқа бай Африка елдеріндегі экономикалық экспансиясының өсуі Қытайдың осы ресурстарды, ең алдымен мұнай мен газды игеруге және пайдалануға деген қызығушылығымен түсіндіріледі. Бұл елдегі тұтыну мен өнеркәсіптік өндірістің өсуіне байланысты [9]. Осылайша, инвестицияларды ұлғайту және экономикалық көмек көрсету арқылы ҚХР Африка нарығында өзінің ықпалын арттыруға және ерекше мәртебеге ие болуға ұмтылады. Қытайдан капиталдың экспорты өте ұқыпты және өзінің ұлттық мүдделерін ескере отырып жасалғандығын ерекше атап өткен жөн [10, 318 б.].

Сахараның төменгі бөлігіндегі Африкадан басқа, ҚХР Молдова, Беларусь, Тәжікстан, Түркіменстан, Венесуэла, Бразилия, Аргентинаға едәуір қаржы салып, Австралияда өзінің қатысуын кеңейтуде. 2010 жылы Қытай Ауғанстандағы ірі мыс кен орнын игеру құқығын сатып алды, қалған тендерге қатысушыларға қарағанда (оның ішінде АҚШ, Канада, ЕО және Ресей) 1 млрд долларға артық соманы ұсынды, бұл оның шетелдік ресурстарға деген үлкен мүдделілігі мен оларды кез келген бағамен алуға әзір екендігін көрсетеді [11, 223 б.]. Аталған елдердің әрқайсысында Қытай белгілі бір бонустар мен преференциялар алады. Бұл жерде көп жағдайда берілген кредиттің басым бөлігі қытай тауарлары мен қызметтеріне айырбастау арқылы Қытайға қайта оралатынын немесе ҚХР-ның тиімді және қажетті жобаларын іске асыруға жұмсалатынын атап өткен жөн. Қытайдағы өзгерістер бүкіл әлемде өзгерістер тудырады, ал жаһандық өзгерістер Қытайға әсер етеді. Олар әлемнің ұлы бірлігіне бағытталады. «Қытайлық арманы» іске асыра отырып, Таяу Корольдік өзінің дамуымен бүкіл әлемнің өркендеуіне, гүлденуіне, теңдестірілген даму мен бүкіл адамзаттың үйлесімді өзара іс-қимылына ықпал етеді. Қытай халқы «қытайлық арманы» жүзеге асыруға күш салуда, халықаралық қауымдастықпен бірге осындай «әлемдік арманы» тұрақты бейбітшілік пен жалпы өркендеуге жетуге дайын. Қытай жағы әлі де үш қағиданы ұстанады: аймақтық үстемдікке талап қою, ықпал ету шеңберін құрмау, басқа елдердің ішкі істеріне араласпау. Қытай бейбіт даму жолымен сенімді

түрде жүреді және халқы «қытайлық арманға» қол жеткізу үшін күреседі - қытай ұлтының ұлы жандану арманын жүзеге асырады [12, 37 б.].

Қорытындылай келе, “Қытай арманының” тұжырымдамасы идеологиялық қондырғылар үшін өзіндік “орама” болып табылады деген қорытынды жасауға болады. Бұл қытай қоғамындағы “Қытай арманының” әртүрлі түсіндірмелерінің және оның элементтерінің бар екендігін түсіндіреді (мысалы, “ұлы Қайта өркендеу” экономикалық артықшылық немесе басқа мемлекеттермен әскери-саяси үстемдік ретінде түсіндіруі; “Қытай ұлтымен” тек ҚХР халқы немесе әлемдегі барлық қытайлықтар және т.б.).

Алдыңғы теориялар мен тұжырымдамалардан айырмашылығы, «қытайлық арман» ішке және сыртқа бірдей бағытталған, Қытайдың «жұмсақ күшінің» құралы ретінде белсенді қолданылады.

Осылайша, «қытайлық арман» ұғымы кең, кең емес, түсініксіз болғанымен, іс жүзінде Қытайды таяудағы бес-он жылға арналған дамыту мен реформалаудың басты бағдарламасының рөлін жақсы орындай алады деген қорытынды жасауға болады.

ӘДЕБИЕТ

1 Портяков В. Контуры внешней политики лидеров Китайской Народной Республики пятого поколения // Проблемы Дальнего Востока. - 2014. - №1. - Б. 18.

2 Мокрецкий А. Основные направления китайской дипломатии // Проблемы Дальнего Востока. - 2015. - №1. - Б. 44.

3 Shambaugh David. China Goes Global: the Partial Power / David Shambaugh. - Oxford: Oxford University Press, 2013. - 409 p.

4 Пекин не вмешивается в спор Москвы и Вашингтона // Независимая газета. 2014. - 17.03.

5 中国“北极梦”路指何方？[В каком направлении развивается «арктическая мечта» Китая?] // CN Politics.- 2012. – 20.12.

6 A New Economic Growth Engine for China. Escaping the Middle-Income Trap by not Doing More of the Same / Wing Thye Woo and others; Editors Wing Thye Woo, Ming Lu, Jeffery D. Sachs, Zhao Chen. – London: Imperial College Press, 2012. - 294 p.

7 Киреев А.А. Социально-экономическое развитие КНР // Современный Китай: Социально-экономическое развитие, национальная политика, этнопсихология. – М.: КРАСАНД, 2013. –5–43 б.

8 习近平在莫斯科国际关系学院的演讲 [Текст выступления Си Цзиньпина в МГИМО] / Сеть «Чжунго ван». – 2013. - 24.03.2013; 和谐世界 [Гармоничный мир] // Синьхуа. – 2006. - 24.08; 邓小平提出的“小康社会”是什么含义？[В чем смысл выдвинутой Дэн Сяопином идеи «общества среднего достатка»?] // Новости Коммунистической партии Китая [Электр.ресурс]. - Режим доступа: URL: <http://src.people.com.cn/GB/64156/64157/4418455.html> - (дата обращения: 27.01.2019).

9 Бумагин В. Нефть течет на восток // Санкт-Петербургские ведомости. 3013. – 01.04. -

10 Медведев Р. Подъем Китая. – М.: Астрель, 2012. – 318 с.

11 Chow G. China as a Leader of the World Economy. – Singapore: World Scientific Publishing Co Pte Ltd, 2012. - 223 p.

12 Чжоу Ли. Экономическая полоса Шёлкового пути— воплощение мира, развития и процветания // Китай. - 2014. - №12. - 37 б.

КОНЦЕПЦИЯ «КИТАЙСКОЙ МЕЧТЫ» И ЕЕ ПРАКТИЧЕСКОЕ ПРИМЕНЕНИЕ ВО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ

Кагазбаева Э.М.¹

¹ к.полит.н., доцент КазУМОиМЯ им. Абылай хана
kagazbaeva.e@gmail.com,

Жаркын А.²

² магистрант 2 курса
КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Казахстан, Алматы,
e-mail:bota_216@mail.ru

В статье рассматривается концепция «китайская мечта», выдвинутый новым китайским лидером Си Цзиньпином, проанализирован инновационный характер современной китайской дипломатии в новых условиях. Автор показывает, как осуществление «китайской мечты» зависит от мирного окружения Китая.

В статье также выделяются и характеризуются важнейшие изменения и новации, вносимые во внешнюю политику Китайской Народной Республики по мере усиления ее национальной мощи. Отмечается, что приоритеты и задачи китайской внешней политики претерпевают корректировки. Китай начинает вести себя на международной арене как глобальная держава: расширяются его национальные интересы, возрастает вовлеченность в международные дела, укрепляется решительность в отстаивании своих интересов.

Ключевые слова: Китай, Си Цзиньпин, «китайская мечта», мирная политика, новая дипломатия, внешняя политика, международные отношения.

Статья поступила 5.05.2020

II БӨЛІМ. АЙМАҚТАНУ БОЙЫНША ЗЕРТТЕУЛЕР
РАЗДЕЛ II. ИССЛЕДОВАНИЯ ПО РЕГИОНОВЕДЕНИЮ
II PART. REGIONAL STUDIES RESEARCH

**PROBLEMS OF MULTIPOLARITY IN THE MODERN THEORY OF
INTERNATIONAL RELATIONS**

Bulekbayev S.B.¹

¹D.philos.sc., professor Ablai Khan KazUIRandWL,
sagadi58@mail.ru

Sadykkali G.²

²nd year Master's degree student of "International Relations"
Ablai Khan KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan
e-mail: gsadikkali@gmail.com

The relevance of the article the study of the structure, role and significance of the smart power strategy in modern global leadership policy allows us to draw the following conclusions. Various factors influence the evolution of the global strategy of international actors in world politics. In our opinion, important factors that have influenced the evolution of energy strategies over a long historical period include the system of principles based on the international order and international law, equipment and technologies used in transnational interaction, the severity of global challenges and threats, the level of complexity of international political decisions and the need for their intellectual support.

Keywords: multipolarity, political realism, pole, bipolar system.

ӘӨЖ 327.1

**ҚАЗІРГІ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР
ТЕОРИЯСЫНДАҒЫ КӨППОЛЯРЛЫЛЫҚ МӘСЕЛЕСІ**

Болекбаев С. Б.¹

¹филос.ғ.д., профессор, Абылай хан атындағы ҚХҚж/еӨТУ
sagadi58@mail.ru,

Садыққали Г.²,

²Абылай хан атындағы ҚХҚж/еӨТУ, Алматы
«Халықаралық қатынастар» мамандығының 2 курс магистранты
e-mail: gsadikkali@gmail.com

Мақаланың өзектілігі қазіргі кездегі жаһандық көшбасшылық саясатындағы «ақылды күш» стратегиясының құрылымын, рөлі мен маңыздылығын зерттеу келесі тұжырымдар жасауға мүмкіндік береді. Әлемдік саясаттағы халықаралық қатысушылардың ғаламдық стратегиясының эволюциясына түрлі факторлар әсер етеді. Біздің пікірімізше, ұзақ тарихи кезендерде энергетикалық стратегиялардың эволюциясына әсер ететін маңызды факторларға халықаралық тәртіп пен халықаралық құқық негізіндегі қағидаттар жүйесі, трансұлттық өзара іс-қимыл кезінде қолданылатын жабдықтар мен технологиялар, жаһандық сынақтар мен қауіп-қатерлердің ауырлығы, халықаралық саяси шешімдердің күрделілік деңгейі және оларды зияткерлік қолдау қажеттілігі.

Тірек сөздер: көпполярлық, саяси реализм, полюс, биполярлық жүйе.

Бүгін біз халықаралық саясаттағы шиеленістердің басталуына қатысты аландаушылығымызды білдіреміз, бірақ «қырғи қабақ соғыс» дәуірінен айырмашылығы қазіргі әлем көп полярлы болды. Сонымен бірге жаңа ережелер әлі анықталған жоқ, соның салдарынан тәуекелдер мен дағдарыстарды жиі болжау мүмкін емес», - деді Назарбаев шет мемлекеттердің дипломатиялық корпусымен кездесу барысында [1].

Мұндай жағдайда әлем жаһандық масштабта қақтығыстық әлеуеттің өсуіне себеп болатын жаһандық бәсекенің бұрын-соңды болмаған қатаюының куәсі болады және болады. «Жалпы, мен қазіргі әлемдік ахуалға қатысты өз пікірімді білдірдім, жаһандық-аймақтық күн тәртібінің келесі аспектілеріне назар аударғым келеді: негізгі державалар арасындағы қатынастардың құпия сипаты XX ғасырда туындаған шиеленісті азайтуға арналған құралдарды біртіндеп бөлшектеуге әкеліп соғады» - деп жалғастырды Мемлекет басшысы.

Оның пікірінше, бұл шығыс-батыс векторы бойында маңызды әскери әлеуетті қалыптастыруға байланысты, оны мәжбүрлі түрде түгендеу жүргізеді, бұл АҚШ пен Ресейдің, Вашингтон мен Пекиннің қарым-қатынастарын салқындату кезінде көрініс табады .

Орташа және қысқа қашықтықтағы паритетке (қару-жарақ - Қ) келісімге қатысушы тараптардан түпкілікті бас тарту қаруланудың бақылаусыз өтуіне және әрекеттер мен басқа да маңызды құжаттарға қауіп төндіреді», - деді Мемлекет басшысы. Ол Қазақстан ортақ жауапкершілік және ұжымдық іс-қимыл қағидаттарына негізделген жан-жақты диалогты дамытуға қолдау білдіретінін еске салды.

«АҚШ, Ресей, Қытай және ЕО арасындағы байланысты қалпына келтіре отырып, біз планетамыздағы бейбітшілікті қамтамасыз ете аламыз және санкциялар мен сауда соғыстарын шеше аламыз. Бұл іргелі көзқарас жаңа әлемдік тәртіпті қалыптастырудың, елдер мен халықтардың одан әрі бейбіт қатар өмір сүруінің бастауы болуы керек», - деп түйіндеді Қазақстан Президенті [2].

Қазақстандық тараптың бастамасы бойынша «Жаппай қырып-жоятын қаруды таратпау: сенім шаралары» тақырыбымен жоғары деңгейдегі тақырыптық пікірталас шақырылды. »Тақырыптық пікірталас үшін Біріккен Ұлттар Ұйымының ресми құжаттарына айналған Президент Нұрсұлтан Назарбаевтың екі үндеуі негіз болды. Біріншісі - «Бейбітшілік. XXI ғасыр ». Екіншісі - БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесіне «Қазақстанның қауіпсіздікті, әділетті және гүлденген әлем құру үшін жаһандық серіктестікті нығайту жөніндегі тұжырымдамалық көзқарасы» деген саяси үндеу болды.

Манифестке келетін болсақ. Бұл құжат 2016 жылдың наурызында жарияланған. Оның мәні - біздегі тарихи мүмкіндікті пайдалану - жаһандық демилитаризацияны бастау. Мемлекет басшысы манифестінде суреттелген соғыс вирусы қазіргі адамдардың санасына ғана емес, болашаққа да еніп, соңғы жаңалықтардың кең саласының бір бөлігіне айналды. Әлем үшін жаһандық бюджет шамамен бір жарым триллион долларға жетеді. Бұл өсіп келе жатқан теңсіздік жағдайында болып жатыр. Теңсіздік туралы халықаралық есеп бойынша 1980 жылдан бастап 2016 жылға дейін әлемдегі ең бай адамдардың 1% -ы - 75 млн адам дүниежүзілік табыстың үштен бір бөлігін алды. Оның үстіне, халықтың 50% -ы, яғни 3,7 млрд. Адам, дүниежүзілік кірістің тек 11% -ын құрады. Теңсіздіктер наразылықтар, әскери қақтығыстар, әлеуметтік және аймақтық теңсіздіктерге негіз болатын апатты ауқымда өсуде. Сондықтан, президенттік манифест соғыссыз әлемге қалай баруға болатынын, яғни ядролық және жаппай қырып-жою қаруының басқа түрлерінен толығымен азат әлемге дәйекті қозғалыс жасауды, ядролық қарусыз аймақтарды кеңейтуді, АӨСШК әлеуетін пайдаланып, «қырғи-қабақ соғыс» дәуірінің көріністерін - әскери блоктарды, қарусыздану процесін жаңа жағдайларға бейімдеу, соның ішінде киберқауіптер мен соғыстың еріксіз басталуы, сауда, қаржы жаһандық және ашық бәсекелестік қағидаттарын іске асыру [3].

Қазақстан Біріккен Ұлттар Ұйымының 100 жылдығына арналған Жаһандық стратегиялық бастама - 2045 Жаһандық стратегиялық бастама жоспарын ұсынды. Осылайша, Қазақстан ядролық қарудан өз еркімен бас тартқан мемлекет ретінде бүгінде бұл мысалды жаһандық саяси және экономикалық парадигманың сапалы өзгеруіне негіз ретінде ұсынады. Бұл президенттік бастамалардың негізі - сенім шараларын күшейту, сауда-экономикалық синергия үшін негіз жасау.

БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің саяси үндеуіне қатысты. Бұл үндеу 2017 жылғы 10 қаңтарда БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің бірінші отырысында айтылды, оған Қазақстан БҰҰ-ның 2017-2018 жылдарға тұрақты емес мүшесі ретінде қатысты.

Ол бірқатар маңызды тұстарды атап көрсете алады. Біріншіден, Президент Нұрсұлтан Назарбаев БҰҰ-ның тұрақты мүшелеріне үндеу тастады, олардың көпшілігі ядролық мәртебеге ие, сондықтан олар әлемді ядролық қауіптен сақтайды. Бұл барлық адамдар үшін көзқарастар теңдігі туралы айтатын сәт. Егер біз көп полярлы әлем құру туралы және БҰҰ-ның егемендіктің теңдігі қағидатын іске асыру туралы айтатын болсақ, онда ядролық қаруға ие болу құқығы бар және

кімнің құқығы бар екендігі туралы айырмашылық болмауы керек.

Адамзат жетілмеген. Сандық дәуірдегі ақпараттық және технологиялық ағу жаңалық емес. Зиянды бағдарламаның таралуы тізбекті реакцияны, соның ішінде ядролық спиралды алып тастауға әкелуі мүмкін. Әскери базаларда, ең болмағанда бір ядролық оқтұмсық сақталған кезде, әлемнің абсолютті қауіпсіздігіне ешкім кепілдік бере алмайды. Екіншіден, бұл БҰҰ бітімгершілік миссиясының кеңеюі. Қазақстан мұнда тек ұсынып қана қоймайды, сонымен қатар гуманитарлық және әлеуметтік жобаларға, мысалы, Ауғанстандағы, Сириядағы, Ирандық мәселелерге бағытталған нақты іс-шараларға қатысады [4].

Үшіншіден, бұл Орталық Азияның қазіргі әлемге интеграциясы. Қазақстан БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесіне кіру және оған төрағалық ету мәртебесін алған Орталық Азиядағы алғашқы мемлекет болды.

Жалпы алғанда, халықаралық дипломатия әдеттегі іс болып табылады. Бұл күнделікті жұмыс, күш-жігерді және үнемі назар аударуды қажет етеді. Бұл ерекше этикет, тіл. Осыған орай, Қазақстан БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінде басқа ұлттық төрағаларға қарсы ерекше мағыналық қадамдар жасайды. Назар аударыңыз, Қазақстанның Қауіпсіздік Кеңесіне төрағалығы 7 жылда алғаш рет Ауғанстанға сапармен келді. Қазақстан көп жағынан Орталық Азия аймағының дипломатиялық хабына айналды. Кем дегенде де-факто. Сәтті төрағалық етуден және БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесіне қатысқаннан кейін бұл мәртебе нығая түседі.

Төртіншіден, бұл халықаралық терроризмге және күшті экстремизмге қарсы тұру. Біздің мемлекет БҰҰ қамқорлығымен терроризмге қарсы коалиция құрудың бастамашысы болып табылады.

Бесіншіден, Африкадағы бейбітшілік пен тұрақтылық арқылы жаһандық татулықтың кілтін табу.

Алтыншыдан, ЭКСПО халықаралық мамандандырылған көрмесінің мысалында профилактикалық дипломатия қағидаттарын жүзеге асыру. Қазақстан ірі жобаларды жүзеге асыруға қабілетті дамыған ел ретінде ұсынылды. Қазақстан әлемнің 62 елінің азаматтары үшін ашықтықты - визасыз жолды көрсетті.

Жетіншіден, БҰҰ мен БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің модернизациясы.

Бұл біздің дәйекті қадамдарымыз, БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінде өткен тақырыптық пікірсайысқа Қазақстан қатысқан тұғырнамамыз. БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің төрағалығының арқасында Қазақстан үшін тарихи оқиға болғандықтан, отандық дипломатия баға жетпес тәжірибе

жинауда. Бұл іс жүзінде жаһандық үкіметтің жұмысына қатысу.

Қазақстан көршілерінің сенімі мен қолдауына сүйене отырып, аймақтық шеңберден шығу және кең геосаяси көкжиектерді дамыту үшін қосымша импульс алады. Бұл, әрине, саяси бонустар мен Қазақстанның әлемдік бұқаралық ақпарат құралдарында пайда болу жиілігін арттырудың пайдасы. Бірнеше компоненттер бар - бұл туризм, оның ішінде білім беру, медициналық, қаржылық, экотуризм. Біз өзіміздің елдің брендін насихаттаймыз [3].

Қазақстан өз жолының жетістігін іс жүзінде дәлелдеген мемлекет ретінде біздің өркендеуіміз бен басқа елдердің өркендеуі тұрақты және қауіпсіз әлемнен тыс жерде мүмкін емес екенін біледі. Әлем үнемі прогреске қарай жылжуы үшін, ХХІ ғасырда барлық мемлекеттер үшін міндеттелген әлемдік тәртіптің іргелі қағидаттарын дамыту қажет. Менің ойымша, адамзат өркениетінің дамуының конструктивизмі мен G-GLOBAL принциптерін шақыруды ұсынған келесі бес қағидат негізінде қамтамасыз етілуі мүмкін [5].

Бірінші: Революция емес, эволюция.

Мен адамзат өткен ғасырдағы революциялар мен дүниежүзілік соғыстардың шегінен шықты деп санаймын. Сондықтан, бүгінде адамзаттың бүкіл даналығы - әлемді құтқару. Әйтпесе, өзін-өзі жою. ХХІ ғасырда жаһандық архитектураның сәтті жаңаруы тек эволюциялық бола алады. «Араб көктемі» көрсеткендей, төңкерістер тек қоғамдардың дамуына кедергі келтіреді, оларды кері итермелейді, мемлекетаралық қатынастарды қиындатады және одан да көп проблемалар тудырады. ХХІ ғасырдағы революциялар тек ғылыми білім мен технология саласында мүмкін және рұқсат етілген. Бірақ олар саяси практикада және қоғамдық өмірде деструктивті болып табылады. Әсіресе, дайын емес экономикалық топыраққа отырғызылған болса. Реформа жолы - ХХІ ғасырдағы ілгерілеудің жалғыз жолы.

Екінші қағида: әдістік, нұсқаулық, қатысу.

ХХІ ғасырда елдердің үлкен және кіші, жетекші және жетекші болып бөлінуі өркениеттік тұрғыдан ескірді. Бірінің екіншісіне үстемдік ету инерциясы ілгерілеуге әкелмейді. Бұл ғаламдық даму шегінде кейбір елдер мен планетаның аймақтарын қалдыру қаупімен байланысты. Бұл барлық адамдар үшін өлі кезең. Мұндай геосаяси практиканың баламасы - бұл жаһандық экономиканы, ақша-несие жүйесін және барлық мемлекеттердің теңдігіне негізделген саясатты дамытудың әділ негіздері.

Маңызды аспект - әлеуметтік серіктестік пен жауапкершілікке

негізделген жаһандық әлеуметтік дамудың жаңа парадигмасына көшу. Бұл қарапайым адамдарға экономикалық өсу мен артықшылықтың пайдасын белсенді пайдалану мүмкіндіктерін кеңейту тәсілі. Болашақта жаһандық шешімдердің барлық деңгейлерде - БҰҰ, халықаралық ұйымдар, аймақтық бірлестіктер, форумдар мен саммиттерде - тек консенсус негізінде қабылдануы өте маңызды.

Әлемдік экономикалық жүйеде түбегейлі өзгерістер Вашингтоннан жаһандық консенсусқа өтүсіз мүмкін емес екенін атап өту маңызды. Біріншіден, бұл дамыған және дамушы мемлекеттердің мүдделерін жаһандық басқарудың жаңа жүйесін ескеру. Үшінші принцип: Ғаламдық бақылау және сенімділік. ХХІ ғасырда толеранттылық экономикалық өсудің маңызды факторына айналады деген «шығармашылық таптың» қазіргі тұжырымдамасы авторларының тұжырымы маған қатты әсер етті. Біз Қазақстанда мұны әлдеқашан түсіндік, діндер арасындағы диалогты бастадық. Бір аптадан кейін Астанада төртінші рет Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің съезі өтеді. Осындай ғылыми тәсілді дамыта отырып, мен әлемдік экономиканы рецессия жағдайынан шығарудың тегіктерінің бірі - жаһандық төзімділік. Бұл тек ұлтаралық, дінаралық және мәдениаралық өзара құрмет ғана емес.

Мемлекеттер арасындағы қатынастар геосаяси салмағы мен ықпалына, тарихи тәжірибесіне, экономика мен қоғамның даму деңгейіне қарамастан, толерантты болуға тиіс. ХХІ ғасырда әлемнің алуан түрлілігі экономикалық, мәдени, ақпараттық өзара іс-қимыл үшін үлкен мүмкіндіктер береді. Төзімділік болмаса, жаһандық сенім болмайды. Осыдан жиырма жыл бұрын БҰҰ мінберінен сөйлеген сөзімде мен бүгінде беделді халықаралық құрылымға айналған Азиядағы өзара іс-қимыл және сенім шаралары жөніндегі кеңес процесінің бастамашысы болдым. АӨСШК-нің сенім шаралары каталогы сияқты негізгі компонентінің тәжірибесін БҰҰ-ның бүкіл жүйесіне қолдануға болады. Себебі жаһандық сенім болмаса, дағдарысқа қарсы нақты келісілген шешімдерге қол жеткізу мүмкін емес.

Төртінші қағида: ғаламдық көлік. G-GLOBAL форматындағы әлем - бұл мөлдір ұлттар қауымдастығы. Онда үлкен, орта немесе кіші ұлттардың беделін түсіретін «қосарланған стандарттар» болмауы керек. Бізге халықаралық қатынастарда барынша ашықтық пен айқындық қажет. Қазақстан мұны барлық серіктестерге ЕҚЫҰ-ға төрағалығы кезінде және ХХІ ғасырдағы жалғыз Астана саммитінде шақырды. Осы жағдайда ғана әлемдік экономика табысты дамиды,

әр ұлттың өркендеуі жоғары болады. Әлем адамдарға, ашаршылыққа, ауруға байланысты көптеген мәселелерден арыла алады.

Бесінші қағида: құрылымды қолдану. Көпқырлы әлем құру - ХХІ ғасырдағы жаһандық даму беталысы. Бірақ мәселе полюстердің арақатынасы қандай болмақ? Бұл әділ және әділ бәсекелестік, бейбіт бәсекелестік бола ма? Әлде әлем қатал идеологиялық және саяси қарама-қайшылықтың өрісіне, жаңа «қару жарысының» алаңына айнала ма? [6].

Бірақ содан кейін аймақтық жанжалдардың орталықтары қайта құрылады. Егер адамзат ядролық қарудың таралуын қадағаламаса, халықаралық терроризм мен экстремизмнің қаупі артады. Осы сынақтар мен қауіптердің жалғыз баламасы - сындарлы көпқырлылықты қалыптастыру.

Бұл блок-психологиясыз, геосаяси бақылау мен теңгерімнің теңдестірілген жүйесі болуы керек - биполярлық әлемнің бұл теріс мұрасы. Онда геосаяси қарулануға орын болмауы керек. Онда қуатты интеграциялық бірлестіктер бейбіт қатар өмір сүріп, тығыз өзара әрекеттесуі керек.

ӘДЕБИЕТ

1 Мамираимов Т.К. Казахстан в современном мире: реалии и перспективы. – Алматы: КИСИ при Президенте Республики Казахстан, 2008. – 348 с.

2 Послание Президента Республики Казахстан – Лидера нации Нурсултана Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства» // Казахстанская правда. – 2014. - 14.12.

3 Ерасылова А.Б. Казахстан в современном мире: реалии и перспективы. – Алматы: КИСИ при Президенте Республики Казахстан, 2008. – 348 с.

4 Сейдин Н.Б. Казахстанская модель политического реформирования Казахстан в современном мире: реалии и перспективы. – Алматы: КИСИ при Президенте Республики Казахстан, 2008. – 348 с.

5 Ситенко В.Н. Этнокультурные особенности развития казахстанской молодежи Казахстан в современном мире: реалии и перспективы. – Алматы: КИСИ при Президенте Республики Казахстан, 2008. – 348 с.

6 Шерьязданова К.Б. Казахстан в современном мире: реалии и перспективы. – Алматы: КИСИ при Президенте Республики Казахстан, 2008. – 348 с.

7 Zhakupov R. The Silk Road economic belt: Chinese project of the Euroasian integration // Известия КазУМОиМЯ имени Абылай хана”, серия “Международные отношения и регионоведение”. - 2018. - № 3. - 85-92.

ПРОБЛЕМЫ МНОГОПОЛЯРНОСТИ В СОВРЕМЕННОЙ ТЕОРИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Булекбаев С. Б.¹

¹д.филос.н., профессор КазУМОиМЯ им.Абылай хана
sagadi58@mail.ru

Садыккали Г.²,

²Магистрант 2 курса специальности «Международные отношения»
КазУМОиМЯ им.Абылай хана, Алматы, Казахстан
e-mail: gsadikkali@gmail.com

Актуальность статьи изучение структуры, роли и значимости стратегии «умной силы» в современной глобальной политике лидерства позволяет сделать следующие выводы. На эволюцию глобальной стратегии международных участников в мировой политике влияют различные факторы. По нашему мнению, к важным факторам, влияющим на эволюцию энергетических стратегий в течение длительного исторического периода, относятся система принципов на основе международного порядка и международного права, оборудование и технологии, применяемые при транснациональном взаимодействии, тяжесть глобальных испытаний и угроз, уровень сложности международных политических решений и необходимость их интеллектуальной поддержки.

Ключевые слова: многополярность, политический реализм, полюс, биполярная система.

Статья поступила 2.05.2020

LOGISTICS PROJECTS AND “ONE BELT – ONE WAY” IN CENTRAL ASIA

Raev D.S.¹

¹D. philos.sc., professor Ablai Khan KazUIRandWL
fmo@ablaikhan.kz

Kulbekov Y.D.²

²1st year undergraduate, Department of International
Relations and Regional Studies, Faculty of Postgraduate Education
Ablai Khan KazUIRandWL,
Almaty, Kazakhstan, kulbekov1998@mail.ru

This article focuses on logistics projects in Central Asia, ranging from regional to international scale. The realities of Kazakhstan's economic interaction through participation in these projects are considered.

Keywords: Central Asia, Republic of Kazakhstan, logistics, international projects, integration

УДК 339.924.

ЛОГИСТИЧЕСКИЕ ПРОЕКТЫ И «ОДИН ПОЯС – ОДИН ПУТЬ» В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

Раев Д.С.¹

¹д. филос. н., профессор КазУМОиМЯ
Алматы, Казахстан, fmo@ablaikhan.kz,

Кульбеков Е.Д.²

²магистрант 1 курса, кафедра международных отношений и регионоведения,
факультет послевузовского образования КазУМОиМЯ, Алматы, Казахстан,
kulbekov1998@mail.ru

Данная статья проецирует внимание на проекты логистического характера в Центральной Азии, имеющие масштабы от регионального до международного уровня. Рассмотрены реалии экономического взаимодействия Казахстана путем участия в данных проектах.

Ключевые слова: Центральная Азия, Республика Казахстан, логистика, международные проекты, интеграция

Введение

За двадцать пять лет независимости, Республика Казахстан достигла впечатляющих успехов не только в деле переустройства общественно-ановый формат, но и в деле возрождения и развития экономики на новых, рыночных рельсах. Инициативы Первого Президента Лидера нации Н.А. Назарбаева, получившие мировое признание, характеризуются приверженностью нормам международного права и необходимостью ведения открытого диалога и сотрудничества между всеми странами. На сегодняшний период Казахстан признается как безъядерное, демократическое, стабильно развивающееся государство, обладающее немалым авторитетом в Центрально-азиатском регионе.

С большой долей уверенности можно заявить, что Казахстан заявил себя, как и организатор ЕвразЭс (Евразийский экономический союз), так и активный участник реализации, многих интеграционных процессов в Евразийском континенте. В связи с этим, важно отметить, что следствием данных активных действий явился рост престижа и влияние Казахстана в Центральной Азии.

При инициировании либо участия в разных процессах, наше государство активно преследовало и преследует цель поступательного и стабильного развития экономического потенциала. На сегодняшний день ведется активная работа по модернизации и диверсификации экономики в рамках Индустрия 4.0. Вместе с тем, учитывая нынешние реалии и прогнозы, все больше уделяется внимание развитию транспортной логистики и инфраструктуре. Совместная возможность участия в реализации с Китайской Народной республикой международного проекта «Один пояс – Один путь» был возможен как на основе тесных двусторонних отношений, так и благодаря активному

участию в ШОС (Шанхайская организация сотрудничества) [1].

Актуальность данной статьи определяется необходимостью рассмотреть реалии развития экономического взаимодействия в Центральной Азии, которое выражается в реализации совместных логистических проектов международного характера.

Целью статьи является ознакомление с важными инфраструктурными объектами логистического характера и характеристика их значимости совместно с международным проектом «Один пояс – Один путь».

Географическая расположенность региона Центральной Азии определила ее геополитическую роль в Евразийском континенте. На данный момент основными положениями в геостратегии Центральной Азии являются: наличие в недрах региона немалых запасов углеводородных материалов и полезных ископаемых, стратегическое и огромное геоэкономическое значение Каспийского моря, расположение транзитных и коммуникационных путей, возможность контроля процессов добычи вышеописанных ресурсов и проходящих через регион энергетических транспортных коммуникации [2-3].

Энергетические ресурсы, содержащиеся в центральной части Евразии, представляют собой ценные источники сырья как для восточных, так и для западных стран. Согласно подтверждающим данным, общий объем запасов нефти в странах Центральной Азии достигает 26-27 млрд. тонн, а общий объем запасов природного газа – 37-39 триллионов кубических метров, что является весьма весомым показателем [4].

Одной из влиятельных организаций регионального характера на вышеуказанной территории является Шанхайская организация сотрудничества. Как мы знаем, под образованием ШОС преследовалась цель формирования современного многофункционального инструмента, которое бы занималось вопросами региональной безопасности и экономического сотрудничества. Данная региональная организация на сегодняшний день играет важнейшую роль в укреплении мер доверия в Центральной Азии и препятствует возникновению внешних угроз и рисков. Значительным достижением явилось тот факт, что в течение нескольких лет после создания вышеописанной структуры, страны, имеющие территориальные претензии между своими соседями, смогли прийти к единому согласию по ряду вопросов.

Комплекс вопросов, включенных в рамки взаимодействия стран-членов региональной организации, постепенно расширялся. Сферами многостороннего сотрудничества являются вопросы в сфере мер доверия региональной безопасности, экономики, миграционной политики, культуры, здравоохранения и в том числе на особом пункте стоит транспортная политика.

Для успешного взаимовыгодного экономического сотрудничества необходим стабильный экономический рост. Действительно, если посмотреть на двусторонние отношения Казахстана и Китая, то они становятся все теснее. В общем объеме экспорта Казахстана доля экспорта в Китай немного снизилась (из-за более низких цен на сырье), но доля импорта в Китай в общем импорте резко возросла. С января по ноябрь 2018 года импорт из Казахстана составил 7,627 млрд долл., увеличившись на 37% [4]. Данное положение вещей создает положительные предпосылки для усиления внешнеторговых отношений.

Достигнут значительный прогресс в определении согласованной политики взаимодействия при создании транспортных коридоров. Конкретными шагами в формировании базы транспортной инфраструктуры региона является прямое сообщение между 6-ю городами Китая и Казахстана, 5 постоянных встречных контрольно-пропускных пунктов, 5 трансграничных нефтегазопроводов, 2 трансграничной железнодорожной ветки и 1 международный центр приграничного сотрудничества [5].

Снятие ограничений на пути трансграничного перемещения товаров, услуг, факторов производства должно способствовать усилению конкуренции, снижению цен, улучшению качества продукции, стимулированию инвестиций, формированию разделения труда на субрегиональном уровне и в целом повышению эффективности экономик.

Также на повестке дня стоят такие варианты автомобильных проектов как развитие международной автомагистрали восточная граница Украины - Каменск-Шахтинский - Волгоград - Астрахань – Атырау. Подобный вариант помог бы связать важные районы Центральной Азии с крупной сетью автодорог Европейской части России и портами Каспийского и Черного морей.

Говоря о Центральной Азии нельзя не упомянуть о Каспии. Регион Каспийского моря характеризуется некоторой степенью этнонациональной и межконфессиональной конфликтности. Данный регион, богатый углеводородными ресурсами, до недавнего времени формально являлся местом политического и экономического соперничества крупных акторов мировой политики, стремящихся укрепить свое влияние в борьбе за каспийские богатства. Каспийские запасы энергетических ресурсов составляют примерно 4-6% мировых по нефти и 7-10% по газу.

Однако, данная проблема решилась подписанием Конвенции о правовом статусе Каспийского моря 12 августа 2018 года, где были определены 3 деления акватория в целом.

Немалым импульсом к развитию доброжелательных отношении

в данном регионе явился запуск ТМТМ (Транскаспийский международный транспортный маршрут) в 2017 году. В географию данного терминала вошли территории 8 стран, таких как Китай, Казахстан, Азербайджан, Турция, Грузия, Украина, Польша и Румыния. Запуск же железной дороги Баку - Тбилиси – Карс усилил значимость ТМТМ для КНР относительно транспортировки грузов [4].

Также с незапамятных времен регион Центральной Азии являлась своеобразным «порталом» между Западом и Востоком. Неопровержимым и ярким примером является существование Великого Шелкового пути, которая проходила также и по территории современного Казахстана. Присутствие важной торговой артерии на всем этапе ее существования, она в немалой мере способствовало не только развитию экономики, торговли и обмену интеллектуального и духовного богатства между разными этнонациональными и конфессиональными группами, но и к мирному сосуществованию. Теперь же в современное время обладая потребительским рынком для свыше 50 млн. чел. и наличием в них многочисленных территориальных споров, Центральная Азия становится уязвимым и подверженным явной нестабильности без мер углубленной интеграции [6].

Данные замечания подводят нас к мысли что, перспективы региональной экономической интеграции на центральноазиатском пространстве зависят не столько, от принятия политических решений, сколько от реальной заинтересованности общества и бизнес-структур в интеграционном сотрудничестве.

Одним из крупнейших экономических проектов современности, который активно воплощается в жизнь в настоящий момент, является «Один пояс – Один путь», инициированный председателем КНР Си Цзиньпином в 2013 году. Реализация проекта строительства транспортной инфраструктуры (железных и автодорог, трубопроводов, портов) должна привести к существенному росту внутриевразийской торговли и к интенсификации экономического развития огромных внутренних территорий Евразии, а также стран Юго-Восточной Азии, Ближнего Востока и Африки [4, с.1].

Данный проект по сути ознаменовал собой возрождение Нового Великого Шелкового пути [5]. В этой связи каждое из государств региона прилагает усилия для реализации проектов строительства коммуникационной инфраструктуры внутреннего и общерегионального значения.

В сухопутной части международного проекта «Один пояс – Один путь» реализуется формирование трёх трансферных коридоров. Данные коридоры включают в себя прохождение по следующим направлениям: КНР – РФ – Восточная Европа; КНР – Центральная Азия – Европа; КНР – Средняя Азия – Южная Европа. Ответом на подобный

вызов времени стал проект трансконтинентального коридора «Европа – Западный Китай». Согласно официальным документам длина трассы составит 8400 км, она соединит Санкт–Петербург, Москву, Нижний Новгород, Казань, Оренбург, Актобе, Кызылорду, Алма–Ату, Хоргос, Урумчи, Ланьчжоу, Чжэнчжоу и Ляньюнган. По территории России пройдет около 2200 км дороги, Казахстана – 2800 км, Китая – 3400 км [4, с.52].

Коридор «КНР – Центральная Азия – Европа» протянется по территориям следующих государств: Туркменистан, Узбекистан, Казахстан, Иран, Ирак, Сирия, Турция; далее в Восточную Европу. По приблизительным подсчетам расстояния данного пути 7000 км., из которых около 3700 км. пройдет по территории КНР от портов в Тихом океане до СУАР (Синьцзян-Уйгурского автономного района).

Учитывая геостратегическое расположение Казахстана и результаты интеграционных процессов, вызванных всемирной глобализацией, перед молодым государством появилась перспективная возможность превратить логистическую отрасль в прибыльный сегмент экономики. В ежегодном Послании к народу Казахстана 11 ноября 2014 года «Нурлы Жол» – путь в будущее» Первый Президент РК Н.А. Назарбаев выделил необходимость развития транспортно-логистической инфраструктуры, в ходе которого было поручено реализовать основные автодорожные проекты, такие как Западный Китай - Западная Европа [8].

Параллельно с вышезаявленным международным проектом на сегодняшний день реализуются множество проектов менее крупного масштаба, но имеющие немаловажное значение. К таким можно отнести построение нового железнодорожного коридора, в котором задействованы Казахстан, Туркменистан и Иран, общей протяженностью около 900 км. Говоря о железнодорожном коридоре, необходимо отметить, что данная инфраструктурная линия соединяет порт Лянунгань на востоке Китая с иранским портом Бендер-Аббас через МЦПС Хоргос и порт Актау.

Также немаловажным значением обладает открытие в сентябре 2018 года нового пропускного пункта на казахстанско-китайской границе под названием «Нур жолы».

Для Казахстана реализация проекта «Один пояс – Один путь» с социально-экономической точки зрения, в полной мере отвечает государственным интересам. Осуществление и запуск проекта «Один пояс – Один путь» в полную силу может обеспечить нашей стране следующие преференции в виде: совершенствовании продвинутой логистической инфраструктуры, получении дополнительных дивидендов от постоянного транзита на территории РК, усилении привлекательности инвестиционного климата в Казахстане и также

создании новых рабочих мест с вытекающими прогнозируемыми результатами [7-8]. Данное положение дел могло бы придать видимый импульс в экономическом развитии нашего государства.

Закключение

Данная статья раскрывает реалии и перспективы экономического взаимодействия Казахстана посредством участия и реализации международных проектов в современный период.

Значительные достижения гибко развивающегося государства заключаются в становлении казахстанского общества и ее сознания, в создании и развитии прогрессивной рыночной экономики, в ее коренной трансформации политической и социально-экономической систем, в эффективной реализации мультивекторной внешней политики, которая в сумме выразилась в признании и повышении международного авторитета Казахстана. Необходимо заметить, что данные преобразования были бы неосуществимы без эффективной, четко определенной стратегии общего развития, автором которого является Первый Президент РК Лидер Нации Н.А.Назарбаев.

Нельзя не отметить, что до нынешнего времени высокая зависимость от экспорта сырьевых ресурсов является главной проблемой развития экономики Казахстана. В настоящее время в Республике Казахстан идет форсированное индустриальное развитие, определены приоритеты создания конкурентоспособных, в том числе, экспортоориентированных производств, реализуемые в отраслях экономики несырьевой направленности.

Одним из путей преодоления данной проблемы предполагается возможность использования результатов международного проекта «Один пояс – Один путь», для раскрытия полного потенциала которого, и предполагается реализация полномасштабного развертывания вышеупомянутых проектов. Таким образом, основополагающую позицию в крупных центральноазиатских проектах сохраняет программа «Новый шелковый путь». Это обусловлено геополитическим охватом программы, которая предоставляет возможность странам Центральной Азии укрепить торгово-экономические отношения со странами Европейского Союза и всем остальным миром.

ЛИТЕРАТУРА

1 Шаймарданова З.Д., Политико-экономическое измерение Шанхайской Организации Сотрудничества в зарубежной политологии // Вестник КазНУ им. Аль-Фараби. – 2015. - № 4.

2 Байсулатнова К.Ч., Бақытнұр М. ҚХР шаруашылық және іскерлік мәдениетінің концептуалдық негізі // ал-Фараби атындағы КазҰУ Хабаршы. Шығыстану сериясы. – 2017. - 2 (85). - 71-77 бб.

3 Шаймарданова З.Д., Экономический пояс «Шелковый путь»: Евразийская инфраструктурная взаимосвязь и интеграция? // Вестник КазНПУ им. Абая. Серия «Исторические и социально-политические науки». – 2016.- № 3.

4 Базаров В.Б. Центральноазиатские логистические проекты XXI века и Новый Шелковый путь // Наука и образование сегодня. – 2018. - № 2.

5 Байсулатнова К.Ч., Сабырқызы Д. Қытайдың халықаралық имиджінің қалыптасуының мәдени-философиялық негіздері // Абай атындағы ҚазҰПУ-нің Хабаршысы «Тарих және саяси-әлеуметтік ғылымдар» сериясы. – 2018. - № 1(56). - 138-141 бб.

6 Шаймарданова З.Д. Трансформация подходов к обеспечению безопасности // Известия КазУМОиМЯ имени Абылай хана”, серия “Международные отношения и регионоведение”. - 2018. - № 4.- С.7-13.

7 Шаймарданова З.Д., Устемирова А. Китайская миграция как геополитический и экономический факт // Вестник КазНПУ им. Абая. Серия «Исторические и социально-политические науки». – 2018. - № 1. – С. 164-168.

8 Zhakupov R. The Silk Road economic belt: Chinese project of the Euroasian integration // Известия КазУМОиМЯ имени Абылай хана”, серия “Международные отношения и регионоведение”. - 2018. - № 3. - 85-92.

ЛОГИСТИКАЛЫҚ ЖОБАЛАР ЖӘНЕ ОРТАЛЫҚ АЗИЯДА «БІР БЕЛДЕУ - БІР ЖОЛ»

Раев Д.С.¹

¹ҚазХҚжӘТУ-дың профессоры, филос.ғ.д.,
Алматы, Қазақстан, fmo@ablaikhan.kz,

Кулбеков Е.Д.²

²ҚазХҚжӘТУ-дың Жоғарғы оқу орнынан кейінгі білім беру факультетінің
халықаралық қатынастар және аймақтану мамандығы,
1 курс магистранты, Алматы, Қазақстан,
kulbekov1998@mail.ru

Бұл мақала аймақтық деңгейден халықаралық деңгейге дейінгі Орталық Азиядағы логистикалық жобаларға арналған. Осы жобаларға қатысу арқылы Қазақстанның экономикалық өзара іс-қимылының шындықтары қарастырылады.

Тірек сөздер: Орталық Азия, Қазақстан Республикасы, логистика, халықаралық жобалар, интеграция

Статья поступила 3.05.2020

ФЕНОМЕН ЯДЕРНОГО ОРУЖИЯ В СИСТЕМЕ МИРОВОЙ ПОЛИТИКИ

Булекбаев С.Б.¹

¹д.ф.н, профессор КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан
sagadi58@mail.ru,

Дауытова А.Т.²

²магистрант 2 курса КазУМОиМЯ имени Абылай хана,
Алматы, Казахстан
altinay96@mail.ru

Феномен ядерного оружия изучался в контексте международного права и общечеловеческих ценностей в контексте влияния научно-технического прогресса на политические процессы современного мира. Также такие понятия, как «ядерная космическая эра», «атомный век», «ядерная эра» стали неотъемлемой частью политического и научного дискурса. Это доказывает, что существование ядерного оружия сформировало собственный контекст. Поэтому для поиска новых подходов к пониманию важности ядерного разоружения важно уделять должное внимание изучению феномена ядерного оружия.

Ключевые слова: Ядерное оружие, ядерная безопасность, холодная война, сдерживание, США, СССР.

UDC 346.7

PHENOMENON OF NUCLEAR WEAPON IN THE WORLD POLICY SYSTEM

Bulekbaev S.B.¹,

¹Doctor of Philosophy, Professor of the Ablai Khan Kazakh University of International
Relations and World Languages,
Almaty, Kazakhstan, sagadi58@mail.ru

Dauytova A.T.²

²2nd year Master degree student of the Ablai Khan Kazakh University of International
Relations and World Languages,
Almaty, Kazakhstan, altinay96@mail.ru

Traditionally, the phenomenon of nuclear weapons has been studied in the context of global problems of mankind in the context of international law and universal values. At the same time such concepts as the “nuclear space era”, “atomic age”, “nuclear era” has become an integral part of political and scientific discourses. It convincingly argues that the existence of nuclear weapons has shaped own context in which both global problems and human values. Therefore, to search for new approaches to understand importance of nuclear disarmament it’s important to concentrate to the study of the context that creates nuclear weapons.

Keywords: nuclear weapons, nuclear safety, cold war, deterrence, USA, USSR.

The development of the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons is a good example of how the elements of the mechanism governing the creation of scientific and technological progress were created at the international level. The agreement was developed to prevent the spread of nuclear weapons and complete disarmament, as well as cooperation in the use of nuclear energy for peaceful aims only. To achieve these goals and to build confidence among states, the NPT establishes the IAEA. These

measures are used to verify compliance with all provisions of the NPT, through IAEA inspections. The NPT also encourages cooperation in the use of peaceful nuclear technologies.

Although the structure of international relations is undergoing a painful deformation process, the basic principles of the non-proliferation treaty remain the cornerstone of this structure. Thus, the importance of Article VI of the NPT is undeniable and no longer requires any justification. The nuclear non-proliferation regime is in a difficult period, and therefore it is necessary to think about the prospects for nuclear disarmament. Let us turn to the philosophy of technology to expand our understanding of the phenomenon of nuclear weapons and show the motives for the disarmament of nuclear forces.

To understand the phenomenon of nuclear weapons, we believe that the term technocracy is important as a hallmark of Western European civilization. In our opinion, the following attitudes are signs of technocracy:

- Having an unshakable will to conquer space, time, matter and energy gives you the opportunity to overcome obstacles.
- nutrition is the key to power, power, in turn, controls both natural and artificial processes;
- the progress of good, the path to freedom and happiness, a means of a harmonious and fair society;
- Technology and human needs are engines of progress.
- A person who relies on technology has power over the outside world, which he can mechanically transform in relation to his needs.
- Sound political governance is based on diverse, highly specialized knowledge and complex technical systems.
- Negative consequences of the operation of the device are considered as a result of improper use, which can be detected and corrected.
- Improving the technical level - a way to overcome crisis situations in the context of natural, natural and socio-political processes.

After the end of the Cold War global trends, such as the collapse of the bipolar system, globalization processes at the new level, increased interdependence, the flourishing of the nationalism of “small” countries in different regions of the world, the dictates of the American neoliberal model in the global economy. This, in turn, leads to the transformation of international legal institutions. The world is rapidly losing stability: leading world powers sometimes create a structure through considerable efforts, but the accelerated pace of political life forces us to update the existing structure or move to a new one [1].

In the modern world of high-tech structures, the process of rational political control is inextricably linked with the phenomenon that J. Habermas defines as “the habit of trusting the functions of impermeable devices and circuits” [2]. Confidence in technology and confidence in complex state

systems that are part of foreign policy are changing the foundations of democracy. And according to A. Arbatov's estimates: "... in the pre-nuclear era it was impossible to start and wage a war without the support of at least a part of the population of the attacking country, but now a nuclear war can be unleashed without the consent of the people simply by means of the Supreme authorities» [3].

In the field of WMD the most crucial decisions, which sometimes depend on the fate of the state, are made by a secretly limited group of people who sometimes have neither experience nor sufficient social and historical knowledge to make such crucial decisions. None of the countries affiliated with the Nuclear Club has had open public debate about whether states should produce their own weapons of mass destruction. The new weapons program was launched thanks to a solution developed with a small group of scientists, a limited number of officers and politicians, a small circle of military personnel. Since the beginning of the 20th century, we observe a gradual increase in intensity not only in connection with the manufacture and use of a certain type of weapon, but also with the adoption of political decisions regarding its development, use or destruction. Sophisticated military technologies require a growing level of education in science and technology, engineering, military personnel and, of course, the availability of special knowledge of technology among people who make political decisions and people who are negotiating on arms limitation and disarmament.

According to some sources, the total number of scientists and engineers involved in research and development around the world is about 2.5 million people. About 50,000 of them are devoted exclusively to the development of weapons [4]. Independent researchers from the British non-governmental organization Scientists for Global Responsibility, which conducted a number of studies, also note the growing participation of scientists and engineers in the development of high-tech weapons and related infrastructure.

The arms race led to the creation of a huge military bureaucracy and a large-scale military-industrial complex. Also, negotiations on disarmament and reduction of nuclear weapons entail high costs. Disarmament has become a socio-political phenomenon. Since the end of the nineteenth century Military and political elites begin to rely on advanced technology as a means of changing or maintaining hegemony [5]. The atomic age has shown the world unprecedented proportions and results obtained as an example of the implementation of an experimental scientific project. In the nuclear space age, science receives even greater support from national governments, and scientific knowledge becomes an important resource for strengthening state power. In regions where the potential of a military-political conflict has remained unstable for decades, the desire to guarantee state security makes nuclear weapons and delivery vehicles one of the most

effective means of ensuring national security. As you know, in the world market there is strong competition between exporters of basic materials and technologies. In the struggle for markets that promise multi-million dollar contracts, supplier countries sometimes fail to ensure compliance with IAEA safety measures. The fact that military developments take place in the importing countries or that one of the purchasing countries is not a member of the NPT has not prevented exporters from dealing with them. Experts note that the mechanisms that exist in the field of nuclear materials (nuclear technology) are not sufficient to solve problems. From our point of view, the history of the exhibition of the international network for trade in nuclear technologies and components created by the head of the Pakistani nuclear program Abdul Kadir Khan is of particular interest. Firstly, the ontological contradictions of the nuclear space age were most obvious in this situation, since the purely pragmatic economic feasibility of the liberal market and the narrow national interests that form the breeding ground for nuclear weapons, with universalist explanations by coexisting world leaders about the importance of the idea of non-proliferation as a guarantee of maintaining peace on earth.

Secondly, the growth of sociocultural and economic globalism at the present stage of international relations contributes to the cross-border dissemination of ideas, knowledge and technologies on a global scale. The expansion and deepening of international economic relations in the context of globalization complicates the process of monitoring intermediate schemes for the illicit acquisition of sensitive goods for the proliferation of nuclear weapons. However, if we take a closer look at the activities of the Khan network, we will not always talk about the “black markets” of goods and technologies. More often than not, these were semi-legal or even legal measures that covered the gaps in the national export control legislation. Thirdly, the next stage of the communication revolution is the privatization of the flow of information. New technical means and principles of organization of communication suggest the exclusion of the possibility of managing the content of information flows exchanged by network participants. Fourthly, several researchers have identified the phenomenon of privatization of war by non-state actors as a fundamentally new phenomenon of our time. A number of important terrorist acts in the USA and Europe have intensified the discussion that terrorist groups are becoming independent, uncontrolled and unpredictable actors at the international level [6].

The arms race in the context of the technocratic culture of Western Europe is justified by two statements that have never been called into question. First, progress is inevitable. Second: scientific and technological progress determines the creation of new means of destroying the enemy, and technology itself serves as a driving force for progress. The dominant domestic cultural trend of Western Europe lies in technocratic consumption

and the desire to overcome obstacles through violence, to conquer space and time, matter and energy. If we look at the risk of “horizontal” proliferation of WMD from these positions, then we can come to the following conclusions. The global south borrows the value goals and cultural attitudes of Western European civilization [7]. Therefore, it is logical that the world of the South, striving to ensure security, believes in technological progress and an increase in the quantity, quality and power of weapons. With the reduction of political space and time, as well as the privatization of international relations, sub-standard actors come into play. Therefore, the proliferation of nuclear weapons is a matter of time. The existence of weapons of mass destruction and the unlimited possibilities of humankind to subdue natural forces led to the existence of those characteristics of the era of atomic space that raise the question of whether new evaluation criteria should be developed for scientific and technological progress. Possessing powerful weapons, man seemed to accept the divine right to rule the future. We agree with W. Churchill, the cat says: “Without becoming noticeably more virtuous and without a wiser leadership, people got into their hands a weapon with which they will destroy all of humanity” [8].

The growing number of new challenges and threats to security shows that a high level of economic, scientific and technical development does not guarantee the ability to manage important processes at the global level.

In the future, international relations can develop into a relationship between the educated 60-year-olds of all satisfied “northerners” and the illiterate, dissatisfied, and aggressive 30-year-old “southerners.” Of course, this system is extremely arbitrary and includes most of the simplification, ignoring the high level of literacy and professional qualifications in some regions of the South. However, this simplified model is useful from a point of view that clearly shows the explosive potential of hidden conflicts in the emerging “age difference”. The issue of the “nuclear choice” of the state is being rethought in this perspective. It is necessary to take into account complex formal aspects, such as the will of the state, confirm its political independence at the international level, determine its socio-economic, scientific and technical independence and form an alternative to “military rule”.

Each progress in technology used in the armed forces has a comprehensive impact on the forms and methods of armed struggle and, consequently, on military construction. Thanks to the success in developing nuclear weapon delivery systems, a situation arose for the first time in world history when each side could attack with the same enemy forces at the beginning of the game at the center of the enemy’s forces. The peculiarity of the nuclear age of the Cold War was that the defensive powers were as strong and ready for military action as potential attackers, which became a decisive factor in deterring each other. The uniqueness of nuclear weapons, therefore,

lies in the fact that its creation served as a prerequisite for the emergence of a new peacekeeping mechanism using a limited range of military weapons. As we already understand, the decision on the use of nuclear weapons is made at high state levels, and the people cannot influence this decision in any way, although it is the main goal.

If it is a matter of time to have access to nuclear technology and to collect sufficient resources for the production of nuclear weapons, the functions of political control over the processes of proliferation and non-proliferation should focus less on spatial and temporal characteristics than on focusing tasks to control the desire to acquire nuclear weapons.

The global nuclear non-proliferation regime has been criticized for non-compliance with global non-proliferation standards, as well as for reliable export controls and sanctions, as violations of international agreements cannot be detected or prevented in time. And today this treaty is an integral part of international security, and it cannot but survive the crisis. The NPT regime is in crisis, but this doesn't mean that it's not possible to restore it. Infrastructure and staff are developing. And to cut everything becomes harder and more expensive at every stage. It is clear that, given the tragic mistakes of the past, mankind must consciously abandon potentially dangerous areas in scientific and technological developments in the future. However, from the point of view of developing a comprehensive long-term non-proliferation strategy, it is desirable to rethink the valuable directions of civilization in Western Europe, especially with regard to scientific and technological progress.

REFERENCES

- 1 Habermas J. How risky is nuclear optimism? // Bulletin of the Atomic Scientists. – 2017. - № 67:2. – P. 47–56.
- 2 Schlosser E. Command and Control. - London: Allen Lane, 2018. - 327 p.
- 3 Арбатов А.Г. Ядерное сдерживание и ядерное распространение // The Center for Arms Control, Energy and Environmental Studies. – Режим доступа: URL: https://www.armscontrol.ru/course/lectures_03b/aga_030917.htm - (дата обращения: 31.03.2020).
- 4 Schlosser E. Nuclear weapons: an accident waiting to happen // Guardian . – 2013. - 14 September.
- 5 Tannenwald N. The Nuclear Taboo: The United States and the Normative Basis of Non-Use // International Organization. – 1999. - № 5. - P. 433-68.
- 6 Snyder Glenn H. Deterrence and Defense: Toward a Theory of National Security. - Princeton: Princeton University Press, 1961. - P. 11.
- 7 Шаймарданова З.Д. Трансформация подходов к обеспечению безопасности // Известия КазУМОиМЯ имени Абылай хана”, серия “Международные отношения и регионоведение”. - 2018. - № 4.- С.7-13.
- 8 Spurgeon M. and other. MAD vs. NUTS: The Mutual Hostage Relationship of the Superpowers // Foreign Affairs. – 1981. - Winter, 2.- P. 287-304.

ӘЛЕМДІК САЯСАТ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ЯДРОЛЫҚ ҚАРУ-ЖАРАҚ

Бөлекбаев С.Б.¹

¹философия ғылымдарының докторы,
Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ профессоры, Алматы, Қазақстан
sagadi58@mail.ru

Даутова А.Т.²

²Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ 2 курс магистранты, Алматы, Қазақстан,
altinay96@mail.ru

Дәстүрлі түрде ядролық қару феномені адамзаттың жаһандық проблемалары, халықаралық құқық және жалпыадамзаттық құндылықтар контекстінде, ғылыми-техникалық прогрестің қазіргі әлемнің қоғамдық-саяси процестеріне әсері тұрғысынан зерттелді. Сонымен бірге, «ядролық ғарыш дәуірі», «атом ғасыры», «ядролық дәуір» сияқты ұғымдар саяси және ғылыми дискурстың ажырамас бөлігіне айналды және ядролық қарудың болуы жаһандық проблемалар мен жалпы адамзаттық құндылықтардың өзіндік контекстін қалыптастырғанын нақты дәлелдейді. Сондықтан, ядролық қарусызданудың маңыздылығын түсінудің жаңа тәсілдерін табу үшін ядролық қаруды тудыратын контексті зерделеуге назар аударған жөн.

Тірек сөздер: ядролық қару, ядролық қауіпсіздік, ядролық ұстау, АҚШ, КСРО.

Статья поступила 23.04.2020

ПОИСК ПРАКТИЧЕСКИХ И ТЕОРЕТИЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ ПРОБЛЕМ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛИЗМА В СТРАНАХ ЕС

Абжапарова Л.Ж.¹

¹доцент, PhD КазУМОимЯ им.Абылай хана,
Алматы, Казахстан, Abzhararova.l@ablaikhan.kz

Танболат А.Т.²

²магистрант 2 курса специальности «Регионоведение»
КазУМОимЯ им.Абылай хана, Алматы, Казахстан
akniet.tanbolat@mail.ru

Эта статья посвящена политике мультикультурализма, которая в Европе считается провальной. В связи с этим целью данной работы является определение основ политики мультикультурализма и ее влияния на страны Европейского Союза, а также возможных путей решения этой проблемы. Актуальность данной работы обусловлена тем, что миграционный кризис и нынешняя политика стран ЕС стали основой для решения многих проблем в ЕС: социальных проблем, экономических проблем, терроризма, распространения преступности. Она также рассматривает интеграционную политику государств-членов ЕС и Европейского Союза в целом, демонстрирует ее трансформацию, в том числе отказ от мультикультурализма в пользу комплексного подхода к социальной интеграции. Особое внимание уделяется принципам и практике, которые могут быть полезны для других регионов.

Ключевые слова: мигранты, интеграция, ассимиляция, мультикультурализм, социальная интеграция, интеграционная политика, ЕС, миграционный кризис, терроризм.

UDC 123

**SEARCH FOR PRACTICAL AND THEORETICAL SOLUTIONS TO
THE PROBLEMS OF MULTICULTURALISM IN THE EU COUNTRIES**

Abzhaparova L.Zh.¹

¹PhD, associate professor,

Ablai Khan KazUIRandWL, Abzhaparova.l@ablaikhan.kz

Tangbolat A.T.²

²Ablai Khan KazUIRandWL, 2nd year Master's degree student of "Regional Studies",

Almaty, Kazakhstan, akniet.tanbolat@mail.ru

This article is about the policy of multiculturalism that is considered as a failure in Europe. In this regard, the purpose of this work is to determine the basis of multiculturalism policy and its impact on the countries of the European Union and possible ways to solve this problem. The relevance of this work is because the migration crisis and the current policy of the EU countries has become the basis for many problems in the EU: social problems, economic problems, terrorism, the spread of crime. It also examines the integration policy of the EU member States and the European Union as a whole, demonstrates its transformation, including the rejection of multiculturalism in favor of a comprehensive approach to social integration. Special emphasis is placed on principles and practices that can be useful for other regions.

Keywords: migrants, integration, assimilation, multiculturalism, social integration, integration policy, EU, migration crisis, terrorism.

In 2010-2011, the leaders of the main European powers were forced to announce the inconsistency of the multiculturalism policy in regulating ethno-religious relations [1]. It seems that the reason for the failure of the multiculturalism policy is the initial impracticability of the proposed model, which contradicts the fundamental socio-political patterns. The institutional structure of the state and society is always based on the culture that dominates it. The emergence of isolated communities that differ markedly in culture means, in essence, the emergence of "parallel societies" and, ultimately, "parallel States". Alternative (and even less political) social institutions that clash with official structures inevitably generate conflicts, which in turn increase the isolation of the cultural communities that gave rise to them. Let us look at this explanation in more detail, starting with the theoretical one's prerequisites. First, we must pay attention to the importance of the category "Institute" in the social Sciences. Even E. Durkheim defined sociology as the science of institutions. As for political science, the focus is on the state: the meta-Institute, whose function is to regulate the activities of the rest of society. Institutions may be understood differently in individual scientific schools, but almost all researchers recognize their Central role in regulating social relations. For example, D. North, one of the founders of neo-institutionalism, believes that "institutions are the 'rules of the game' in society or, more formally, the limiting framework created by people who organize relationships between people" [2]. These "rules of the game" can only be seen as a temporary product of agreements between individuals, as

in rational choice theory. However, it seems to us that a more systematic approach to this question (suggested by T. Parsons) seems more justified, according to which institutions are a single structure that supports society and guarantees its functioning. In fact, the institutional structure is what turns a chaotic mass of people into a society, and it does not depend much on personal agreements between specific people, much less on their rational decisions. In the process of socialization, a person enters the already established social order. It is forced to monitor it not only because of the inevitable sanctions, but simply because most of the rules and regulations that it observes are not observed at all, even if they were originally issued. A person permanently resides within an institution or Institute of practice: attends University classes or drives a car, greets a colleague, or votes for a candidate for presidency. Of course, an individual student may decide to skip for example, a driver-to exceed the speed limit, a friend-not to say Hello, and a voter-not to go to the polls. Nevertheless, these violations are always episodic, and no one questions the very need for rules governing human activity. Countercultural groups may claim this goal, but in practice, they simply replace certain norms with others. For example, the criminal subculture encourages violation of official norms, but prescribes strict compliance with its “laws”. Representatives of different cultures react differently to the same phenomena, which means that the institutions they create will also be different. “Culture, through language, creates a conceptual framework for encoding and interpreting the information that our senses provide to the brain,” writes D. North, who believes that the characteristics of human thought “are the basis for the existence of institutions”.

According to the conclusions of another neo-institutionalist theorist, J. R. Searle, an institution can only exist when people have certain beliefs and opinions associated with it, and therefore mental representations of the institution or associated rules play an important role constitutive paper [3]. We can also cite the opinion of V. M. Sergeev, who pointed out that the emergence of institutions is the result of a partial coincidence of ideas about the world, values and experience of the majority of the population included in a particular community, which otherwise it falls apart. So, the basis for the existence of institutions (and, consequently, the social order) is the culture or, more specifically, the mentality of people, their worldview. This worldview is determined mainly by the ethnic identity of the individual. However, the founder of Ethnology S. M. Shirokogorov introduced a special concept – “mental complex”, which is the core of ethnicity, the basis of ethnic specificity – “cultural elements that consist of mental and psychological reactions, both in General and in its elements can be changeable or stable, dynamic or static”. When a migrant reaches a different state, he “brings his ethnicity to him”, in fact, according to the scientist Yu. V. Bromley, “since the limit of divisibility of an ethnic group, in which its properties

are mostly preserved, is an individual and is an ethnic trace element” [4]. In addition, it depends on the policy of this state. Initially, until the second half of the twentieth century, immigrants were expected to observe not only legal regulations, but also informal host countries.

The preservation of their cultures by migrant communities was not prohibited, but indigenous culture was assumed to have absolute priority. However, under the current policy of multiculturalism, every state, even a small ethnic group, provides the same support as the indigenous population, and does not need to adapt to the existing society. An ethnic system that is not limited by the dominant culture begins to recreate itself in accordance with the principles established in its mental complex. If the institutions followed by the indigenous population do not agree with the migrants’ worldview, they will not follow it and build their own. In fact, each worldview assumes a certain model of “true” reality, and all other variants of socio-political systems are presented by the bearer of this worldview as false. This is well demonstrated in the article “Stability of beliefs” by the philosopher M. Polanyi [5]. He pointed out the similarity of closed belief systems, whether shamanism, Freudianism, or even the scientific view of the world as such.

People unconsciously try to avoid cognitive dissonance and, consequently, “filter” information that does not correspond to their worldview. However, if his image of the world is still questioned by someone’s statements or actions, then his nervousness, fear of death, and desire to make sure that his views are accurate are greatly improved. In this case, the socio-political order of the host state turns out to be incompatible with the worldview of migrants, which forces them, first of all, to isolate and create a “parallel society”, and then, after reaching a critical mass, to fight for the restoration of the surrounding society. This struggle is largely at the level of symbols, whether it is the demonstrative wearing of national costumes and the construction of luxurious religious buildings, or the demand to change “offensive” state symbols and vandalism against monuments and churches. As a visible expression of a certain culture and, therefore, a certain vision of the world, symbols indicate who “owns” a particular territory. Expanding their symbols or restricting strangers to immigrants means confirming in their own eyes the truth of their culture, “fixing” the social space of the host country. But on the way to overcoming immigrants, cognitive dissonance is not only a symbol of indigenous culture, but also the principles in which they live. Migrants are not enough to live up to their standards; they begin to demand that their neighbours comply with these rules and completely eliminate the “irregularity” of the observed social reality. Institutions that previously only operated within the community, they are beginning to apply to the indigenous population.

European governments pursue a policy of multiculturalism, not so much for integration as for the realization of their “narrow” interests. A

characteristic feature of German multiculturalism is that the policy of multiculturalism was the German government and political parties. Society was sluggish about the policy of multiculturalism and the promotion of tolerance. As a result, the government, which had failed to develop a mechanism for interacting with immigrants, was forced to declare a failure of multiculturalism. In the most turbulent times, European leaders dreamed of a multicultural continent, its aging cities, saved by millions of new migrants seeking to join a stable, prosperous city.

The study revealed a number of serious obstacles to the application of multiculturalism policy in the three leading Western European countries. In addition to the particular problems inherent in each country, there are common points that are characteristic of both Great Britain, Germany and France. We are talking about the perception by the societies of these countries of a multicultural approach as the reason for the widespread failure of integration of foreign cultural immigrants and the related lack of political will among the modern authorities of these countries to propose today a multicultural solution to the multicultural problem.

The question of the prospects of multiculturalism in Western European countries, however, is not a rhetorical one. The study showed that in reality none of the countries analyzed had a negative experience in applying a multicultural approach to solving the multiculturalism problem. In none of these countries has multiculturalism essentially been used. The basic principles of the approach were not systematically followed in practice. Therefore, to recognize this approach today as ineffective in European conditions and, on this basis, to deny its positive prospects wherever it is not entirely correct. With a high degree of probability, the fact that multiculturalism in these countries existed almost exclusively in political rhetoric, and the initiatives implemented in practice were sporadic and unsystematic, indicates that in reality none of the designated states had a goal - the main goal of multiculturalism - fully integrate all their cultural groups, introducing them to the process of determining the common good. Hence, it is quite possible that we should speak not about the lack of faith among European politicians and most European citizens in the effectiveness of multiculturalism, but about their unwillingness to see it in action, and, accordingly, their commitment to another approach to solving the multicultural problem - segregational or assimilative (at least - regarding immigrants). The preservation and maintenance of cultural identity is really a plus (in all senses, including the ability of the nation-state to fully implement the principle of uniformity in the economic and political spheres), if it is the preservation of cultural identity, and not the preservation of a low social status. It is necessary to separate cultural identity and social status. The question of how to relate individualism and group identity is administratively complex. the way out here is through dialogue. It is not

necessary to prescribe in advance who, on what grounds, and what exactly should wear, as the French do. You need to spend as much as possible on a constant dialogue, constantly looking for opportunities to communicate (this is the meaning of “inclusion”). It is necessary to prescribe (after due consultation with all interested parties) the rules for such communication and mechanisms for changing them, then give everyone the opportunity to change these rules and mechanisms through dialogue. The state should act as a moderator of the dialogue.

W. Kimlika, who is considered one of the main developers of the theory of politics and multiculturalism and an adherent of its hard version. W. Kimlika presents the multiculturalism policy as a challenge to the traditional model of “citizenship as rights”, since it implies an extension of the category of citizenship that is not available within this traditional model, allowing recognition of the differences and identity of oppressed minorities [6]. He criticizes the idea of a liberal state’s indifference to the cultural characteristics of its constituent ethnic groups. Liberal States do not appear to be at all neutral in relation to the cultural differences of different groups of citizens who make up the population of these countries. The social culture formed in the course, because of their nation-building policy is, and by its origin nothing more than the culture of the majority or the dominant social group. This means that ethnic and cultural minorities are forced to join the culture of the dominant group or the majority, which thus find themselves in a more favorable, privileged position. Kymlicka identifies four different courses of action to which the minority can use in a similar situation. Two of them represent two different strategies for multiculturalism. At the same time, only a certain category of ethnic and cultural minorities can resort to each of them.

Despite this claim, intercultural dialogue must have other specific characteristics in order to be effective. First, it is necessary to solve the problems associated with the different values that each culture represents, and take into account the differences that will be mediated at all levels of society. It is then necessary to build a consensus on the core values that represent society and demonstrate flexibility regarding their application. Consequently, it is crucial to promote and develop mutual trust between majority and minority groups, which will facilitate dialogue regarding their differences. And last but not least, intercultural dialogue in order to fulfill its role as a political tool for managing cultural diversity in a multicultural society should take place in these societies. Public policy is necessary but not sufficient for the integration of immigrants. Integration requires dialogue to take place at the roots of society, in local communities and in civil society. The European Community, initially oriented towards providing assistance to migrants and refugees, faced a whole range of social, economic and humanitarian problems, among which they acquire

special significance, such as ignoring and devaluing migrants of European values, imposing Europeans on their way of life, Islamization taking on radical forms, and also directly the escalation of tension and conflict [7]. All these factors determine the crisis in European countries; undermine their social, humanitarian, economic and political foundations. Given the fact that the situation in the countries of the Middle East is still extremely acute in the armed confrontation and escalation of the terrorist threat, there is every reason to believe that in the near future the migration crisis will continue to develop, which will lead to catastrophic consequences for a number of European countries [8]. At the same time, it is obvious that in order to effectively implement the migration policy and achieve the stated goals, it is necessary to constantly adjust and improve it, taking into account the influence of both external and internal factors in the development of the migration situation. The trend is also recognized as a real threat to national identity strengthening and spreading the ideology of individualism. When pushed to the limit, it leads to the fragmentation, atomization of society, to the fragmentation and isolation of its members. We believe that behind the individual, personal identity, which displaces and replaces the national and national-cultural identity in the process of unlimited individualization, there are often other collective identities, non-national, and in some cases non-territorial and even virtual character.

At the end of the last century, European countries did not yet identify themselves as immigrants, and therefore the ideology of multiculturalism was perceived positively not only because of the need to attract cheap labor, but also because of a certain state of public opinion [9]. In most countries of Western Europe, when declaring multiculturalism the official state, government representatives were guided by improving the manageability of new, poorly assimilated immigrant communities, not paying attention to the reverse of multiculturalism, which is that with such a policy, a person was forced to delegate his powers to an ethno-confessional group, and its relations with the state became mediated by it. In Europe, the policy of multiculturalism successfully existed until the beginning of the XXI century.

In recent years, the European approach to multiculturalism has come under criticism, both from politicians and the public. In European political circles, the policy of multiculturalism is being questioned with the conservative and liberal points of view. Conservative criticism is based on the need to replace multiculturalism with monoculturalism [10]. This idea is based on the principle of majority traditionalism, and insists on legally established privileges for the dominant cultural groups. Conservative criticism of the multiculturalism policy is held by neo-Nazis in Germany, far-right parties in France – the national front, and the United Kingdom independence Party in Great Britain, which won a significant number of seats in the European Parliament in the 2014 elections. At the same time,

the official position of the EU countries (Germany, France, Great Britain) is closer to the liberal criticism of multiculturalism, which is to preserve cultural diversity [11]. However, often this preservation of identity is not voluntary, and occurs under the pressure of communities, coming into conflict with the rights of other people and the principle of equality, and the civic essence of modern society.

Analyzing the probable prospects of the current policy of multiculturalism, we can talk about its crisis, if not its collapse. It should be recognized as interrupting the process of socio-cultural integration of immigrants in the host country. In many ways, the reason is the reluctance of emigrants to separate themselves from their own national identity, its roots. At the same time, the identity of migrants is no longer, in fact, there is no such thing and is recreated by the second and third generation in a somewhat distorted form, often being the basis for planting religious intolerance and fundamentalism. We can say that such methods of identity of the individual skillfully hides behind the national identity, taking out at the same time, forces. The existence of conflicting values (multicultural societies, tolerance and national identity, cultural identity and national identity) in a modern globalizing society can generate social conflicts, which are often resolved by strengthening the policy of multiculturalism, which only exacerbates the situation and leads to new conflicts.

Along with the existing disadvantages of multiculturalism policy, we can also highlight the positive aspects. During the policy period, the EU countries experienced an increase in population due to migrants. Consequently, there is a need to increase the volume of production of goods and services. migrants, in turn, got jobs, and EU citizens-the opportunity to purchase cheaper goods.

The analysis shows the diversity of multiculturalism policy in the modern world. This is because the term “multiculturalism” is often used simply as a synonym for “tolerance”. In this sense, the possibility of solving the crisis of multiculturalism is shown in the implementation of the following measures. First of all, governments need to take concrete measures to integrate immigrants and solve problems in this area, and not only postulate tolerance as the basis of the social order. Secondly, attention should be paid to teaching tolerance not only to the citizens of the host community, but also to the immigrants themselves. Third, it is necessary to develop specific norms and principles of multiculturalism throughout the European space. Undoubtedly, this problem should be addressed at the level of the European Union, not at the individual level.

REFERENCES

- 1 David Cameron's Speech. - <http://www.echo.msk.ru/news/747519-echo.html>. Accessed 11.02.2020; Speech by German Chancellor Angela Merkel. -http://mnenia.zahav.ru/Articles/2254/chto_obremnyaet_evropu. Accessed 11.02.2020.

2 Multiculturalis. - URL: <http://www.flowers.msh.paris.fr/publications/revue/pdf/ds46/ds046-08>. Pdf. - Accessed 02.04.2020.

3 Manyakin K. Multiculturalism in Western Europe: From Implementation to Failure. Master's thesis, Carleton University. - Canada: Ottawa, 2015.

4 Taylor Ch. Multiculturalism: Examining the politics of recognition. -Princeton, 1994.

5 Kymlicka W. Multicultural citizenship. A liberal theory of minority rights. Oxford: Oxford univ. press, 1995, II .280p.

6 Farah E., Khan O. Introduction. What is Islamophobia? // In Islamophobia: Still a Challenge for Us All, A 20th-Anniversary Report. Runnymede: Intelligence for a Multi-Ethnic Britain, edited by Farah Elahi and Omar Khan. – L., 2017.

7 Berry W. John, Ward C. Multiculturalism // In: the Cambridge Handbook of Acculturation Psychology. - Cambridge, 2017.

8 Brusse W. A., Schoonenboom J. The European Union, Religion and Turkish Islam. - İstanbul: İstanbul Bilgi University Press, 2004.

9 Deets S. Reconsidering East European Minority Policy: Liberal Theory and European Norms // East European Politics and Societies. – 2002. - № 16/1.

10 Delanty G. Avropanın İcadı. - İstanbul: Adres, 2005.

11 Шаймарданова З.Д., Галаган М. Theoretical basis of the islamism concept studying //Вестник КазНПУ им. Абая. Серия «Исторические и социально-политические науки». – 2019. - № 2.

ЕО ЕЛДЕРІНДЕГІ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛИЗМ МӘСЕЛЕЛЕРІНІҢ ПРАКТИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ТЕОРИЯЛЫҚ ШЕШІМДЕРІН ІЗДЕУ

Абжапарова Л.Ж.¹

¹Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ доценті, PhD
Алматы, Қазақстан, Abzhaparova.l@ablaikhan.kz

Танболат А.Т.²

²“Аймақтану” мамандығының 2 курс магистранты,
Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ, Алматы, Қазақстан
akniet.tanbolat@mail.ru

Бұл мақала Еуропада сәтсіз деп саналатын мультикультурализм саясатына арналған. Осыған байланысты осы жұмыстың мақсаты мультикультурализм саясатының негіздерін және оның Еуропалық Одақ елдеріне әсерін, сондай-ақ осы проблеманы шешудің ықтимал жолдарын анықтау болып табылады. Бұл жұмыстың өзектілігі көші-қон дағдарысы мен ЕО елдерінің қазіргі саясаты ЕО-дағы көптеген проблемаларды: әлеуметтік проблемаларды, экономикалық проблемаларды, терроризмді, қылмыстың таралуын шешу үшін негіз болды. Ол сондай-ақ, ЕО-ға мүше мемлекеттердің және жалпы Еуропалық одақтың интеграциялық саясатын қарастырады, оның трансформациясын, оның ішінде әлеуметтік интеграцияға кешенді көзқарас пайдасына мультикультурализмнен бас тартуды көрсетеді. Басқа өңірлер үшін пайдалы болуы мүмкін қағидаттар мен практикаға ерекше назар аударылады.

Тірек сөздер: мигранттар, интеграция, ассимиляция, мультикультурализм, әлеуметтік интеграция, Интеграциялық саясат, ЕО, көші-қон дағдарысы, терроризм.

Статья поступила 30.04.2020

ENERGY DIPLOMACY OF MONGOLIA IN THE MODERN WORLD

Bulekbaev S.B.¹

¹ Doctor of philosophy, professor,
Faculty of International Relations of KazUIRWL,
sagadi58@mail.ru

Zorigtbaatar E.²

² Graduate student of the Faculty of Postgraduate Education
Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages,
specialty «International Relations»,
Almaty, Kazakhstan,
zerdemgerel@gmail.com

This article examines the essence and role of Mongolia's energy diplomacy in the modern world. It offers an analysis of energy diplomacy applied to the situation of developing countries. The main aspects of the formation of the energy policy of Mongolia are given. The author analyzes the advantages of the energy transition, which sets the task of decarbonizing the energy sector and energy use.

Keywords: Mongolia, energy diplomacy, energy security, coal, oil, Northeast Asia, Russia.

ЭНЕРГЕТИЧЕСКАЯ ДИПЛОМАТИЯ МОНГОЛИИ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

Булেকбаев С.Б.¹

¹ профессор, доктор философских наук
Факультета международных отношений Казахского университета международных
отношений и мировых языков имени Абылай хана
sagadi58@mail.ru

Зоригтбаатар Э.²

² магистрант Факультета послевузовского образования
КазУМОиМЯ им. Абылай хана по специальности
«Международные отношения», Алматы, Казахстан
zerdemgerel@gmail.com

Данная статья рассматривает сущность и роль энергетической дипломатии Монголии в современном мире. Предлагает анализ энергетической дипломатии, применяемой к ситуации развивающихся стран. Приводятся основные аспекты формирования энергетической политики Монголии. Автор анализирует преимущества энергетического перехода, который ставит задачу декарбонизации энергетического сектора и использования энергии.

Ключевые слова: Монголия, энергетическая дипломатия, энергетическая безопасность, уголь, нефть, Северо-восточная Азия, Россия.

С 1990 года Монголия выступает на международной арене как суверенное государство, проводящее независимую внутреннюю и внешнюю политику. Однако, несмотря на атрибуты суверенности и признание мировым сообществом в качестве полноправного субъекта международных отношений, геополитический фактор,

как и прежде, продолжает оказывать воздействие на внутреннюю и внешнюю политику Монголии, ее взаимоотношения с соседними державами. Наряду с выстраиванием сбалансированных отношений с влиятельными соседями, Монголия старается развивать отношения с рядом влиятельных государств мира, реализуя концепцию «третьего соседа». Стремясь диверсифицировать внешнюю политику, Монголия стремится выйти из положения территориальной зажатости между крупными державами и континентальной изолированности, а также максимально обезопасить себя от возможного давления со стороны России и Китая.

Несмотря на то, что Монголия является небольшим государством, она располагает огромными территориями, богата природными ископаемыми, имеет особое географическое расположение, поэтому имеет большую геостратегическую ценность для России и Китая.

Монголия обладает крупнейшей в мире и регионе ресурсно-сырьевой базой. Поэтому представляет интерес не только для региона, но и для всего мира, энергетическая политика и деятельность страны привлекают внимание мировых энергетических игроков и великих держав.

Монголия обладает ресурсами энергетического сырья и имеет возможность удовлетворять свои внутренние потребности, а также обладает потенциалом импортера энергетика. По мере развития экономики растет потребление электроэнергии и топлива, что требует с одной стороны увеличения производства электроэнергии на основе добычи угля и, с другой стороны, поиска новых альтернативных видов энергоресурсов.

Сегодня, внутреннее потребление нефти Монголии обеспечит путем импорта на 100% и каждый год импортируется 1-1,2 миллиона тонн топлива, на которой затратит 1 миллиарда долларов. До 1969 года страна также владела нефтеперерабатывающим заводом, который удовлетворял 20% потребностей страны в нефти. Нефтеперерабатывающим заводом управляла монгольская компания «Монгол нефть», которая закрыла все свои месторождения в 1969 году. Правительство считает, что строительство нефтеперерабатывающего завода важно для переработки нефти отечественного производства, снижения притока иностранной валюты и цен на топливо. Следовательно, в марте 2016 года правительство приняло решение сосредоточить внимание на развитии двух нефтеперерабатывающих заводов: нефтеперерабатывающего завода в Дархане, который будет финансироваться Японией, и завода в Зуунбаяне в провинции Хентии. Поскольку качество нефти, добываемой в Монголии, является недостаточным, технико-экономические обоснования этих двух проектов показывают необходимость импорта сырья из России. Если по

итогах детальной разведки будет обнаружено достаточное количество нефти, то это также даст возможность увеличить ресурсный потенциал страны.

По запасам угля Монголия относится к числу наиболее богатых стран мира. Подземные запасы угля еще недостаточно разведаны. Крупные ресурсы каменных и бурых углей создают благоприятные условия для создания надежной топливно-энергетической базы в Монголии. Специалисты утверждают, что запасы угля в Монголии весьма значительны. По предварительным подсчетам промышленные запасы высококачественных коксующихся угля составляют более 3 млрд. т, запасы всех видов угля - несколько десятков млрд. т. Разведенные к 1990 г. запасы угля исчисляются в 16 млрд. т. Если учесть, что в настоящее время добывается примерно 40 млн. тонн в год, то станет ясным, какие благоприятные возможности открываются перед угольной промышленностью Монголии.

Монгольская экономика является слишком зависимой от эффективности и продуктивности работы горнодобывающей отрасли в рамках политики, направленной на увеличение прямых иностранных инвестиций в последние годы.

В 2019 году Монголия экспортировала в общей сложности 36,4 миллиона тонн угля на сумму 3,07 миллиарда долларов. Из них 98% было экспортировано в Китай, а остальные в Великобританию и Сингапур [1].

Одним из дешевых источников энергии, доступных сейчас для Китая, является уголь. Развитие экономики и улучшение жизни граждан Китая невозможно без эффективного обеспечения производства и населения энергией. Причем, монгольский уголь обеспечит сталелитейную промышленность коксовым углем. Удобное географическое расположение угольных запасов и близость границы Монголии с Китаем позволят сократить транспортные издержки и обеспечат рост промышленного потенциала соседнего с Монголией региона Китая – Внутренняя Монголия. Однако, такие перспективы успешного сотрудничества в угольной сфере, в будущем могут привести к перекоосу экономики Монголии в целом [2].

На сегодняшний день Монголия испытывает дефицит в электроэнергии, который создает дополнительные проблемы в деле развития экономики страны. Для преодоления данных негативных факторов необходимо создать механизм для экономического стимулирования импорта новейших технологий, обеспечить приоритет развитию импортозамещающих и экспорториентированных производств, направленных на переработку сырьевых ресурсов.

Законодательная база для энергетического сектора в Монголии появилась сравнительно недавно. Основными текстами

энергетического сектора Монголии являются Закон об энергетике 2001 года и Закон о возобновляемых источниках энергии 2007 года. Недавно правительство Монголии приняло «Политику зеленого развития», целью которой является увеличение доли возобновляемых источников энергии в производстве электроэнергии до 20% к 2020 году и до 30% к 2030 году.

Общий вес возобновляемых источников энергии в мире очень ограничен, около 0,06% от конечного потребления энергии. Монголия обладает значительными ресурсами, но также имеет большие амбиции помочь увеличить производство и потребление возобновляемых источников энергии в Азиатско-Тихоокеанском регионе. В связи с этим Международное агентство по возобновляемым источникам энергии (IRENA) опубликовало по запросу Министерства энергетики Монголии свой обзор уровня готовности Монголии к развитию возобновляемых источников энергии «Оценка готовности к возобновляемым источникам энергии». С ее обширными степями и обилием солнечного света (от 280 до 300 солнечных дней в году) страна обладает значительным потенциалом для развития возобновляемых источников энергии [3].

Энергетический переход страны позволит Монголии удовлетворить не только свои национальные потребности, но и экспортировать энергоносители в Китай или даже в другие страны Северо-Восточной Азии, создав Азия Супер Грид (АСГ). Инициатива Азия Супер Грид, предложенная Японским фондом возобновляемой энергии, дает Монголии прекрасную возможность уменьшить свою зависимость от угольных ресурсов и экспорта возобновляемой энергии. Это также дополнительная ценность для потенциальных покупателей этих энергий. Некоторые соглашения о сотрудничестве между заинтересованными сторонами АСГ уже подписаны. В 2015 году был подписан меморандум о взаимопонимании между Государственным сетевым агентством Китая, Кореи и Монголии в марте 2016 года, было подписано соглашение о сотрудничестве между Китайским государственным сетевым агентством, основным поставщиком Кореи КЕРКО, Россети из России и основным разработчиком японских возобновляемых источников энергии «Softbank». Однако инициатива АСГ рассматривается с большим скептицизмом из-за отсутствия результатов от ее предшественников с 1970-х годов, таких как Институт глобальной энергетической сети (GENI) или Desertec.

Также на сегодняшний день один из перспективных направлений сотрудничества в области энергетической дипломатии Монголии с Российской Федерацией является проект прохождения магистрального газопровода (МГП) Сила Сибири-2 через территорию Монголии. МГП Сила Сибири-2 предназначен для поставок российского газа с месторождений Западной Сибири РФ в западные районы Китая

транзитной мощностью до 50 млрд. кубометров газа в год.

Во время официального визита Премьер-министра Монголии У. Хурэлсуха в РФ в декабре 2019 года между Правительством Монголии и «Газпромом» был подписан Меморандум о взаимопонимании по проведению совместной оценки возможности реализации проекта. Совет национальной безопасности (СНБ) Монголии на своем заседании 31 марта 2020 года принял решение создать рабочую группу, которая займется стратегией и организацией сотрудничества в проекте строительства транзитного газопровода [4].

В заключении хотелось бы отметить, что энергетическая дипломатия является новым измерением монгольской дипломатии, и основана на сочетании энергетической и горнодобывающей политики страны и ее международных обязательств, направленных на смягчение последствий изменения климата. Эта дипломатия также влияет на сквозные вопросы, связанные с национальной безопасностью, такие как экономическая независимость, в том числе снижение зависимости от нефти, выбор партнера при эксплуатации крупных стратегических месторождений и обеспечение устойчивое развитие. Поэтому основная цель энергетической дипломатии страны заключается в обеспечении благоприятных внешних условий для поддержания экономического роста и защиты национальных интересов для развития горнодобывающего сектора.

ЛИТЕРАТУРА

1. В 2019 году экспорт угля возрастет до 36,4 млн. т. - Режим доступа: <https://http://bloombergtv.mn/> - (дата обращения 02.04.2020).

2. British Petroleum: Statistical review of world energy. – L., 2018.

3. Международное агентство по возобновляемой энергии. Монголия Отчет: Оценка готовности к возобновляемой энергии. – Бонн: IRENA, 2016.

4. Интервью у Л.Хангая, бывшего Чрезвычайного и Полномочного Посла Монголии в РФ. - Режим доступа: <https://montsame.mn/ru/read/221641> -(дата обращения 02.04.2020).

5. Раев Д.С., Сагынай Д. «Мягкая сила» как инструмент реализации публичной дипломатии Казахстана // Известия КазУМОиМЯ имени Абылай хана», серия «Международные отношения и регионоведение». – 2017. - № 3.

6. Байсулатнова К.Ч., Бакытнұр М. ҚХР шаруашылық және іскерлік мәдениетінің концептуалдық негізі // ал-Фараби атындағы ҚазҰУ Хабаршы. Шығыстану сериясы. – 2017. - 2 (85). - 71-77 бб.

7. Байсулатнова К.Ч., Сабырқызы Д. Қытайдың халықаралық имиджінің қалыптасуының мәдени-философиялық негіздері // Абай атындағы ҚазҰПУ-нің Хабаршысы «Тарих және саяси-әлеуметтік ғылымдар» сериясы. – 2018. - № 1(56). - 138-141 бб.

8. Zbaisultanova K.Ch. New directions in the demographic policy of China // ал-Фараби атындағы ҚазҰУ Хабаршы. Шығыстану сериясы. – 2018. - № 2 (85). - 4-7 бб.

ҚАЗІРГІ ӘЛЕМДЕГІ МОНҒОЛИЯДАҒЫ ЭНЕРГЕТИКАЛЫҚ ДИПЛОМАТИЯ

Бөлекбаев С.Б.¹

¹Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері
университеті профессоры, философия ғылымдарының докторы,
sagadi58@mail.ru

Зоригтбаатар Е.²

²Жоғарғы оқу орнынан кейінгі білім беру факультеті
«Халықаралық қатынастар» мамандығы магистранты,
Алматы, Қазақстан, zerdemgerel@gmail.com

Бұл мақалада қазіргі әлемдегі Моңғолияның энергетикалық дипломатиясының мәні мен рөлі қарастырылған. Ол дамушы елдердің жағдайына қолданылатын энергетикалық дипломатияға талдау ұсынады. Моңғолияның энергетикалық саясатын қалыптастырудың негізгі аспектілері келтірілген. Автор энергетикалық саланы декарбонизациялау және энергияны пайдалану міндетін қоятын энергия ауысуының артықшылықтарын талдайды.

Тірек сөздер: Моңғолия, энергетикалық дипломатия, энергетикалық қауіпсіздік, көмір, мұнай, Солтүстік-Шығыс Азия, Ресей.

Статья поступила 27.04.2020

III БӨЛІМ. ШЕТЕЛДІК ЗЕРТТЕУЛЕР
РАЗДЕЛ III. ЗАРУБЕЖНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
III PART. FOREIGN STUDIES

**ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ ТУРЦИЕЙ, ИСЛАМСКИМИ РЕСПУБЛИКАМИ В
ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ И КАВКАЗЕ**

Абдалла Алнуимат¹

¹магистр востоковедения на факультете востоковедения
КазНУ им. Аль-Фараби,
noaimy_jordan@hotmail.com

Достижение независимости республик Центральной Азии добавило новое измерение во внешнюю политику Турции, как отношения сотрудничества между Турцией и этими странами, с которыми у Турции есть общие языки; История и культура быстро развивались, основанные на взаимной выгоде. Исламская религия представляла собой наиболее влиятельный инструмент во внешней политике Турции, особенно после распада Советского Союза и жажды исламских обществ, которые были в коммунистическом блоке, по отношению к мусульманскому деятелю, от которого культура, которой они были лишены при Советском Союзе процветал. Варианты, доступные для этих стран: Иран, Саудовская Аравия и Турция.

Ключевые слова: Турция, внешняя политика, Центральная Азия, сотрудничество, безопасность, Кавказ, исламские республики.

UDC 327.8

**RELATIONSHIP BETWEEN TURKEY, ISLAMIC REPUBLICS IN CENTRAL
ASIA AND THE CAUCASUS**

Abdallah Alnouimat¹,

¹ master in Oriental studies at Oriental studies Faculty,
al-Farabi Kazakh National University,
noaimy_jordan@hotmail.com

The attainment of independence of the Central Asian republics added a new dimension to Turkish foreign policy, as cooperation relations between Turkey and these countries with which Turkey has ties of common language; history and culture have developed rapidly, based on mutual benefit. The Islamic religion represented the most influential tool in Turkish foreign policy, especially after the collapse of the Soviet Union and the thirst of Islamic societies that were within the Communist bloc to a Muslim actor from which the culture they had been deprived of under the Soviet Union thrived. The options available to these countries were: Iran, Saudi Arabia, and Turkey.

Keywords: Turkey, foreign policy, Central Asia, cooperation, security, Caucasus, Islamic republics.

The Turkish Republic seeks to realize the dream of “Greater Turkey” by extending its influence over the Turkish-speaking countries in Central

Asia and the Caucasus. To this end, successive Turkish governments have resorted to the use of Soft power, which relied primarily on individual initiatives and the efforts of NGOs that have spread Turkish culture and strengthened relations with peoples in these countries. The disintegration of the Soviet Union put Turkey in the case of the strongest state in its regional surroundings, in terms of its large population mass and its geopolitical advantages, or in terms of the great opportunities that this disintegration provided for the growing Turkish power a role and an economy, and the first of these opportunities is, without a doubt, the exposure of a large Turkish world that was in disbelief In the Soviet room for seventy years in the Caucasus and Central Asia and even within the current Russian Federation itself [1].

Chris & Mathijs [2] asserted that Turkey tried to present itself as a suitable secular alternative to play that role, but the situation worsened after the events of September 11, 2001, as more restrictions were imposed on religious groups - including Turkish groups - for fear of the emergence of extremist religious groups, and the crisis worsened with The Islamic trend of the Turkish Justice and Development Party has grown, which has infuriated Central Asian and Caucasus countries. Turkey has established many mechanisms with these countries, such as mutual visits, joint economic committees, joint land transport committees, businessmen councils, and strategic cooperation councils.

Methodology

The study used descriptive approach to the specificity of the problem of the study, which aims to study relations and differences, where this method is concerned with the study of what is the object and interpretation and determine the relationships between the facts. The descriptive approach as a research methodology in the social sciences does not depend on the collection and classification of data and information, but exceeds. This was explained by the methodology of field surveying, data analysis and reasoning as a research method. There are two main research approaches to collect and analyze the data information. The first one is qualitative approach and the second one is quantitative approach. In the first approach, researchers concentrate on understanding a phenomenon from a closer perspective.

Çaman & Akyurt announced that Turkey immediately recognized the independence of these countries, without any discrimination among them [3]. Turkey still provides economic support for them. The Turkish Cooperation and Coordination Agency (TİKA), which comes at the forefront of agencies providing development assistance to countries of the region, continues to play an effective role in the region by organizing educational programs, projects and technical assistance. Turkey is looking for a greater leadership role in Eurasia, to serve as the bridge between Europe, the Caucasus and Central Asia. This explains the importance of Turkish-Russian relations.

Turkish Ministry of Foreign Affairs said that the normalization of relations between Russia and Turkey, As a result, Ankara has finally recognized the benefit of having close friendly relations of Turkish peoples with other races in Central Asia, including those in Kazakhstan. These relations were not complete in the previous stage in the 25 years following the collapse of the Soviet Union. Fears of Turkish influence arose in the late 1990s and the beginning of the new century on the issue of terrorism. Terrorist attacks in Uzbekistan, Tajikistan, and Kyrgyzstan have been linked to radical Islam, and Turkey has been increasingly seen as having a detrimental effect. Turkey began to be seen as the most influential Muslim nation and as a propagator of radical Islamic ideas. In 2011 the Turkish government was put again under pressure from the Uzbek government. The same reason was: Tashkent accused Turkish companies of supporting religious extremists, who were spreading radical Islamic ideas. Most of the factories and market centres related to Turkish investments were expelled from Uzbekistan [4].

Turkish influence within the countries of Central Asia and the Caucasus

Hakan & Rahman said that after the collapse of the Soviet Union, the governments of the countries of Central Asia and the Caucasus worked to merge the Islamic religion with the national identity of the state, in order to contain the Islamic awakening of citizens [5]. At the same time, it closely monitored the religious activities and figures of religious and spiritual weight to prevent the emergence of extremist groups such as the Taliban and Al Qaeda, through the “Directorate of Spiritual and Religious Affairs” and “the State Committee for Religious Affairs”, and these institutions were like state tools for monitoring and controlling affairs Religious and activities of religious groups and organizations, but with the continued repressive practices of the state, intellectual extremism increased.

The “Islamic Movement in Uzbekistan” emerged in 1993, which was like the beginning of radical Islamic movements in the countries of Central Asia and the Caucasus. These countries welcomed the Turkish model as a viable secular model after decades of embracing communist thought. And the Turkish efforts were based on two main engines that helped consolidate the relationship between Turkey and these countries [6].

Turkey’s tools to expand its influence in Central Asia and the Caucasus

Turkish cultural influence depended on the efforts of the government, non-governmental groups and movements. The governmental efforts were represented in the official institutions of the state concerned with regulating the relationship between religion and the state, spreading the teachings of the Islamic religion and serving its principles within the countries of Central Asia and the Caucasus. Moreover Turkey’s realistic and constructive

approach in Central Asia is indeed appropriate for Moscow, which may find another partner to help it reduce Chinese influence in the region [7].

Gareth asserted that the influence of the Directorate of Religious Affairs has expanded after the collapse of the Soviet Union to include the relationship between Turkey and the Islamic Caucasus countries, where “Diyanet” has become the primary tool for official Turkish influence in the countries of the former Soviet Union [8]. In addition, the Turkish government established the “Islamic Council of Eurasia” in 1994, and its primary task was to prepare the ground for dialogue on the relationship between Islam and the state, and the role of Islam in society. The Council has succeeded in arriving at some of the achievements, including standardizing the basic Islamic licenses and setting the framework and general approach to religious education. . The achievements of the Islamic Council of Turkey have given the appropriate means to impose its vision of Islam and obtain a high degree of cultural influence within the countries of that region.

Saeed Al-Norsi founded his movement in the beginning of the last century, and it is a moderate Islamic movement that aims to teach Islam in a civilized, secular manner consistent with the times, and focused mainly on the non-contradiction of Islam with science. With the exception of Uzbekistan, the Norse movement has a clear position in all the “Turk” countries that have emerged from the mantle of the Soviet Union.

Vusal asserted that Fathallah Colin did not adopt a different approach. He adopted the same approach, which relies on secularism in teaching religion, and established the “service” movement that later had economic and cultural influence. The movement has set itself a primary goal: to spread ideas of civil Islam and social peace on a global level. The movement relied on schools as a powerful and effective tool to deepen cultural influence. The movement established schools of high quality and level. Most of those who graduated from these schools established by the movement in the Caucasus countries and Central Asia have held high positions in their country, and they have a prominent social status; thus enhancing the stability of the social movement within those countries. The movement also adopted economic policies that led to an increase in its economic influence and economic power in the region.

It is clear to us from the foregoing that Turkey represents a “prominent” place in the perceptions of policymakers in the republics independent of the former Soviet Union because of the geographic contiguity of these republics, and as one of its important outlets on the international seas, as these republics have no port on the sea except through Turkey. On the fact that the religious-cultural and economic approach contributes to achieving this status, that the linguistic and ethnic ties in these republics give a greater dimension and closer rapprochement between them and Turkey. Moreover, the Turkish orientation towards the Islamic republics in Central Asia and the

Caucasus achieves to Turkey two goals, the first of which concerns Turkey and his stature A regional in this region and the restoration of its historical heritages there.

Result

Turkey is one of the 20 largest economies in the world, and one of the most important players in the region in terms of its growth numbers, so it offers important investment opportunities to countries in the region. Turkey's attempts to extend its influence in Central Asia and the Caucasus met with limited successes, as it lacked the ability to absorb these republics and meet its requirements in the economic and technological field as well as the integration and penetration crises [9]. On the one hand there is a lot of talk about Ankara's inability to fulfill its financial obligations towards those countries, as well "Concerning that suspicion and suspicion among the elites and leaders of those countries about the reality of the goals of Turkish policy towards them, the following presents a most important of these determinants.

- Turkey's (financial-economic) capabilities are limited: Because of its economic problems and weak financing, Turkey has been forced to reduce the level of its ambitious plans, as it suffers from a shortage of financial resources, which qualifies it to play an effective political and economic role in the region. This confirms the result that Turkish aspirations towards Central Asia and the Caucasus are not matched by the required capabilities. It is true that Turkey has something to offer, but it also does not have much of what the region needs [10].

- External pressure: The West and the United States in particular are exerting pressure on Turkey to restrict the borders and nature of its orientations towards the Islamic republics, thus hindering the smooth flow of Turkey into the region.

- Geographical limits Despite the availability of many common elements between Turkey and the Islamic Republics, regional integration remains impossible, as Armenia forms a barrier between Turkey and those countries. Although modern means of transportation and transportation have eliminated or limited - at least - the effect of losing neighborliness between peoples, this remains vital to the case of Turkey and its desire to possess most elements of communication and integration with its Turkish surroundings, on the one hand, and because what separates it from that ocean is a stubborn neighbor (Armenia) has long-standing problems related to regional ambitions.

Turkey has offered the Central Asian countries an opportunity to join the Economic Cooperation Organization, which was established before the collapse of the Soviet Union in 1985 by Turkey, Iran, and Pakistan. The Turkish offer included capital, technological expertise and available ports on the Mediterranean. The purpose of Turkey's attempt to introduce the

Central Asian countries to the Economic Cooperation Organization was to gain access to a regional market with a population of about 70 million people. Moreover, Turkey wanted to secure a role for itself in the energy struggle in the Caspian Sea [11].

Turkey seeks to Strengthen relations with Central Asia is essential for Turkey - but Turkey does not have obvious reasons. It could be better to receive the terms of trade with Europe. “In practical terms, the two most important factors for Turkey in terms of development with the outside world are relations with the European Union and NATO. The main driver for expanding relations with Central Asia is the ability to maneuver more in relation to the West. The volume of trade exchange between Turkey and the countries of the region amounted to 7 billion dollars until the end of 2016, while the value of investments of Turkish companies in the countries of the region amounted to 14 billion dollars until the end of December 2017. The value of the projects executed by Turkish contracting companies in the countries of the region has exceeded 86 billion dollars, as there are more than 4 thousand Turkish companies operating in the region [7].

On November 21, 2008, Turkey, Azerbaijan, Kazakhstan, and Kyrgyzstan signed the Istanbul Convention on the Establishment of the Parliamentary Assembly of Turkic Speaking Countries, where the General Assembly of the Assembly held its seventh meeting on 7-8 December 2017. Turkey is also implementing a major scholarship program, entitled Turkish Scholarships, for students in Central Asia and other countries in the region. There are Turkish schools in the Central Asian republics that belong to the Turkish Ministry of National Education. It is located in the Kazakh city of Turkestan, Sheikh Ahmed Yasawi International Turkish University of Kazakhstan, and is located in the Kyrgyz capital Bishkek, Kyrgyz Manas University [6].

Conclusion

Since the Central Asian states gained their independence, Turkish influence in the region has increased, and Turkey has had a spike in influence vis-a-vis Russia, especially as Moscow has come under pressure due to Western sanctions. The struggle over natural resources, long ago, made this region unstable, politically and socially. The Islamic republics that emerged from the collapse of the Soviet Union soon announced their independence until the Turkish government took official recognition of them, and was the first to establish full diplomatic relations with them, calling on their leaders to unite their efforts to revive the Turkish nation, especially since Turkey does not prepare itself for This circle is a geographic neighborhood country only.

It is clear to us from the foregoing that Turkey represents a “prominent” place in the perceptions of policymakers in the republics independent of the former Soviet Union because of the geographic contiguity of these

republics, and as one of its important outlets on the international seas, as these republics have no port on the sea except through Turkey. the linguistic and ethnic ties in those republics give a greater dimension and closer convergence between them and Turkey. The Turkish approach towards the Islamic republics in Central Asia and the Caucasus achieves two goals for Turkey, the first of which concerns Turkey and its regional position in this region and the restoration of its historical heritage there. The second relates to the relationship with the West and the United States through the approaches that Turkey will provide through this region with other regions such as the Middle East and the Arab region of interest to the United States

REFERENCES

- 1 Idris B. Turkish Model and the Turkic Republics // Journal of International Affairs. - 1998. - № 3. – P. 1-17.
- 2 Chris H., Mathijs P. Realigning Religion and Power in Central Asia: Islam. Europe-Asia Studies. - 2009. - № 2. – P.1515-1541.
- 3 Çaman E., Akyurt A. Caucasus and Central Asia in Turkish foreign policy: the time has come for a new regional policy // Alternatives. Turkish Journal of international relations. – 2011.- № 1. – P. 53-69.
- 4 Affairs T. M. Relationship between Turkey and Central Aisa. - Retrieved from <http://www.mfa.gov.tr/default.en.mfa>. Accessed 2020, January 2.
- 5 Hakan F., Rahman N. Turkey’s Role in the Global Development Assistance // Journal of Southern Europe & the Balkans. - 2008. - N 4. – P. 93-103.
- 6 Muhittin A. Leadership change: Ozal Leadership and Restructing in Turkey Foreign Policies // Turkish Journal of International Relations. - 2002. - N 3. – P.68-90.
- 7 Alimukhamedov F. Turkey’s Central Asia policy in the Changing World: priorities, policies and actions // Turkish Journal of International Relations. – 013. - N 2. – P. 1-17.
- 8 Gareth W. Turkey’s Relations with the Transcaucasus and the Central Asian Republics, Perceptions // Journal of International Relations. - 1996. – N 2. – P. 128-145.
- 9 Fidan H., Nurdun, R. Turkey’s role in the global development assistance // Journal of Southern Europe and the Balkans. – 2008. – N 1. – P. 93-111.
- 10 Kirkham K. The formation of the Eurasian Economic // Journal of Eurasian Studies. - 2016. – N 2. – P.111-128.
- 11 David P. Research Paper: ISIS-Turkey Links. - New York: Institute for the Study of Human Rights, 2013.

ТҮРКИЯ, ИСЛАМ РЕСПУБЛИКАЛАРЫ ӨЗ ОРТАЛЫҚ АЗИЯ ЖӘНЕ КАВКАЗ АРАСЫНДАҒЫ ҚАТЫНАСТАР

Абдалла Алнуюмат¹

¹Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ
шығыстану факультетінде шығыстану бойынша магистры,
noaimey_jordan@hotmail.com

Орталық Азия республикаларының тәуелсіздікке қол жеткізуі Түркияның сыртқы саясатына жаңа өлшем қосты, өйткені Түркия мен Түркияның ортақ тілі бар елдер арасындағы ынтымақтастық қарым-қатынас; тарих пен мәдениет өзара тиімділікке негізделген қаркынды дамыды. Ислам діні Түркияның сыртқы

саясатындағы, әсіресе Кеңес Одағы ыдырағаннан кейін және коммунистік блок құрамындағы исламдық қоғамдардың Кеңес Одағы кезінде мәдениетінен айырылған мұсылман әктеріне деген құштарлығының әсерін тигізетін құрал болды. өркендеді. Бұл елдерге қол жетімді нұсқалар: Иран, Сауд Арабиясы және Түркия.

Тірек сөздер: Түркия, сыртқы саясат, Орталық Азия, ынтымақтастық, қауіпсіздік, Кавказ, ислам республикалары.

Статья поступила 29.04.2020

РОЛЬ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В ПОЛИТИЧЕСКОЙ СТРАТЕГИИ ИРАНА

Мубарак Атеeq Алафreet Аlkuwaiti¹

¹магистр востоковедения, факультет востоковедения
КазНУ им. Аль-Фараби,
alafreet5@hotmail.com

Стратегический вакуум в Центральной Азии после распада Советского Союза позволил многим странам, включая Иран, играть активную роль в этом жизненно важном регионе мира, что побудило ряд аналитиков поговорить о том, что можно было бы назвать «Новой Большой Игрой» между претендентами на расширение контроля и влияния в регионе. Эта роль была подчеркнута после открытия его огромных нефтяных запасов с 1994 года. Это соревнование для центрально-азиатского региона можно объяснить экономической и стратегической важностью региона шесть исламских республик в Содружестве занимают около 18% территории бывшего Советского Союза, с площадью 31 994 400 км², что составляет около 20% его населения. При этом доля национального богатства составляет 9,2%. Эти страны представляют собой федеральные мусульманские республики, то есть большинство населения - мусульмане, но это не означает отсутствия других религий и этнических групп в этих республиках.

Ключевые слова: Центральная Азия, Иран, внешняя политика, стратегия, экономические отношения, организация.

UDC 327.8

THE ROLE OF CENTRAL ASIA IN THE POLITICAL STRATEGY OF IRAN

Mubarak Ateeq Alafreet Alkuwaiti¹

¹ master in Oriental studies at Oriental studies Faculty,
al-Farabi Kazakh National University,
alafreet5@hotmail.com

The strategic vacuum in Central Asia after the collapse of the Soviet Union enabled many countries, including Iran, to play an active role in this vital region of the world, prompting a number of analysts to talk about what could be called the “New Great Game between the contenders for the extension of control and influence in the region. This role was emphasized after the discovery of its huge oil reserves since 1994. This competition for the Central Asian region can be attributed to the economic and strategic importance of the region. The six Islamic republics in the Commonwealth occupy about 18% of

the former Soviet Union, with an area of 31,994,400 km², comprising about 20% of its population. While the share of national wealth is 9.2%. These countries represent federal Muslim republics, that is, the majority of its population is Muslim, but this does not mean the absence of other religions and ethnicities within these republics.

Key words: Central Asia, Iran, foreign policy, strategy, economic relation, organization.

This research paper relies mainly on the qualitative method of data analysis in identifying the different variables of the study from the related literature review. The same method was also used in the data collection, where the descriptive method has been utilized mainly in order to describe the variables of the study, while holding a comparison between such variables. The qualitative method functions mainly as means of analyzing the different information that are represented in the literature review, while highlighting the researcher's personal opinion to the topic of interest.

Central Asia and the Caucasus? It is open to the Gulf region and the East in general, and those who control it can overlook the east. This is because of the geopolitical and strategic importance of this region. It has rich sources of oil and natural gas, which reach 13 billion tons of oil and 3 billion tons of gas, making the region the second and third largest oil and natural gas exporter in the world. The presence of other mineral resources such as gold, iron and uranium is also a factor that doubles this importance. Twenty-five percent of the world's uranium reserves have been discovered in Kazakhstan, Tajikistan and Kyrgyzstan. Uzbekistan alone produces 4,000 tons of gold, the eighth country in the world in its production. Tajikistan is ranked fourth in the world in cotton production, and Kyrgyzstan has a distinct international position in grain production. On the other hand, it is an open market for other countries [1]. Its population of more than 60 million. In addition, Kazakhstan's possession of space technology capabilities, close to 1,400 nuclear warheads, 140 intercontinental ballistic missile launchers, 2 Russian military positions in Semi Balatinsk in northeastern Kazakhstan and the presence of nuclear specialists have all led to the regional and international importance of this region [2].

1. The advantages of the Iranian strategy

Iran was not far from the international competition for Central Asia. It was among many countries, including America, Russia, Turkey, Israel, India, China and Pakistan, 5 that sought a foothold in the Central Asian region, drawing on several strategic advantages to play a vital role in the region, can be summarized in:

Geographic convergence: The Caspian Sea is located on the northern border of Iran, and thus Iran shares with Turkmenistan and Kazakhstan in its territory, as well as common borders with Turkmenistan. This geographic proximity provides an important advantage for Iran in its relations with the Central Asian republics, in terms of their willingness to serve as the link

between these republics and the outside world by establishing a set of land transport networks, whether on roads or railways [3].

Cultural links: The peoples of Tajikistan and Azerbaijan speak the Persian language, as well as the ethnic extensions of some of these countries in Iran, such as the Azeri and Turkmen minority in Iran [4].

Iran has the potential to produce the consumer goods needed by these countries, the experience of Iran and its reasonable capabilities in the production and refining of oil and gas, which are of great importance to the independent republics, especially Turkmenistan. Moreover, this also includes the proximity of Tehran from energy consuming countries such as Turkey, Armenia, India and Pakistan, European Union countries. This has been demonstrated by the successful export of Turkmen gas to Turkey and Europe through Iran in the shortest, best and least expensive way. The length of this line from Turkmenistan to Turkey via Iran is about 1470 km, 140 km inside Turkoman and 1030 km inside Iranian territory. The pipeline costs \$ 700 million less than the Caspian Sea gas pipeline. However, this line faces strong opposition from the United States, which is doing its utmost to prevent Russia or Iran from controlling their energy sources by building pipelines that avoid traffic. Even though they are at a higher cost or face many security risks. Iran has taken advantage of these advantages in its relations with Central Asia to achieve a set of objectives [5]:

- Exiting the international isolation imposed on it since the Islamic Revolution, which increased with the disclosure of its nuclear activities in late 2002, as well as countering the growing American influence in the region [2]:

- The development of the Shiite cultural tide in that region.
- Strengthening economic relations with Central Asian countries.

The independence of the republics of Central Asia created a new strategic space that enabled Iran to face the US campaign against it against its nuclear program, especially after the US siege on it after the wars in Afghanistan and Iraq, where the American military presence became a reality on its borders [4].

That is why Iran has not hesitated to use this opportunity to break out of the US siege and expand its influence. Tehran has emerged from a strategic vision that it has become the natural force to play a leading role in the Central Asian region. It is also bordering Turkmenistan and Azerbaijan geographically. Tehran is the natural land port of both states to the Arabian Gulf and has cultural and cultural ties with Tajikistan [6].

2. The Results

In order to deepen its role in Central Asia, Iran sought to formulate a gradual pragmatic approach of not focusing on exporting Iran's revolutionary Islamic model and providing a practical Persian model. Tehran did not

seek to spread the idea of the Iranian Revolution in Central Asia, and the realization that the ruling elites in those countries have lied to secular values, making them more inclined not to accept the Iranian revolutionary thought on the other [7].

The most prominent example of this Iranian pragmatism is Iran's position on the conflict between Armenia and Azerbaijan over the Karabakh region, where Iran supported Armenia against Azerbaijan (in which Shiites make up about 93.4% of the population) "Iran claims to defend Islam while arming Armenia, the Christian state against the Muslim Shiite Muslim people of Azerbaijan." Tehran has succeeded in persuading the Central Asian countries that they are not a threat to their political systems, which helped them establish a network of strategic interests with those countries. This has served to reassure political elites in Central Asia against Iranian intentions. Central Asia in accepting cooperation with Iran, as happened with Turkmenistan, Uzbekistan and Kyrgyzstan, whose leaders have expressed their lack of conviction that Iran is a threat and have expressed their willingness to cooperate with it [8].

Because the Central Asian republics are geographically locked countries, where there is no open seas, the issue of the transfer of huge oil reserves enjoyed by these countries is a great challenge, especially in light of the fierce competition between numbers of neighboring countries to transport this oil [5]. Each state has a pipeline that passes through its territory, while it can be called a "pipeline war." In this sense, Iran has tried to win this competition, which will give it considerable economic gains, strategic influence and overcome US efforts to prevent the transit of oil pipelines through Iran by supporting the Baku-Azerbaijan (Tebilisi) - Ceyhan (Turkey), which opened in May 2005. In its effort to persuade other neighboring countries to pass oil pipelines through its territory, Iran has argued that the most economically viable route to transport Central Asian oil to Europe passes through its territory. Tehran has several advantages [1].

Iran has great potential both in the field of human resources trained to work in the oil field, or in the field of land and air transport and oil refineries [4].

The potential of its ports to transport oil and gas, and the existence of oil and gas pipelines already, which provide great technical and logistical concessions, and the possibility of connecting the proposed lines with pipelines and export outlets already located in the Arabian Gulf [6].

Iran enjoys relative stability compared to other countries; there are no separatist movements or civil wars that could affect oil pipelines.

In addition to the above, Iran developed its cultural relations with these countries. In February 1992, it established the Persian Language Organization, which in addition includes Tajikistan and Afghanistan. Tehran

provided assistance to develop Persian elements in the cultures of these Turkic-speaking countries by teaching Persian in schools and universities and studying the Persian period in their history. Tehran has also established a research center within the framework of the Institute of Political and International Studies of the Iranian Ministry of Foreign Affairs, which focuses on the study of Central Asia and the Caucasus, holds an annual conference to discuss the issues of that region and publishes a quarterly magazine entitled Central Asia and the Caucasus. On the economic side, economic motives were one aspect of Iran's rapprochement with the Central Asian Republics. This is evident in the volume of trade exchange between Iran and these countries. The volume of trade between Iran and the Central Asian countries in 2004 reached about 1.7 billion dollars (2.1% Of Iran's total foreign trade of \$ 79.2 billion), compared to only \$ 884 million in 1994, i.e., the volume of trade increased by 93.8% during that period [8].

On the other hand, Iran's fears of Russian influence in the Central Asian region cannot be ignored. Some have argued that current international developments are what Iranian ships desire. While Tehran has maintained its alliance with Moscow, On the other hand, by maintaining a common hair with Europe and America, which largely hold the keys to solving the Iranian nuclear file [1]. The Iranians are well aware that Russia can postpone or oppose imposing new sanctions on Tehran by using the veto in the Security Council, but it is unable to remove the nuclear file from the dark tunnel it is. Iranian crisis of the Caucasus carries messages implicit in support of Russia, at the same time does not arouse the other party, which is trying hard to put Tehran in the face of a new confrontation with the UN Security Council [2].

3. Conclusion

In brief, Central Asia appears to be the point of interest in the Iranian strategy contributing to that the valuable resources including oil that these countries had Iran is attempting to exploit the resources of the central Asian countries in order to achieve its objectives, whereas the region functions as the appropriate arena through which Iran could impose its influence and strengthen its foreign trade. Iran is aware of its capabilities and availability of resources; thus, the government is taking advantage of the several privileges that central Asian region provide it with in order to increase its influence and in the same time increase its profit. Tehran did not seek to spread the idea of the Iranian Revolution in Central Asia, and the realization that the ruling elites in those countries have lied to secular values, making them more inclined not to accept the Iranian revolutionary thought on the other. Iran has the potential to produce the consumer goods needed by these countries, the experience of Iran and its reasonable capabilities in the production and refining of oil and gas, which are of great importance to the independent republics, especially Turkmenistan. Moreover, this also

includes the proximity of Tehran from energy consuming countries such as Turkey, Armenia, India and Pakistan, European Union countries.

REFERENCES

- 1 Bichsel C. Conflict Transformation in Central Asia: Irrigation Disputes in the Ferghana Valley. - New York: Routledge, 2009.
- 2 Gencer E. A., Gerni C. Central Asian Economies in Transition. - New York: Cambridge Scholars Publishing, 2012.
- 3 Gladman I. Eastern Europe, Russia and Central Asia 2007. - London: Taylor & Francis, 2006.
- 4 Hohmann S., Mouradian C., Serrano S., Thorez J. Development in Central Asia and the Caucasus: Migration, Democratisation and Inequality in the post-Soviet Era. - New York: I.B. Tauris, 2014.
- 5 Ishnazarov D. Trade Openness Impact on Economic Growth in Central Asia. - New York: Lap Lambert Academic Publishing GmbH KG, 2015.
- 6 Kantarci K., Uysal M., Magnini V. P. Tourism in Central Asia: Cultural Potential and Challenges. - London: CRC Press, 2014.
- 7 MacFarlane S. N. Western Engagement in the Caucasus and Central Asia. - New York: Royal Institute of International Affairs, 1999.
- 8 Oliker O., Szayna T. S., Pace S., Wilson P. A. Faultlines of Conflict in Central Asia and the South Caucasus: Implications for the U.S. - New York: Rand Corporation, 2003.

ИРАНСЫҢ САЯСИ СТРАТЕГИЯСЫНДАҒЫ ОРТАЛЫҚ АЗИЯ РӨЛІ

Мубарак Атек Алафрайт Алькуванти¹

¹Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ,

шығыстану факультетінде шығыстану бойынша 1 курс магистры
alafreet5@hotmail.com

Кеңес Одағы ыдырағаннан кейін Орталық Азиядағы стратегиялық вакуум көптеген елдерге, соның ішінде Иранға әлемнің осы өмірлік маңызды аймағында белсенді рөл атқаруға мүмкіндік берді, бұл бірқатар сарапшыларды «Жаңа Ұлы ойын» деп атауға болатын нәрсе туралы айтуға мәжбүр етті. Аймақтағы бақылау мен ықпалды кеңейтуге үміткерлер арасында 1994 жылдан бастап оның үлкен мұнай қоры табылғаннан кейін бұл рөлге ерекше назар аударылды. Орталық Азия аймағы үшін бұл бәсекелесті аймақтың экономикалық және стратегиялық маңыздылығына жатқызуға болады. Достастықтағы алты ислам республикасы бұрынғы Кеңес Одағының 18% -ын алып жатыр, оның аумағы 31994,400 км², оның халқының 20% құрайды. Ұлттық байлықтың үлесі 9,2% құрайды. Бұл елдер федералды мұсылман республикаларын білдіреді, яғни, халқының көп бөлігі мұсылман, бірақ бұл басқа республикаларда басқа діндер мен этникалық топтардың болмауын білдірмейді.

Тірек сөздер: Орталық Азия, Иран, сыртқы саясат, стратегия, экономикалық байланыс, ұйым.

Статья поступила 3.04.2020

IV БӨЛІМ. ЖАС ҒАЛЫМДАР ЗЕРТТЕУЛЕРІ ЖӘНЕ ГЕОСАЯСАТ
РАЗДЕЛ IV. ИССЛЕДОВАНИЯ МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ И ГЕОПОЛИТИКА
IV PART. RESEARCH OF YOUNG SCIENTISTS AND GEOPOLITICS

**HISTORICAL SIGNIFICANCE OF LATIN GRAPHICS IN KAZAKHSTAN AT
THE BEGINNING OF THE XX CENTURY**

Mailykutova M.D.¹

¹Teacher of Department Modern History of Kazakhstan and World Outlook Disciplines,
Ablai Khan KazUIRandWL
Almaty, Kazakhstan, mm1210@mail.ru

The scientific article analyzes the transition from the Arabic alphabet to the Latin alphabet in Kazakhstan at the beginning of the twentieth century, the views of intellectuals on the transition to the Latin alphabet, complex measures, adopted by the authorities for the publication of changes in the alphabet. Described the problems that arise in the transition to Latin education and in the activities of public organizations, created for the introduction of Latin.

The relevance of the scientific article is determined by the spiritual and cultural significance of the alphabet as the golden pillar of the spiritual heritage of each nation, which arises in accordance with the customs and image of the life of each nation.

The purpose of the scientific article is the historical situation in Kazakhstan, where the shift of the alphabet, including the transition to Latin, is repeated for the second time. Analysis of the political and ideological significance of the transition to the Latin alphabet in 1929 and the revival of the problems of the transition to the Latin alphabet after the acquisition of independence. And we show the practical significance of the article, analyzing discussions of scholars about the transition to Latin script, the problem of spelling and the problem that arises in the duplication of the new alphabet.

The article uses analytical-generalizing, comparative, content-analytical scientific methods. At the beginning of the twentieth century, when the alphabet changed (1920-1940), we reviewed the materials of periodicals as the main object of study of the article.

Keywords: Latin, graphics, Arabic alphabet, Latin alphabet, Cyrillic, new alphabet.

ӘӘЖ 80

**XX ҒАСЫР БАСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАНДА ЛАТЫН ГРАФИКАСЫН
ЕНГІЗУДІҢ ТАРИХИ МӘНІ**

Майлықұтова М.Ж. ¹

¹Абылай хан атындағы ҚазХҚЖӘТУ Қазіргі Қазақстан тарихы және
дүниетанымдық пәндер кафедрасының оқытушысы,
Алматы, Қазақстан, mm1210@mail.ru

Ғылыми мақалада XX ғасыр басында Қазақстанда қолданыстағы араб графикасынан латын графикасына көшу шарасының қалай жүзеге асқаны, латын графикасына көшуге байланысты зиялылар көзқарасы, әліпби ауыстыруға

байлынысты атқарылған кешенді шаралар мен сол тұстағы мерзімді басылымдарда жарияланған мақалалар сарапталады. Білім беру саласын латын графикасына көшіруде туындаған проблемалар мен латын графикасын енгізу мақсатында құрылған қоғамдық ұйымдар қызметі баяндалады.

Ғылыми мақала тақырыбының өзектілігі әр халықтың салт-санасына, тұрмыс-тіршілігіне сәйкес туындап, бабалар мұрасын келер ұрпаққа жеткізер рухани мұрасының алтын дінгегі іспеттес әліпбидің руханы-мәдениеті маңызы мен оны ауыстырудың саяси-әлеуметтік себептері мен мәнін ашумен айшықталады.

Ғылыми мақаланың мақсаты Қазақстанда әліпби ауыстыру, оның ішінде латын графикасына көшу шарасы екінші рет қайталанып отыран тарихи жағдай. 1929 жылы латын графикасына көшу мен Тәуелсіз ел болғаннан кейін латын графикасына көшу мәселесінің қайта көтерілуінің саяси-идеологиялық маңызын талдау. Ал латын графикасына көшкендегі ғалымдардың пікірталасы, емле мәселесі және жаңа әліпбиді егізуде туындайтын проблемаларды талдай отырып мақаланың тәжірибелік маңызын көрсетеміз. Мақалада талдау-жинақтау, салыстыру, контент-сараптамалық ғылыми әдістертер қолданылды. XX ғасырдың басында әліпби ауысқан тұста (1920-1940 жылдары) жарық көрген мерзімді басылымдардағы материалдарды мақаланың негізгі зерттеу объектісі ретінде қарастырдық.

Тірек сөздер: латын, графика, араб әліпбиі, латын әліпбиі, кириллица, жаңа әліпби.

XIX ғасыр басындағы қазақ оқығандары сан ғасырлар бойы пайдаланып келген араб таңбаларының кемшіліктерін жоюға тырысты. Олар өз ойларын «Түркістан уәлаяты», «Дала уәлаяты», «Айқап», «Қазақ» сынды басылымдарда ортаға салды. Кеңес үкіметі орнағаннан кейін де әліпби мәселесі күн тәртібінен түспегенін сол тұстағы баспасөз материалдарынан көруге болады. Ал, КСРО құрамына енген түркі халықтарын араб таңбаларынан латынға көшіру мәселесі көтерілген тұста қазақ зиялыларының арасында қызу пікірталас туындады. 1923-1929 жылдары қазақ баспасөзі арабшылдар мен латыншылдар пікірталасына кеңінен орын берді. «Еңбекшіқазақ», «Ақ жол», «Сары арқа», «Жаңа мектеп», «Жаршы» сынды басылымдарда А. Байтұрсынұлы, Ж. Аймауытұлы, М. Дулатұлы, Е. Омарұлы, Н. Төрөкұлұлы, Ә. Байділдаұлы секілді арыстарымыздың аталған мәселеге қатысты жарияланымдары жарық көрді.

Латын графикасына көшуге байланысты айтыс-тартыс 7-8 жылға созылды. Қазақ зиялыларының өз пікірін, көзқарасын білдірмей қалғандары кемде-кем. Солардың бірі журналист, қоғам қайраткері Ораз Жандосов «Еңбекші қазақ» [1] газетінде «Еңбекші қара-шаруа әліпби» атты мақала жазды. Қаламгер «Жаңа әліпби қозғалысының ұрысы әбден кеңейіп келді. Жаңа әліпби сөзден іске көшті. Оның бүкіл жер жүзіндік тарихи маңызы барлығы да анықталды. Бұл ерікпеннен істеліп отырған іс емес, тарихи жағдай соны керек қылып отыр» [1]

дейді. Автор « шығыстағы елдердің адымын ашқызбай надандықта ұстап келген мұсылман салтының берік қамалдарын жаңа әліпби бұзды. Жаңа әліпбиге бұл күшті берген, сөз жоқ Октябрь төңкерісі», – дей келіп, Одақтық жаңа әліпби комитетінің Ш-пленумында жаңа әліпбиді жұмысшы қара-шаруа әліп-биі деп аталғанын айтады. Сондай-ақ, Кеңестер одағындағы түрік нәсілді елдердің жаңа әліпбиге көшу мәселесі шешілгенін, енді оны тез арада іске асыру қажет деп түсіндіреді. Ол үшін келесі шараларды ұсынады:

1. Жаңа әліпбиге көшуді қолдап, оны іске асыруда үкімет шараларын тез қолдану;
2. Араб әліпбиіне жұмсалатын бар қаражат бұлағын жаңа әліпбиді өркендетуге жұмсау;
3. Жаңа әліпбимен әрі арзан, әрі елге ұтымды кітаптар бастырып тарату;
4. Жаңа әліпби сауатсыздығын жою ісін қолға алу;
5. Мәдениет майданында қатар түзеп, қаладан ауылға аттаныс жасау, сөйтіп миллиондаған қара-шаруа бұқарасы арасына жаңа әліпбиді тарату [1].

Ораз Жандосов аталған шараларды бірлесе отырып атқарып, жұмыла жұмыс істейік. Жаңа әліпби – мәдениетке, өркениетке жетудің төте жолы. Ондай болса қарап қалмайық дегенді айтады. Ол жаңа әліпби заман талабы, өркениетке жету құралы деп түсіндіреді.

Халық Комиссарлар кеңесінің 1927 жылдың 19-қарашадағы шешімімен Жаңа қазақ әліпбиінің орталық комитеті құрылды. Аталған шешім негізінде комитеттің төрағасы мен мүшелері тағайындалды. Төрағасы Нұрмақов Нығмет болса, мүшелікке Тоқтабаев Кәрім, Жандосов Ораз, Байділдин Әбдірахман, Ермеков Әлімхан, Тоғжанов Ғаббас, Шонанов Телжан сынды қайраткерлер кірді [2]. 1929 жылы 24-қаңтарда Қазақстан Орталық Кеңес Комитеті IV-сессиясында «Латын әрпі негізінде құрылған жаңа қазақ әліпбиі Қазақстанда мемлекет әліпбиі деп саналсын» деген қаулы қабылдады. Осы қаулыдан кейін 1931 жылдың 1-қазанынан әрі қарай барлық мекемелер, кооперативтер, түрлі кәсіпорындар мен ұйымдар істерін жаңа әліпбиге көшіруге тиіс деп табылды. Жаңа әліпбиге көшуге әзірлік жүргізілді. 1930 жылдың қаңтарынан бастап газет, журнал, кітаптар тек жаңа әліпбимен басылуы тиіс болды. Қазақстан оқу комиссариатына 1931-32 жылғы оқу жылдары барлық мектептер тек жаңа әліпбимен оқытылатын болсын деп нұсқау берді. Сессия Халық комиссарлар кеңесіне, оқу комиссариатына, орталық шаруашылық кеңесіне, баспа

орындарына тапсырма берді [3].

Қазақстандағы аз ұлттардың (өзбек, дүнген, татар т.б.) жаңа әліпбиге көшуіне тиісті қолқабыс көрсету Орталық жаңа әліпби комитеті мен Оқу комиссариатына тапсырды. Осы екі мекемеге Қарақалпақ автономиялы облысының жаңа әліпбиге көшуіне назар салып, оқу құралдарын бастыру шарасын жіті қадағалауды ескертті. Жаңа әліпбиді жүзеге асыру барысында жаңа әліпби орталық комитетіне мемлекеттік басқару орындарындай толық құқық берілді. Үлкен жауапкершілік жүктелді. Жаңа әліпбиді алу жөнінде үгіт-насихатты күшейту, әліпбишілердің ерікті қоғамдарын, ұйымдарын, үйірмелерін көбейту, олардың істерін жандандыру шараларын жүзеге асыру жүктелді. Еңбекші шаруаларды мәдени төңкерістің айбарлы құралы – жаңа әліпбиді іске асыру жұмысына белсене қатысуға шақырды. Дәл осы мәдени төңкеріс тұсында Қазақстан Орталық Кеңес Комитетінің төрағасы Ерназарұлы Елтай деген азамат болса, хатшылық қызметті қайраткер-журналист Абдолла Асылбеков атқарып жүрген еді. «Абдолла - тумысынан большевик, жасампаз, адал еңбекті паш етті. Қайраткер журналист қана емес, ол – ақын, ол – жазушы» [4,123 б.] деп жазады профессор Темірбек Қожакеев. Иә, Абдолла Асылбеков «халық жауы» деген жалған айыпталған арыстарымыздың бірі.

Жер-жерлерде сауат ашу курстары мен үйірмелер ашылды. Олардың жұмыстары жөнінде Бегалыұлы деген автор «Жаршы» журналында былай деп жазады: «Жергілікті комитеттер декабрьге шейін мардымды жұмыс қылған жоқ. Кіндік комитеттің жіберген нұсқауларын орындау былай тұрсын, ашып оқушы да болмаған. Орындардағы жаңа әліп қозғалысын жергілікті комитеттер басқара алмаған. Ұйым-үйірмелерге дұрыс нұсқау беріп, оларды ұйымдастыра алмаған. Тұңғыш қазақ жаңа әліпбишілер конференциясынан соң, Қазақстан Орталық Кеңес комитеті жаңа әліпті үкімет әлібі етіп алғаннан кейін жергілікті комитеттер сілкінді, ұйқысы ашылды. Жұмыстар жандана бастады» [5, 136]. Жергілікті комитеттерге қарағанда оқу орындары мен мектептер жанынан ашылған үйірмелердің жұмысы анағұрлым ілгері, аз да болса нәтижелі болды. Кейбір ауыл мектептері жанынан жергілікті халық өздері бастап жаңа әліпби үйірмелерін ашты. Олар жөнінде «Орал округі (-6 ауданда 38 қара шаруа (12-сі әйел). Жаңа әліпби комитетінің үйірмесін ашып, жаңа әліпті үйренуге кіріскен. Бөрілі ауданы (-2 ауылдық қара шаруалары 7-жылдық мектеп жанынан Жаңа әліпби комитетінің үйірмесін ашып, жаңа әліпті үйренуді қолға алды» [5,146.]– деп жазады Бегалыұлы.

Жаңа әліпті жүзеге асыруда мектептер белсенділік танытты. Өз бетімен-ақ барлық сынып оқушыларын жаңа әліппен сауаттандыруды қызу қолға алды. Мектептерге жаңа әліп сабағын кіргізу ісіне жаңа әліпби қоғамының мүшелері ат салысты. «Жаңа әліп жұмысында жаңа әліпби қоғамының мүшелері комсомолдардың да белсенділігі жоқ емес. Олар Жаңа әліпби қоғамының үйірмелерінде жоқ қара шаруалардың сауатын ашатын көрінеді. Мектептер, оқушылар және комсомолдар қолдан келетін жұмыстан аянып отырған жоқ» [5,14 б.] –деп мәлімдейді Бегалыұлы мақаласында.

1929 жылдың ақпан-наурыз айларында Қызылжарда жұмысшылармен кеңсе қызметкерлері үшін 80 кісілік 2 курс, Қостанайда 1 курс, Қызылордада 2 курс және ақша қызметкерлерін даярлайтын 20 кісілік бір курс ашылған. Үлкен елді мекендер үшін аталған курстар теңіздің тамшысындай ғана шара екені айтпаса да түсінікті. Дегенмен жаңа әліпбиді ресми енгізгеннен кейінгі алғашқы айлардағы қозғалыс қарқыны осындай екенін айтқымыз келеді.

1929 жылғы қаңтардағы қаулыдан кейін, ақпан айының бесінші жұлдызында Қазақстан комиссарлар кеңесі Өлкелік белсенділер мәжілісін шақырды. Бұл мәжілісте жаңа әліпті жүзеге асыру жолында Орталық Кеңес комитетінің IV-сессиясының қарарларын жүзеге асыру шаралары қарастырылды. Мәжіліске халық комиссарлары, олардың орынбасарлары, түрлі шаруа коллективтер мен әлеуметтік ұйымдардың басшылары, газет-журнал редакторлары, баспа өкілдері қатысты.

Белсенділер мәжілісі мынадай қаулылар қабылдады:

1. Қазірде жаңа әліпті Республиканың күнделікті тұрмысына ендіруді шұғылдатуда дұрыс әдіс қолданудың маңызы өте күшті. Сол үшін жаңа әріпті іске асыруға ерекше зер салынсын.

2. Ең қиыны мемлекет орындары мен әлеуметтік ұйымдарды ұйқысынан серпілту. Жаңа әліпке көшу жұмысын көңілдегідей етіп ілгері қамтуға үлкен кедергі-бізде қолынан қызмет келетіндер тым аз. Сондықтан қаланың сауатсыздығын жоюымыз тиіс. Бұл мәселеге түрлі мемлекеттік орындар назарын аударсын. Әлеуметтік орындарда отырған қалалық белсенділер бұл күнге дейін жаңа әліпке салқын қарап келді. Ендігі жерде бұл жойылсын.

Жоғарыда айтылған тілектерді орындау жолында:

- Қала белсенділері екі ай ішінде сауатсыздығын жойсын;
- Тиісті орындар мұны бақылап тұрсын;
- Жаңағы мерзім ішінде жаңа әліпті үйреніп алмаған мекеме, ұйым бастықтары әзірден бастап газетке жазылсын;

– Бұдан былай белсенділер жәй хаттарын жаңа әліппен жазсын;
– Мекеме, ұйымдардың меңгерушілері бірте-бірте қағазға жаңа әліппен қол қоятын болсын [6].

1929 жылдың сәуір айынан бастап қатынас қағаздары, өтініштер, барлық мекемелерде тек жаңа әліппен алынатын болды. Халық комиссарлар кеңесі арқылы түрлі ұйымдар мен мекемелерге екі жеті ішінде жаңа әліпті іске асыру жолындағы жұмыс жоспарларын Орталық Жаңа Әліп Комитетіне бекіттіру міндеті жүктелді. Орталық Қазақ жаңа әліп комитетінің жылдық жұмыс жоспары жасалды. Кітап бастырып тарату жоспары қайта қаралып комитет Наркомпрос және Қазақ Мемлекет баспасы арқылы 1928-1929 жылдарда басылатын оқу құралдары мен басқа кітаптардың тізімі бекітілді. Аталған жоспар бойынша жаңа әліпбимен 44 оқу құралы, 54 басқа кітаптар басылып шықпақ болып Қазақ Мемлекет Баспасымен шарт жасалды.

«Жаңа әліпби қоғамы» және «Жойылсын сауатсыздық» қоғамы бірлесіп 1928-1929 оқу жылында арабша сауаты барлардан 60000 адамды жаңа әліппен сауаттандырамыз деген міндетті мойындарына алды [7]. Орталық Жаңа Әліпби комитеті мамыр айында емле мәселесін шешу мақсатында оқытушыларға, тіл мамандарына ашық хат жазды. Қаладағы жаңа әліппен сауатсыздарды 2 айдың ішінде жойып, ауылдағы «мәдениет майданына аттанамыз» деп ұрандатты.

Қазақ баспасөзінде әліпби мәселесі ауық-ауық көтеріліп, дамыл-дамыл пікірталас тудырғанын жоғарыда тоқталдық. Кезінде патшалы ресей қол астына қараған халықтардың хат мәдениетін кирилл әліпбиіне көшіруге бар күшін салып баққан еді. Империяның бұл көздеген мүддесін кеңес үкіметі небәрі 6-7 жылдың ішінде жүзеге асырды. Қазақ баспасөзіндегі Кеңес үкіметінің түркі халықтарын латын таңбаларына көшіру мәселесі көтерілген тұстағы қазақ зиялыларының пікірталасы жайлы тарауда кеңінен айтылды. Сол тұстаға мерзімді басылымдар әліпби мәселесі төңірегіндегі пікірталасқа кеңінен орын бергенінің куәсі болдық. Проблемалық мақалалар арқылы пікірталас тудыруды, оқырмандарды қызу пікірталасқа тарту бүгінгі баспасөзімізде сирек көрініс беріп жүр. Баспасөздегі ашық пікірталаста мәселенің дұрыс-бұрысы анықталып, ақиқаты ашылары анық. Сондай-ақ, оқырман қызығушылығын тудыратын, оқырман тартатын қыры тағы бар.

Дегенмен, «түгел сөздің түбін бір» санаған қазақ қаламгерлерінің басты мақсаты – шешендігімен немесе ділмарлығымен танылу емес, пікірталас арқылы мәселенің дұрыс-бұрысын, ақ-қарасын айыру.

Бір есептен баспасөз бетіндегі пікірталастан айтыстың белгілері

де нышан беріп қалады. Мәселен, ертедегі араб, үнді ақындарының поэзиясында бір-бірімен хат арқылы байланысып, жазбаша түрде сөз қағыстырған. Бұл тұрасында белгілі ғалым Ө. Күмісбаев «Омеядтар тұсында өмір кешкен арабтың Джарир, әл-Фараздак, әл-Ахтал деген үш шайыр панегрестері елу жылға жақын уақыт бір-бірімен поэтикалық полемикаға түсіп өткен. Бұлар бір-біріне тұра алмаған» [8,101 б.], – деп жазады.

Қазақ баспасөзіндегі пікірталас жөнінде зерттеуші-ғалым Қ. Сақ өзінің «Ұлттық сана ұйытқысы» атты еңбегінде былай дейді: «Пікірталас шындық туады демекші, оның прогрессивтік мәні де жоқ емес. Соның нәтижесінде ғасыр басындағы қазақ даласының көкейтесті де күрделі мәселелерінің тұңғыш рет пердесі түріліп, жұртқа баян болуына қол жеткізіледі. Ол өз кезегінде қазақ қоғамын қалың ұйқысынан түртіп оятып, ұлттық сананың бой түзеуіне аз әсер етпегені даусыз. Сонымен бірге оның қазақ журналистикасының дамуына да әсерін тигізіп, оған жаңа леп, жаңа тыныс, жаңа түр ала келгенін де бөлек айтуға тиістіміз. Ұлттық баспасөзіміз осыдан бастап журналистиканың жауынгер жанры фелетон, айтыс (полемика) секілді түрлерімен байытылды» [9,110 б.].

Жалпы қазақ баспасөзі өз кезеңінің, өз дәуірінің келелі мәселелерін көтеруде, оны шешуде өз тұғырынан тайған емес. Қашанда «дәуір үні, өмір айнасы» бола білгені ақиқат.

Жаңа әліпті мерзімді басылымдар арқылы жұртшылыққа насихаттау, таныстыру бағытында Орталық Жаңа Әліпби комитеті 1929 жылы қаңтар айында “Жаршы” журналын шығарды. Белгілі баспасөз зерттеушісі, профессор Темірбек Қожакеев өзінің «Жыл құстары» атты еңбегінде «1929 жылы халыққа жаңа әліппені насихаттап, араб әліппесінің қиындығына көз жеткізу үшін «Жаршы» журналы шығарылды» [10,17 б.], – деп жазады.

«Жаршы» журналының алғашқы санының редакторлары І. Қабылұлы, Ш. Тоқжігітұлы, Ә. Байділдаұлы сынды қаламгерлер болды. Басылымның алғашқы бетінде жаңа әліпби тұралы үкімет қаулысы ұсынылған. Келесі бетінде қаламгер-журналист Шәймерден Тоқжігітұлының «Қазақстанда жаңа әліпби төңкерісі» тақырыпты бас мақаласы ұсынылған. Мақала «Күн шығыс елдерінің латын әліппесіне көшуі төңкерісшілдік мәні бар жұмыстың бірі дегенді Ленин айтқан деп қазіргі латын жұмысына бас-көз болып жүрген Самат ағай Ағамалыұлы қарт екі сөзінің бірінде айтып қоймайды» деп басталады. Бұдан әрі қарай автор Қазақстанда әліпби төңкерісінің

басқа республикаларға қарағанда кешеуілдеп қалғандығын айтады. Оның себептерін төмендегідей түсіндіреді: «Қазақстан басқа жерлерге қарағанда елінің жерінің айрықша өзгешеліктері, Қазақстан жаңа жұртшылығының бұдан да гөрі ірірек жұмыстан қолы тимегендігі, қазақ арасында ескі оқығандардың не дәуір кері тартпаға салып бөгегендігі сияқты себептер болды» [11].

Автор латын әрпіне көшу мәселесі 1926-1927 жылдан бастап қызу қолға алынғандығын айтады. Автордың мәлімдеуінше, 1929 жылға дейін латыншылдардың жетпіске жуық қоғамдары мен ұйымдары құрылып, олардың мүшелерінің саны 4026 адамға жеткен. Осы ұйым мүшелері арқылы қалың көпшілік арасына жаңа әліпбиді насихаттау шаралары жүзеге асты. Сонымен қатар 1927 жылдан бастап Орталық Комитет пен Оқу комиссариатының қолға алуымен оқытушылардың даярлық мектептерінен 1163 адам, оқу инспекторларын дайындайтын курстан 128 адам, кеңес қызметкерлерін дайындайтын курстан 362 адам, наборщиктер, әріп тізушілер, баспахана қызметкерлерін дайындайтын курстан 45 адам, жалпы мектептерден 574 адам, өнер-білім мектептернен 2646 адам жаңа әліппен сауат ашып шыққан. Мақалада 1927-1929 жылдарда жалпы тиражы 81500 данамен он шақты оқулықтармен әліппелер жарық көргенін айта келіп, мынадай деректер келтіреді: «Балалар үшін 4 кітап 20 баспа табақпен 55 мың дана болып шықты», –деп жазады [12-13].

Қорытындылай келе ХХ-ғасыр басында латын графикасына көшуге айланысты пікірталас 1920-жылдан басталып 1927 жылға дейін жалғасты. Үкімет қаулысынан кейін 1927 жылдан бастап екі жыл ішінде жаппай мектептер мен білім беру мекемелерінде латын әліпбиіне көшу ісі қарқынды жүзеге асты.

ӘДЕБИЕТ

- 1 Жандосов О. Еңбекші қара-шаруа әліпбиі // Еңбекші қазақ. - 1929. – 20 қаңтар.
- 2 Қазақстан Орталық Комитеті Президиум мәжілісінің протокол көшірмесі // ҚР орталық мұрағаты. Қор 740; тізбе 1, – құжат 2. –12 б.
- 3 Орталық Жаңа Әліпби Комитетінің шешімі //ҚР орталық мұрағаты. Қор 740; тізбе 1, – іс 7. – 17 б.
- 4 Қожакеев Т. Жыл құстары. – Алматы: Қазақстан, 1991. – 239 б.
- 5 Бегалыұлы С. Жаңа қазақ әліпбиі //Жаршы. – 1929. – № 2-3. – 13-14 бб.
- 6 Орталық Жаңа Әліпби Комитеті қаулысы // ҚР орталық мұрағаты. Қор 740; тізбе 2, – іс3. –3 б.
- 7 Жаңа түрік әліпбиі комитетінің жалпы одақтық президиум мәжілісінің стенографиялық есебі // ҚР орталық мұрағаты. Қор 740; тізбе 1, – іс 9. –16 б.
- 8 Күмісбаев Ө. Терең тамырлар. – Алматы: Ғылым, 1994. – 317 б.
- 9 Сақ Қ. Ұлттық сана ұйытқысы. – Алматы: Қазақ университеті, 2001. – 183 б.

- 10 Қожакеев Т. Жыл құстары. – Алматы: Қазақстан, 1991. – 239 б.
- 11 Токжігітұлы Ш. Қазақстанда жаңа әліпби төңкерісі //Жаршы. – 1929. – №1. – 2-4 бб.
- 12 Латыншылдың бірі. Қазақ білімділер съезінде латын қарпі //Еңбекші қазақ. – 1924. – 2 шілде.
- 13 Ашилова М.С., Бегалинова К.К. Парадигмы современного высшего образования через призму философской методологии // Известия КазУМОиМЯ имени Абылай хана”, серия “Международные отношения и регионоведение”. – 2017. - № 3.

ИСТОРИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ВНЕДРЕНИЯ ЛАТИНСКИЙ ГРАФИКИ В КАЗАХСТАНЕ В НАЧАЛЕ XX ВЕКА

Майлықутова М.Д.¹

¹преподаватель кафедры современной истории Казахстана и мировоззренческих дисциплин КазУМОиМЯ имени Абылай хана, г. Алматы, Казахстан, mm1210@mail.ru

В статье анализируется переход от арабского алфавита к латинскому алфавиту в Казахстане в начале двадцатого века, взгляды интеллектуалов на переход к латинскому алфавиту, комплексные меры, принятые для изменения алфавита, и статьи, опубликованные в периодических изданиях. Описаны проблемы, возникающие при переходе образования на латиницу и в деятельности общественных организаций, созданных для внедрения латиницы.

Актуальность темы научной статьи определяется духовной и культурной значимостью алфавита как золотого столпа духовного наследия каждого народа, который возникает в соответствии с обычаями и образом жизни каждого народа и передает его будущим поколениям.

Целью научной статьи является историческая ситуация в Казахстане, где смена алфавита, в том числе переход на латиницу, повторяется во второй раз. Анализ политической и идеологической значимости перехода на латинский алфавит в 1929 году и возрождение проблемы перехода на латинский алфавит после обретения независимости. И мы показываем практическую значимость статьи, анализируя дискуссии ученых о переходе к латинскому письму, проблеме правописания и проблем, возникающих при двойниковании нового алфавита.

В статье используются аналитико-обобщающие, сравнительные, контентно-аналитические научные методы. В начале двадцатого века, когда алфавит изменился (1920-1940), мы рассматривали материалы периодических изданий в качестве основного объекта изучения статьи.

Ключевые слова: латиница, графика, арабский алфавит, латинский алфавит, кириллица, новый алфавит.

Статья поступила 4.04.2020

ВЛИЯНИЕ АМЕРИКАНСКОГО ПРИСУТСТВИЯ НА БЕЗОПАСНОСТЬ И СТАБИЛЬНОСТЬ В РЕГИОНЕ: ПРИМЕР АФГАНИСТАНА

Абжапарова Л.Ж.¹

¹доцент, PhD КазУМОиМЯ им.Абылай хана,
Алматы, Казахстан, Abzhaparova.l@ablaikhan.kz

Ихлас Сайед.²

²магистрант 2 курса специальности «Международные отношения»
КазУМОиМЯ им.Абылай хана, Алматы, Казахстан
sayed.j.i96@gmail.com

В статье рассматривается влияние американского присутствия на безопасность и стабильность в регионе. Анализ международной политической ситуации в Азиатско-Тихоокеанском регионе показывает, что он претерпевает значительные изменения. В межгосударственных отношениях планируется активизировать процессы, способствующие снижению напряженности и укреплению стабильности в некоторых потенциально подверженных кризисам регионах Азиатско-Тихоокеанского региона. В то же время причины, препятствующие устранению очагов напряженности и установлению широкого сотрудничества в интересах безопасности, еще не устранены; Существует конфронтация между ведущими странами мира для закрепления лидирующих позиций.

Ключевые слова: безопасность, стабильность, Афганистан, НАТО, регион.

UDC 327.1

THE IMPACT OF AMERICAN PRESENCE ON SECURITY AND STABILITY IN THE REGION: AFGHANISTAN CASE

Abzhaparova L.Zh.¹,

¹PhD, associate professor,
Ablai Khan KazUIRandWL, Abzhaparova.l@ablaikhan.kz

Ikhlas Sayed²

²nd year Master's degree student of "International Relations"
Ablai Khan KazUIRandWL, Almaty, Kazakhstan
sayed.j.i96@gmail.com

An analysis of the international political situation in the Asia-Pacific region indicates that it is undergoing significant changes. In interstate relations, it is planned to intensify processes that help reduce tension and strengthen stability in some potentially crisis-prone regions of the Asia-Pacific region. At the same time, the reasons preventing the elimination of hotbeds of tension and the establishment of broad cooperation in the interests of security have not been eliminated; there is a confrontation between the leading countries of the world for securing a leading position.

Key words: Security, stability, Afghanistan, NATO, region.

A significant destabilizing factor in the Asia-Pacific region remains the presence of interregional contradictions - political, territorial and ethno-confessional. Among these foci of instability, the Korean problem should be singled out, which may be the main provoking factor in nuclear

proliferation in the Asia-Pacific region and a “detonator” for an “explosion” of international scale.

In general, the current situation in the Asia-Pacific region is characterized by a complex interweaving of positive and negative factors and trends, the most important of which are [1, p.61]:

- Growing uneven development of the countries of the region, which is exacerbated by the consequences of globalization of the economy;

- The expansion of US economic dominance, actively using globalization and international economic financial organizations to advance their interests;

- The desire of the countries of the region to create regional economic communities and institutions such as ASEAN + 3 (Japan, China, South Korea) in order to adapt to globalization, to protect themselves from its challenges;

- serious imbalance in the military capabilities of various states in the region with the absolute military dominance of the United States, based on bilateral and multilateral military-political alliances with the Asia-Pacific countries and the powerful potential of naval and “forward-based” forces;

- the breakthrough of India and Pakistan into the number of “nuclear powers” conducting active rearmament, which has a significant impact on the military policy of other states, and not only in the Asia-Pacific region;

- the persistence of a number of serious hotbeds of tension generated in some cases by interstate political confrontation (the Korean Peninsula, Taiwan), in others by the unresolved territorial disputes (between Japan, Russia, China, Korea, Vietnam, the Philippines, Malaysia, Brunei, etc.). This is dangerous in the absence of a security structure in the region where decisions could be made on these issues that are binding on parties to conflicts.

Nearly 40 countries in the Asia-Pacific region are becoming increasingly involved in the processes of regrouping political forces and redistributing spheres of economic influence, as well as in the search for new forms and methods of ensuring their security. Here is a search for the principles of building a new regional international order, a new center of world politics and economics is emerging. Already, almost 2/3 of world GDP is produced in the region [2, p.39].

The creation of advisory bodies that would function based on the search for consensus among the states of the region (similar to the former CSCE process in Europe) looks likely in the future. In this regard, the development process of the ASEAN Regional Forum (ARF), in which

all developed countries of the region are involved (USA, China, Japan, Russia, South Korea), looks encouraging. One of the important elements of this forum - the Asia-Pacific Security Co-operation Council (APECS) is growing into an unprecedented in scope apparatus for studying the most important security issues. In general, the overall situation in the Asia-Pacific region remains relatively stable. However, the trend of its development at present and in the near future, in addition to favorable ones, has a number of unfavorable components [3, p.50].

Terrorist actions in New York and Washington led to the concentration of the United States and several other countries on the fight against international terrorism, with those who launched an unlimited war against the United States, and, in essence, the war against the American-led modern international system. Such a threat was perceived by the world community as very complex and very dangerous, which led to the formation of a coalition of a large number of states aimed at combating this evil. However, in reciprocal steps in the fight against terrorism and in coordinating actions, the strategic goals of various states must be taken into account. Moreover, the Asia-Pacific region is acquiring special significance as a promising region in economic terms and as the main zone of this struggle because of the presence of perhaps the largest number of forces sympathizing with terrorists [4, p.95].

The neighborhood with the countries of the Middle East should be taken into account, which leads to an overlapping of conflict zones. In addition, Muslim peoples inhabit vast areas - from the Middle East to Indonesia and the Philippines.

In this regard, one cannot fail to mention the impact on the security of many Asian states of the counter-terrorism operation in Afghanistan. International terrorism and the fight against it two years after September 2001 had a serious impact on the international political system.

The United States adjusted its domestic and foreign policies and, relying on its economic, political and military power, led the fight against it. Under the pretext of combating terrorism and the proliferation of weapons of mass destruction, the regime of S. Hussein in Iraq has been eliminated - the main obstacle to American rule in the Middle East. Because of the counter-terrorist operation in Afghanistan, control over this country was established. NATO and US entrenched in the Central Asian region. Military bases are located on the territory of Afghanistan (Kabul, Kandahar, Herat, Shindand, Bagram) and in a number of other countries (Uzbekistan, Kyrgyzstan, Tajikistan). At the beginning of 2003, they contained about 12 thousand

troops, of which 8 thousand were Americans. It is clear that the military presence of the United States in Central Asia is due not only to the fight against terrorism. Formerly a leading edge during the Cold War, Europe is now gradually turning into the “rear” of American politics. Moreover, its “front” is shifting into the depths of Asia, where today, in our opinion, the geopolitical center of the world is moving. To the west of this center are the oil giants Iran, Saudi Arabia and Iraq, which became controlled by America as a result of its military campaign, to the south - the new nuclear powers India and Pakistan, and finally to the east - growing China, which the USA considers the main rival in the future . A number of potentially conflict zones are located here: Afghanistan, Kashmir, the former Soviet republics of Central Asia, Xinjiang, etc.

Under the pretext of fighting terrorism in Central Asia, America seeks [5, p.27]:

- Firstly, to prevent the deepening of integration of the CIS countries;
- Secondly, to ensure control over energy resources and communications that are beneficial for their transportation in the Caucasus-Caspian and Central Asian regions;
- Thirdly, to secure a strategic presence in the deep rear of China, mindful of the possibility of turning China into a powerful center of power;
- Fourthly, take control of the “rebellious” Iran.

It should be noted that the interests of securing the United States in such an economically promising, geopolitical and geostrategic region as Central Asia fit organically into their concepts of economic globalization and the construction of a unipolar world. Nevertheless, what are the consequences of the consolidation of the United States and NATO for the main countries of the region? First, the United States managed to implement its plans for access to the military infrastructure of the former Soviet republics of Central Asia. This made it possible to modernize the aerodrome network to American standards, to study the characteristics of the region and master it practically [6, p.80].

Secondly, the deployment of appropriate funds on leased bases makes it possible to take control of Russian strategically important facilities. Military-economic facilities in the Urals and Siberia will also be within the reach of American aviation. Thirdly, such negative factors act not only in relation to our state. Missile ranges and other strategic and economic targets located in the rear of China fall under surveillance from a military base near Bishkek. It must be assumed that China is no less concerned about all this than in Russia. In fact, the addition to the military bases and

the grouping of US forces in Japan, South Korea and some other countries of the Asia-Pacific region military bases in Central Asia provides America with control from the mainland of the Asian continent, as well as from the Pacific and Indian Oceans over the main strategic targets of almost all Asian countries. Under certain conditions, US military bases in Central Asia, along with US forces in South Korea and Japan, can become a real factor in military pressure on Russia, China, Iran, Pakistan, and India, especially in the event of a worsening military-political situation. In addition, the US military presence can be used to manipulate regional contradictions and to support various informal political organizations in order to influence the governments of the countries of the region. Consequently, the continued presence of “extraneous military force” is contrary to the security interests of a number of states located in it. This becomes a convincing motivation for their rapprochement and joining forces against such a presence, as well as to restore the balance of power. The question arises, what can be an alternative to an extraneous military presence in the region and how can the problems of ensuring regional security be solved?

A process has already begun in the region in which the countries located here play a key role. This is the summit in 2002 in Almaty, “Conference on Interaction and Confidence-Building Measures in Asia.” This is the St. Petersburg meeting of the countries participating in the Shanghai Cooperation Organization, at which it gained legal status as a new subject of international relations. This is the transformation in 2003 of the Collective Security Treaty of the CIS countries into a full-fledged military-political organization (CSTO).

In fact, the West has already faced the serious challenge of its unhindered expansion. However, these measures should be considered only as the beginning of a large and complex activity of the countries of the region in gaining independence. The transformation of the Collective Security Treaty Organization into a military-political alliance creates a good basis for protecting the security interests of its member states. Nevertheless, even effective cooperation within the framework of the CSTO is not enough to counteract all the regional threats discussed above - from terrorism and drug trafficking to control of nuclear weapons [7, p.20].

Since all these threats create security problems not only for Russia and its CSTO allies, but also for China, Iran, India, and Pakistan, it is necessary to deepen cooperation between them and raise it to the level of strategic partnership on a collective basis.

Deepening the strategic partnership between the above countries would be the most productive within the framework of the Shanghai

Cooperation Organization. But for this it is necessary to overcome the bias in the direction of the economy that appeared during the formation of this organization. We need multilateral cooperation on all security and defense issues, as well as expanding the organization's scope of action both in tasks and in space.

The practice of the last decade shows that focusing only on the forces of law enforcement agencies and special services is becoming insufficient. It should be possible to suppress threats with the help of military force, when their carriers are transformed into organized formations of the military type and come up with weapons against the constitutional system of a state member of the organization.

First, the organization should be able to conduct joint operations (similar to the counter-terrorist operation in Afghanistan) with the participation of both police forces and special operations forces, as well as regular armed forces. The possibility of conducting the SCO of the entire spectrum of peacekeeping operations (humanitarian, peacekeeping and enforcement of peace in accordance with the UN Charter) should also be explored [8, p.24].

Secondly, for an effective and timely response to threatening situations, it would be advisable to consider the establishment of the Council of Defense Ministers or chiefs of general staff, as well as the SCO headquarters committee, for example, on the basis of the already established Anti-Terrorism Center in Bishkek. The tasks of the headquarters committee would include monitoring and identifying specific sources of threats, developing political, informational, humanitarian, economic, financial, military and other measures to prevent and suppress them, developing appropriate plans and programs, organizing joint exercises and trainings, implementing anti-terrorism and other operations.

Thirdly, in order to give legitimacy to the SCO's struggle against new threats, it would be useful to develop and officially adopt a document (concept, doctrine or strategy) of regional security for Central Asia, write down criteria and principles for determining the sources of new threats, establish and institutionalize it the procedure for making and implementing the relevant decisions of the governing bodies of the organization.

Some experts doubt that with the acquisition of military functions by the SCO, the organization will turn into a military-political alliance. However, is it in this case a military alliance? It is well known that a military alliance arises either when a group of states decides to jointly protect their territories or any vital interests, or pursues aggressive goals.

At the same time, borders are indicated, the violation of which becomes the cause of war, or a convenient reason is found for unleashing aggression. Consequently, the military alliance pursues specific military-political and strategic goals and objectives, determines, maintains and prepares the armed forces for their solution. The Shanghai Cooperation Organization does not have such features. This is a legally neutral collective security system. It aims to ensure integrated security from its economic component to military within its own borders. The vector of her efforts is not directed outward, has nothing to do with the desire for expansion. Without determining the threat in advance, the SCO will annul the process of its occurrence before taking any action. Nevertheless, if this threat is clearly manifested, inaction can be associated with great risk. It is unprofitable for member states to spend money on maintaining an incompetent organization [9, 57].

Of course, the entry into the SCO of a large number of states, sometimes with diverging interests, and its accelerated expansion may raise the question of the effectiveness and even the capacity of the organization. Here we need a solid and stable foundation from the countries that created it, united by long-term interests and goals arising from these interests.

REFERENCES

- 1 Wallender C. NATO's Price: Shape Up Or Ship Out // Foreign Affairs. – 2016. - Vol. 81, No.2.– P. 3-10.
- 2 Waltz K. NATO Expansion: A Realist's View // Contemporary Security Policy. – 2017. - Vol. 21, No. 2. – P. 23-38.
- 3 Webber M. NATO, the United States, Transformation and the War in Afghanistan // The British Journal of Politics and International Relations. -2019. Vol. 11, No.1. – P.46-63.
- 4 Williams M. Neumann I. From Alliance to Security Community: NATO, Russia and the Power of Identity // Millenium - Journal of International Studies. -2016. - Vol. 29, No. 2. – P.357-387.
- 5 Zubok V. New Evidence on the “Soviet Factor” in the Peaceful Revolutions of 1989 // Cold War International History Project Bulletin. – 2016. - Issue 12/13. – P. 5-15.
- 6 Adamishin A. About the past, which does not end // Russia in global politics. - 2008. – No 3 (May-June).
- 7 Baranovsky V. Transformation of the international system in the 2000s. // International processes. - 2010. - Volume 8, No 1 (22).
- 8 Benediktov K. Russia and the OSCE: real and imaginary opportunities for cooperation // Russia and the main security institutions in Europe: entering the 21st century. The Carnegie Moscow Center. Ed. Trenin, D.V. - M.: S & P, 2016. – 720 p.
- 9 Boguslavskaya Yu.K. Debate on reforming the decision-making process of the North Atlantic Treaty Organization in the United States // Bulletin of St. Petersburg University. – 2015. - Series 6, №. 2. – S. 60-66.

АЙМАҚТАҒЫ ҚАУІПСІЗДІК ПЕН ТҰРАҚТЫЛЫҚҚА АМЕРИКАНЫҢ ЫҚПАЛЫ: АФГАНИСТАННЫҢ МЫСАЛЫ

Абжапарова Л.Ж.¹

¹Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ доценті, PhD
Алматы, Қазақстан, Abzharova.l@ablaikhan.kz

Ихлас Сайед²

²Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ магистранты
«Халықаралық қатынастар» мамандығы
Алматы, Қазақстан, sayed.j.i96@gmail.com

Мақалада американдықтардың аймақтағы қауіпсіздік пен тұрақтылыққа әсері талқыланады. Азия-Тынық мұхиты аймағындағы халықаралық саяси ахуалды талдау айтарлықтай өзгерістерге ұшырап отырғандығын көрсетеді. Мемлекетаралық қатынастарда дағдарыстарға әлеуеті аз Азия-Тынық мұхиты аймағының кейбір аймақтарында шиеленісті азайтуға және тұрақтылықты нығайтуға көмектесетін процестерді жандандыру жоспарлануда. Сонымен бірге, шиеленістің ошағын жоюға және қауіпсіздік мүдделері үшін кең ынтымақтастық орнатуға кедергі келтіретін себептер әлі жойылған жоқ; Әлемнің жетекші елдерінің арасында жетекші позицияны бекіту үшін қарама-қайшылық бар.

Тірек сөздер: қауіпсіздік, тұрақтылық, Ауғанстан, НАТО, аймақ.

Статья поступила 8.04.2020

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӨТУ
ХАБАРШЫСЫ
«ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР және АЙМАҚТАНУ» сериясы
ИЗВЕСТИЯ
КазУМОиМЯ имени Абылай хана
серия «МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ и РЕГИОНОВЕДЕНИЕ»
BULLETIN
of Ablai Khan KazUIRandWL
series «INTERNATIONAL RELATIONS and REGIONAL STUDIES»

2 (40) 2020
ISSN 2411-8753

kmo @ablaikhan.kz

Отпечатано в издательстве “Полилингва”

Директор издательства:
Есенгалиева Б.А.

Компьютерная верстка:
Кынырбеков Б.С.

Подписано в печать 15.05.2020 г.
Формат 70x90 1/8. Объем 12.5 п.л. Заказ № 969. Тираж 300 экз.
Отпечатано в издательстве «Полилингва»
КазУМОиМЯ имени Абылай хана

Издательство “Полилингва” КазУМОиМЯ имени Абылай хана
050022, г. Алматы, ул. Муратбаева, 200
Тел.: +7 (727) 292-03-84, 292-03-85, вн. 21-19
E-mail: kazumo@ablaikhan.kz, ablaikhan@list.ru